

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

6918

087.1

S-37

2010

398/5(91.54)

Ա-16

ՊԱՏՄԵՐԱԶԱՐԴ

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ր Ա Ն

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ,

աղբային գիրքեկաց և զոտրճալի պատմա-իւտանց

ԳՐԵԱՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏԵՐ-ԱՐՐԱՀԱՍԵԱՆ

Խարեկամ և զիրք,

Սակաւ՝ բայց ընտիրք:

Գ-Բ. Արեւիկոյն Այլեպետն.

ԵՐԿՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՌՈՍՏՈՎ (Գորի վերայ)

ՏՊԱՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ՏԵՐ-ԱՐՐԱՀԱՍԵԱՆ

1880-ՈՅԻԹ.

38198-act 68

087-1
5-37
uy

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ր Ա Ն

ԻՆՏԵՆՍԻՎՈՒՄՆԵՑ,

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ ԵՒ ԶՈՒՆՔԱԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ.

Գ Բ Ե Ա Ց

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏԵՐ-ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ

Խարեկամ և գիրք,
Սակաւ՝ թայց ընտիրք:

Գ. Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.

ԵՐԿՐԱՐԻ ԳՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՈՒՍՏՈՎ (ԳՆԻՒ ՎԵՐԱ)

ՏՊԱՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՐ-ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԻՂՈՒՅԻԹ.

1000
37534) 9 20980-60

N 20

Մ Ը Գ Բ Ե Դ Ծ Ծ Գ Ը Գ Ը

ՅԵՄԵՄԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԵՄԵՄԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

1877

ՅԵՄԵՄԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԵՄԵՄԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԵՄԵՄԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Доволено Цензурою. С.-Петербургъ, 19-го Іюня 1879 года.

Յ Ե Մ Ե Մ Ի Ա Ն

Ռուսոնք և աշխատանք	1	Հայոց Վահէ Թագաւորին մէկ պատաս	48
Մըղին և ճճի	3	Աշուէս և խաղաղ	49
Աստուած և նորա պատուէրները	4	Աստուած ի՞նչ է	50
Ժամանակի բաժանմունքն ու գարունը	7	Տերունական աղօթք	52
Մարդ	9	Տան պատուիրանք Աստուծոյ	53
Առ Աստուած	11	Մարդու բարեկամը մեանէլէն վերջը	54
Մանր գիտելիք	12	Նկարագիր ընտիր աշակերտի	56
Մեծին Հնազանդիւ	14	Գող Վասակի Գեղամ որդին	60
Տերեք և արմատք	15	Շուն և ստուեր	61
Արամայ դպրոց երթալը	17	Հայկ, ազգագետ Հայոց	63
Դպրոց (Արամայ Վահանին գրած նամակը) —	19	Երկնքի աստղերուն վերայ	65
Գիրք	20	Գիշեր	67
Քուղթ	20	Փոք և անգամք	69
Եղբայրական սեր	21	Ճշմարտախօսին յաշխուսթիւնը	70
Լաւ ընկերի ազդեցութիւնը	24	Արամ աշխարհակալ	71
Վատ ընկերի ազդեցութիւնը	25	Հաւատարմութիւն	76
Շարժումն կամ աշխատանք	—	Պարեւ գիտցող արջ	78
Աշխատանք մանուկ	27	Կռուի փեսայ	80
Վեհա Սարգսի գանդատը	28	Գորա և Մուկն	81
Արդարութե մէկ հարցմունքին պատասխանը —	29	Բաժինք	—
Մարդավարութիւն	29	Վարդ և տղայ	82
Վահան Ամատունիին մէկ պատասխանը	—	Կապիկ	83
Ութսունամեայ զինուորականին վերջին ցանկութիւնը	—	Կրկայ և Մողէս	85
Վանանդեցի Քաթուլին վերջին զիպուածը	30	Մեծն Վարդան Մամիկոնեան	—
Խորհրդածութիւն մանկան արարչութեան վերայ	81	Կէս դիտուն մարդու գործունէութիւնը	87
Մարդու մարմինը	34	Կոյր և կաջ	88
Մարդ և առիւծ	36	Վաշինկոնի բարոյական խրատները	92
Ուտելիք և խմելիք	38	Նկարագիր վիճարանատէր մարդոյ	94
Ներակուրի ժամանակ պահուելու կանոններ	40	Խօսք շահակացուելուն արդէլքները	98
Գայլ և գառն	43	Ուսումնու կրթութիւնը ի՞նչ բանի համար է —	99
Նկարագիր մարտանք աշակերտի	44	Շուն	105
Աշխարհագր մակեդոնացի	45	Ապերախտութիւն	—
		Երկրագործ և Օձ	—

Գայլ և կառնկ 106
 Կաշնիին տակի խողը 107
 Աշխատութեան և շաբաթուրութեան
 օգուտները 109
 Հարատութիւն 111
 Մրջիւն 113
 Քաղաքացի իշուկն ու բաղաբացի էշեր . 114
 Չինացիք 116
 Չինացեաց ճնողատիրութիւնը 118
 Չինացեաց ճնողատիրութեան վերայ
 առաջնեք 121
 Չինացեաց ու մեր ստորութեանց տար.
 բերութիւնները 122
 Պապին թռուները 124
 Ծեր և երեք պատանիք 125
 Մեծն Ներսէս 127
 Վարդ և զեղաբործ 131
 Հայրենիք 132
 Հայրենասէրք 134
 Հայրենատիրութեան վերայ նշանաւոր
 խօսքեր 136

Առակախօսութիւնք Յիսուսի
 Սերմանացանի առակը 139
 — Թարգմանութիւն 143
 Թագաւորի և նորա պարտապանի
 առակը 148
 — Թարգմանութիւն 150
 Տան կուսանաց առակը 152
 — Թարգմանութիւն 153
 Անկեալ վերաւորի և սամարացւոյ առակը 155
 — Թարգմանութիւն 156
 Անառակ որդւոյ առակը 157
 — Թարգմանութիւն 159
 Մեծատան և աղքատ Վաղարու առակը . 162
 — Թարգմանութիւն 164
 Տանտիրոջ և զարկեալ մշակին առակը . 166
 — Թարգմանութիւն 168
 Անիրաւ դատաւորի առակը 170
 — Թարգմանութիւն 171
 Տիկնայք Հայոց աշխարհին 172
 — Թարգմանութիւն 177
 — Մեկնական թարգմանութիւն . 181

Ընն աշակերտն է գովութեան արժանի,
Ար հաւատոյ նիւթեր սիրով ուսանի:
(Գ. Ա. Այլ.)

ժաշկը՝ առաձուտաբ ալ, յիսխամանա Ե մձ ծած
-իս սպանցիոս նուստ ձգձձ՝ զմեզ ճիւղորոցայի դմն
: ցմիտասիչա իս
մցձմնսկասեղայի զգձմրոսցձգձգիոս նուստ
ու լմնիլ րմնարամ՝ ձ մցադարս դմն մնեղու մձ
: լմնամնձ զգձիտասիչա արցում
պձիչա՝ զմնեղայի մնոտասեղայի զս զմնս
ՈՒՍՈՒՄԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆԵՐ : ցմիտասի

Այս գիրքը, որ ԸՆՆՈՒՄԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ, հայ
տղոց համար գրուած է. ուստի կար-
գալով սորա միջի բարոյական խրատները,
պատմութիւններն ու առակները, պէտք է
աշխատենք ամենէն առաջ նոցա բուն միտքը
հասկանալ, որ մեր խելքը մշակուելով՝ բան
հասկացող տղայք լինինք և ժամանակով խե-
լացի ու բարեսէր քաղաքացիք դառնանք:
Մեր խելքը մշակելու և մեր մտածմունքն
ազնուացրնելու ամենէն աւելի յարմար միջոցը՝
մեր մանկութեան ժամանակն է:
Թէպէտ մենք առհասարակ աւելի խաղալու,
ասդիս անդին քալելու և պարսպ ժամանակ
անցնելու բնական սէր ունինք, բայց աշխարհիս
մէջ եղած ամեն ժամանակի խելօք մարդիկը փոր-
ձով տեսած են, որ մեր այս հասակին մէջ ու-
սում սովորելու և բան հասկանալու աշխատող
տղայքը՝ միշտ պիտանի և օգտակար մարդիկ դար-

ԼԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ, կասէ Պառլսօն, հետադայ յատկութիւնները կունենայ, այսինքն՝

Ե. Նա կսիրէ իւր մայրենի լեզուն. ուստի և

Բ. Սաշխատի սովորել անսխալ և համարձակ խօսելու և զրելու իւր ազգային լեզուով: Այս մասին, նա

Գ. Մեծ ուշադրութիւն կդարձընէ թէ ի՞նչպէս կխօսին չափահաս ու կիրթ մարդիկը, և մտադրութամբ կկարդայ այն ամենը՝ ինչ որ իւր գրքին մէջ գրուած է:

Կ. Սաշխատի առանձին ու հիմնաւոր կերպով մտածել ու սեպհականել իրեն այն բոլոր կարդացածը և նոցա միջի գիտելքն ու մտքի դարձուածները. որով մայրենի լեզուով գրուած են, և

Զ. Կասարանին մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն կանէ որ վարժապետի ասած ու իրեն չհասկացած խօսքերը նորէն հարցանէ. վարժապետի բացատրած բառերը կը զրէ իւր ատարակին մէջ, որ մտքէն չելնէ. և միշտ մտադրութեամբ կպատրաստէ իրեն տրուած դասերը:

Այսպէս կլինի ահա այն աշակերտին յատկութիւնը, որ կուզենայ սովորել իւր մայրենի լեզուն:

Աւրեմն, պատանի բարեկամք իմ. թէ որ դուն սեպհականես քեզի այս յատկութիւնները, զիտցած եղեր որ լեզուիդ զիտութիւնը շատ զիպուածներու մէջ կօզնէ քեզի: Բայց եթէ դու նաև ուրիշ սովորելու առարկաներուդ մէջ լինիս նոյնպէս ուշադիր և ջանասէր, այն ժամանակը կմեծնաս յուրախութիւն վարժապետներուդ և ծնողացդ, և ժամանակով բարեկիրթ ու օգտակար մարդ կլինիս:

Համ ևս մասնաւոր... Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Եւս պատմութեամբ պատմելու միջոցով կարելի է իմանալ մեր պատմութեան մասին...

Ար սեղ-որէր
Բոյնին խորշեր,

Գուրոր ճրճին զարմանալուն
Չէր հաւատար իւր աչքերուն:

„Անշուշտ, ասաց, ունի մէկ ճար,
Որ չի յոգնիր, չի ձանձրանար:

Եսի իրեն խորհուրդ հարցնեմ:

Կարելի է մէկ ճար գրանեմ“:

Եյս ասելուն չը մընաց,

Մըրջին ծակէն էր ելած:

„Մըրջին կղբայր, կանչեց ճրճի,

Ար խընդրեմ քեզ, ասա հնձի:

Եյս քանի՜ ժամ աշխատեցար,

Չը ձանձրացար . . .

— Եմենին,

Եսաց ճրճին:

— Ուրեմն դուն գաղտնիք ունիս,

Եսա ինձ, մի՛ պահեր, հոգիս:

— Գաղտնիք, այո՛, ես ունիմ,

Իւր այս է որ կ’աշխատիմ“:

Օուրութեան դէմ ակտիւն անարդ՛

Իւր հասկանանք,

Մէկ հատիկ զեզ կայ և հընարք,

ԵՇԽԵՏԵՆԻՐ:

ԵՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՆՈՐԱ ՊԵՏՐՈՍԻՐՆԵՐԸ:

Եստուած՝ մեր և ամենայն բանի ստեղծողն է: Ես մեր բոլոր մտածմունքը կիմանայ և մեր արած ամենայն գործերը կտեսնէ:

Մի՞ ձանձրա՛ւ տղորմութեամբն է որ մինչև այս վարկեանսկապրինք, և այնչափ բարիք վայելած ենք ու կվայելենք:

Եմենայն տեղ, ամենայն ընկերութեան և ամենայն կենցաղավարութեան մէջ Եստուծոյ ներկայութիւնը միտք բերելու է:

Եստուած՝ իւր ամենակարող զօրութեամբը մեր ամեն օրուսն աշխատութեանց մէջ մեզի կ’օգնէ. գործի ժամանակ կ’աշխույզէ, մեր գործէն դադրած ժամանակը՝ մեզ հանգստութիւն կուտայ. գաղտնի գործերուս մէջ՝ մեզ կը խտէ, բնացած միջոցներուս՝ իւր հրեշտակացը կ’աշխույզէ մեզի պահպանութիւն անելու, և արթընցած ժամանակ — մեզ զօրացնելու:

Եստուած ամենաբարի է, և բարի տղայքը կսիրէ:

Եստուած մարդասէր է, և այս պատճառաւ Եստուածասէր տղայքը իրաւամբ արժանի կլինին Եստուծոյ սիրոյն:

Եստուած այն պատճառաւ մեզ ստեղծել է, որ իրեն պաշտենք, օրհնենք ու նորա մեծ երախտիքը ճանաչենք:

Եստուած պատուիրել է որ ի բոլոր օրոտ սիրենք իրեն:

Մեր հայրն ու մայրը պատուենք, որ ինամբով մեծցուցել են մեզ:

Թէ որ երկրագործը գետինը չփորէ՝ չփակ-
կացրնէ ու սերմ չցանէ, իւր կալուածը զանա-
զան փուշերով կլեցուի, որով իւր կեանքը խեղ-
ճութեամբ կանցնի:

Այն տղայն որ ուսում չի սովորիր, և ինչ
որ բարի ու սիրելի է՝ այն բանը անել չուզենար,
կը նմանի այն անմշակ երկրին՝ որ լցուած է
տեսակ տեսակ փուշերով:

Ինչպէս որ գարունն իւր ծաղիկներովը, իւր
բաղցրաշունչ մեղմ օդովը և իւր գուարթ կեր-
պարանքովը սիրելի է ամենուն, այնպէս ևս
մենք՝ տղայքս, երբ մաքուր, շնորհալի, հնազանդ
և մէկմէկու բարեացը ցանկացող լինինք, գար-
նան ծաղկանց նման սիրելի կլինինք ամենուն,
որով ամենայն մարդ յօժարակամ սիրով ձեռնտու
կլինի մեզ՝ մեր ամենայն օգտակար գործանու-
թեանց մէջ:

Գարնան եղանակը աճման ժամանակ է,
յորում ամենայն բուսեղէն շուտ շուտ կաճի
ու կմեծանայ: Մարդուս հասակի գարունն ևս
մանկութիւնն է, յորում մեր մարմինը օրէ օր
կաճի ու կգորանայ մինչև այրութեան հասակին
հասնինք:

Բայց պէտք է որ միտքն ևս աճի զխառ-
թիւնով: Միտքը՝ աճելու, զարգանալու համար
անունդ առնելու կարօտ է:

Գարնան տունկերը չեն բուսնիր, թէ որ
մնան առանց սննդեան, — առանց անձրեի և
առանց արևի տաքութեան:

Մեր մտքի սնունդը՝ զխառութիւնն է:

Գիտութիւն պիտի սովորենք վարժատուն-
ներու մէջ զանազան գրքերէ և սորա համար
է որ մեր վարժապետները սիրով և համբե-
րութեամբ միշտ զանազան դասեր կուտան մեզ:

Գան մշականոցըրաց. դի մն զո նեկայի գլ մ
: զգասա նաշի միջոց բաւանոցըրաց. յոր

5.

ՄԱՐԻ.

Մարդս անասուններէն ո՛չ միայն իւր խել-
քովն ու բանականութեամբը կզանազանուի:
այլև մարմնոյն գեղեցիկ ու մեծավայել կազմու-
թեամբը:

Երկու ոտքի վերայ կենալովը՝ ձեռքերն ա-
զատ կը մնան և ամենայն պիտոյքը կը լցնեն:

Մարդուս ձեռքերուն որչափ օգտակար լի-
նելը՝ դժուար է քանի մի կիսօքով բացատրել.
ձեռքով է որ մարդ իւր մարմինը կհոգայ, գիր
կը գրէ, կը նկարէ, կար կկարէ, ձիեր կսանձէ
ու կկառավարէ, երկիր կը մշակէ, կսերմանէ
կը հնձէ և ամենայն տեսակ արհեստներ կանէ:

Գրեթէ ամենայն կենդանիք ձայն ունին,
և այն ձայնը մեքենական է՝ միշտ ու միևնոյն:
Բայց մարդուս ձայնը կենդանեաց ձայնէն, եր-

դէն ու գորում գոչումէն՝ շատ անելի ախոր-
ժեղի է: Եւ քանոս մամբումն քանոս մամբ

Լսել եմ սոխակի ու դեղձանիկի դայլայլիլը,
արսուտի երգը, շան հաջիւնը, գայլի ոռնալը,
առիւծի մռնչիւնը, ոչխարի մայիւնը, ձիու
խիւնջիւնը, գորտի կռկռալը, կատուի մայելը, կո-
վի բառաչելը, կաքաւի կրկչալը, մեղուի բրզ-
զանքն ու տղզանքը և ազոաւին կառաչքը,
և կը վկայեմ, որ ո՛չ մէկը քաղցրաձայն մար-
դու՝ քաղցրանուագ երգին կհաւասարի:

Մարդս իւր խօսելու կարողութեամբն ու
խաղուն և յօդաւոր ձայնի զօրութեամբը ամեն
ուղեցածը կխօսի, ամեն տեսակ ձայն ու եղա-
նակ կհանէ ու կերգէ:

Խօսքով է որ ուրիշներուն կհաղորդեմք մեր
խորհուրդները, որպէս նաև մեր ախորժեղի ու
անախորժ զգացմունքը:

Չնայելով՝ որ մարդս Աստուծոյ արարա-
ծոց մէջ ամենակատարեալն է, Աստուած իրեն
այնպիսի խելք տուել է, որ կարող է շատ ան-
ելի կատարելագործուիլ, այսինքն իւր միտքը
կրթել ու զանազան գիտութիւններով զարդա-
րել, զաղափարներն ու մտածմունքը ընդար-
ձակել, բնաւորութիւնը ուղղել, սիրտը ազու-
ցրնել, նոր բաներ հնարել և ուրիշ ամենա-
ղժուար գործերու խելք հասցրնել:

Այլև ուրիշներու փորձառութենէն ու զի-
տութենէն օգուտ քաղել, նախնեաց զիտե-
րուն վերայ իրեններն ևս անելցրնել և ապա-
գայից աւանդել, որով կզարգանան ու կկատա-
րելագործուին զանազան տեսակ արուեստներն
ու գիտութիւնները:

Աստուծոյ մարդուս արած բարիքները ան-
թիւ անհամար են. ուստի պէտք է աշխատենք
գործով ցուցրնել որ արժանի ենք այն մեծ
շնորհքներուն, և երախտագէտ սրտիւ փառք
տանք իրեն:

6.

ԼՈՒ ԱՍՏՈՒԸՍ՝

Ո՛վ Տէր Աստուած՝ կրկնջանի՛ս

Եւ իրրե՛ն շայր ինձ կրնդունի՛ս

Քեզի որդեակ տրկար՝ տրգէտ:

Գուն որ մեծ ես լ'ամենազէտ:

Իբրև իմ շայրս կրնան լսել

Ու աղօթքիս պատասխանել:

Օ՛ի ես չընչին տրղայ մի եմ

Եւ ամեն օր կը մեղանջեմ:

Գուն շայրս ես, ինձի օգնէ

Ու հեղ, խոնարհ սիրտ մի շնորհէ,

Որ միշտ ջանամ պարտքս անել,

Խօսքով գործով քեզ ծառայել:

Գուն շայրս ես, պիտի յուսամ,

Ինչ նեղութեան մէջ և ըլլամ,

Որ պէտք եղած շնորհքն առնեմ

Ու միշտ ըզքեզ փառսբանեմ:

Որ և իցէ մարդոյ՝ իւր ազգային կամ մայրենի լեզուն չգիտնալը, մեծ ամսթ է:

Հայերէն լեզուի գրերը՝ երեսունութը հաս են, յորոց 36-ը հին գրեր են. իսկ 2-ը այսինքն օ, ֆ — նոր:

Վարդալ ու բան գիտնալ սիրողը՝ մեծ ու պիտանի մարդ կլինի:

Ընդործութեամբ ժամանակ անցրնելը՝ մեծ փաս է:

Վմենայն կորսուած բան կը գտնուի, ժամանակն ու կեանքը չի գտնուիր:

Լաւ աշակերտը՝ ծնողաց, այսինքն իւր հօրն ու մօր խօսքը ու շարժումները և հնազանդութեամբ կը լսէ, և նոցա կսիրէ ու կպատուէ:

ՄԱՐԿ ԳԻՏԵԼԻԲ.

Մեր Հայոց լեզուն՝ շատ հին լեզու է:

Վմենայն ազգ՝ իւր լեզուովը կզատուի:

Խեղացի մարդը՝ իւր ազգն ու լեզուն կսիրէ:

Որ և իցէ մարդոյ՝ իւր ազգային կամ մայրենի լեզուն չգիտնալը, մեծ ամսթ է:

Հայերէն լեզուի գրերը՝ երեսունութը հաս են, յորոց 36-ը հին գրեր են. իսկ 2-ը այսինքն օ, ֆ — նոր:

Վարդալ ու բան գիտնալ սիրողը՝ մեծ ու պիտանի մարդ կլինի:

Ընդործութեամբ ժամանակ անցրնելը՝ մեծ փաս է:

Վմենայն կորսուած բան կը գտնուի, ժամանակն ու կեանքը չի գտնուիր:

Լաւ աշակերտը՝ ծնողաց, այսինքն իւր հօրն ու մօր խօսքը ու շարժումները և հնազանդութեամբ կը լսէ, և նոցա կսիրէ ու կպատուէ:

Իւր ծնողացն ու վարժապետներուն հետ հանդող տղայն պատժոյ արժանի է:

Նշխատիլ չուզողը՝ ապրելու արժանի չէ:

Վամակոր ու կամապաշտ տղայն կուզենայ որ միշտ իւր ուզածը լինի և իւր կամքը կատարուի:

Վուարարը՝ ոչ մէկու հետ չէ կարող խաղաղ ապրիլ. ընդհակառակն, խաղաղասէր մարդը՝ ոչ մէկու հետ չուզենար կռուիլ:

Մարդասէր չեղողը՝ մարդու ծառայութիւն կամ բարիք անել չուզենար:

Հիւանդ եղողը՝ պէտք է կերակրէ զգուշանայ:

Նղտոտը պէտք է լուացուի. վանն զի աղտոտութիւնը առողջութեան փասակար է և մարդկան ատելի:

Լաւ քնանալ ուզողը՝ պէտք է ցորեկն աշխատի, և չափազանց կերուխում չանէ:

Իւր ծնողքէն և ուրիշներէն սիրուիլ ուզողը՝ պէտք է քաղցրաբարոյ, խելօք, հնազանդ լինի, և բերնէն երբէք սուտ չհանէ:

Իւր ծնողքն ուրախացնել ուզողը՝ պէտք է որ դասերը լաւ սովորի, և ամենուն հետ մարդավարի ու բարեբարոյ լինի:

Ով որ իւր հագուստին շատ դիմանալը կուզէ, պէտք է վրան հոգ տանի ու մաքուր պահէ:

Որ և իցէ արուեստ գիտցողը կարող է իւր պիտոյքը հոգալ միշտ և ուրիշին կարօտ չլինիր,

որ մեծ երջանկութիւն է գիացողին: Արեմն
ամենայն մարդ պէտք է անպատճառ մէջ բա-
րուեստ սովորի:

Գո բաճք այլ մարտ ոչարտեսայ և գոխնայ
: զտղատայ զգնայ զայ Տ զմիլ զճարտ զայ ոչմի
-այլ բողայ Մեծին ՀնԱԶԱՆԻԿ . զգազատ ուր

Աստուած պատուիրել է որ մենք մեր մեծերը
պատուենք և նոցա հնազանդինք:

Որ և իցէ տղայի մեծը՝ իւր հայրն ու մայրն
է: Տան մեծը՝ նոյն տունին մէջ զանուշու ծե-
րունին է: Իսկ աշակերտի մեծը՝ վարժապետն է:

Քաղաքներու մեծերը կուսակալներն են,
դատաւորներն են, որոց ձեռքին տակ զօրք ու
զինուորներ կան՝ նոյն քաղաքները պահա-
նելու և բարեկարգութեամբ կառավարելու
համար:

Նրբ կռիւ պատահի ժողովրդոց մէջ, վե-
րոյիշեալ մեծերը դատաստան կանեն. և գող ու
չարագործ մարդիկը կպատժեն:

Այն զանազան քաղաքներու կառավարիչ-
ներուն մեծն ևս թագաւորն է:

Մեր Հայոց ազգը թէև քաղաքական կեր-
պով երէք մեծամեծ տէրութեանց հպատակ է,
բայց հաւասոյ կողմանէ մեր ազգին մեծը Գրի-
գոր Առաւորչի Աթոռակալն է, որ մէկ բա-
ռով Աթողիկոս կասուի: Աթողիկոսը սուրբ Աջ-
միածին ասուած մայր վանքին մէջ կը նստի,

մեռօն կ'օրհնէ, եպիսկոպոսներ կձեռնադրէ և
մեր ազգն ու եկեղեցին կկառավարէ:

Աթողիկոսի իշխանութեան տակը Ս. Աջ-
միածնի Արքադումար Մինհողոսէն ի զատ՝
երկու Պատրիարք կայ, որոց մէկը Աստանդու-
պօլիս ևմիւսը Արուսաղէժ քաղաքներուն մէջ
կը նստին: Սոքա իւրեանց իշխանութեան տակ
զանուշ հայաքնակ քաղաքներու եկեղեցեաց
մէջ Առաջնորդներ կհաստատեն, վարդապետ-
ներ ու քահանաներ կձեռնադրեն, ժողովրդական
դպրոցներու յոռաշաղիմութեան վերայ հոգ
ու ինամբ կտանեն և իւրեանց բարոյական
իւրատներովն ու ազդու քարոզութեամբը մեր
ազգի միութեան կապը՝ Առաւորչայ Առաքելա-
կան վարդապետութեանց հիման վերայ անխղճի
կերպով կպահպանեն:

Գ.
ՏԵՐԵՒԷ ԵՒ ԱՐՄԱՏԷ.

Ամառուան տաք ու զուարճալի մէկ օրին
Այն ու արձակ շուքը ձրգած իւր չորս զին
Մէկ ձորի մէջ անբեակարդ ծառ մի կար .
Տերեւներուն ամեն մէկը կը թըրթօար,
Ամեն մէկը լեզու ելած անգաղար
Ջէփիւսներուն առջև յայտնի կը փրսփար .
Ամեն տերեւ կը գովէին իւրեանց զոյն,
Իւրեանց ձեւերն՝ իւրեանց անսքն ու թանձրութիւն:

«Շ իտակն ասէք զեփիւռներ, — պարծենալով կասէին, —
 Թէ որ մեք չեմք, ո՞վ է զարդ այս ընդարձակ ձորակին.
 Մի՛թէ այս ծառս ալ մեզմով չէ՞ այս կերպով վարստդեղ,
 Մեզմով չէ՞ այսքան ուժեղ, այսքան մեծ՝ բարձր ու շքեղ.
 Առանց մեզի դա ի՞նչ է, բարեկամներ, հրամեցէք.»

Եւ որպէս զի խօսքս փութ պարծանքի տեղ չըզընէք.

Եսէք տեսնեմ, տա՛ք ասոն
 Յոգնած հովիւն՝ ճամբորդին, մի՛թէ մեք չե՞մք շուք ալւող.

Կամ թէ մտաիկ գեղերէն

Հովուհիւները պարի մեք չե՞մք այստեղ հրաւիրող.

Մի՛թէ մեր մէջ չէ՞ որ բազմած արշալուսին վերջալուսին
 Չայնը ձրգած կ'երգէ սոխակ նաև գիշեր լուսնէ լուսին.

Հեռու չերթամք, ո՞վ զեփիւռներ, մէկն այլ դուք չէ՞ք

Որ չէք կրնար մեզնէ զատուիլ գիշեր ցորեկ . . .

— Ի՞նչ կրլնէր՝ մեզ ևս բաժին հանէիք այդ պարծանքէն, —

Հեղեկ ձայն մի պատասխանեց յանկարծ գեանին տակերէն

— Եյդ ո՞վ է որ կը յանդրգնի յիմարաբար

Ինքընիրեն մեզ համարիլ իբր հաւասար.

Թո՛թովիով հարցուցին ծառին ամեն Տերեւները:

— Ո՞վ Տերեւներ, մեք նորա եմք,

Որ այս մութ տեղըս պահւումք,

Չեղ կը պահեմք՝ կը կերակրեմք.

Չարմա՛նք որ մեզ չէք ճանաչեր . . .

Մեք Արմատներն եմք այդ ծառին

Ուր կը բնակիք ամեներին .

Օ՛րլիք, ծաղկիք,

Ո՞վ սիրելիք.

Իայց այս բանս ալ մի՛ մոռանաք բընաւին,

Թէ նոր գարնան նոր Տերեւներ կը բուսնին .

Իսկ թէ Արմատը չորնայ .

Օ՛տա, Տերեւ ո՛ւր կը մընայ . . .

ԱՐՄՄԱՅ ԴՊՐՈՑ ԵՐԹԱԼԸ:

Սմբատ Ամատունի ասուած գեղացւոյն մէկը՝
 երկու որդի ունէր, յորոց փոքրին անունը Արմատ
 էր: Սորա Հուշան մայրը՝ հունձքը ժողովելէն
 յետոյ մէկ օր ասաց նորա Սմբատ հօրը թէ
 «Ատուածածնէն յետոյ ժամանակ է մեր Ա-
 րամը դպրոց տալու: վասն զի Աշահանը (Արա-
 մայ մեծ եղբայրը) մեզ ըստ բաւականին կարող
 է օգնել թէ դաշտի և թէ տան մէջ: — Թող
 երթայ» պատասխանեց հայրը: Քանի մի օրէն
 յետոյ Արամայ հազուստները շտկեցին, կօշիկ-
 ները նորոգեցին, և նա սկսաւ դպրոց երթալ:
 Երբ մեծացաւ ու չափահաս եղաւ Արամ, տես-
 նելու բան էր թէ ինչպէս ամենայն օր իւր
 աղօթքի ժամանակ վառք կուտար Աստուծոյ
 և «Հնորհակալ եմ՝ ձեզմէն, ո՞վ երախտաւոր
 ծնողք իմ, կասէր, որ դուք ինձ ժամանակին
 դպրոց յուղարկեցիք, խելք ու բանականութիւն
 սովորեցուցիք և մէկ կտոր հացի տէր արիք»:

37534 (20980-60) ԱԵԾԻ

ԴՊՐՈՑ.

(Արամայ Աշահան գրած նամակը).

Սիրելի եղբայր ի՞մ ԱԱՀԱՆ.

Մեր ծնողաց խրատին համաձայն՝ ես սովո-
 րած եմ քեզ ամենայն բան ճշմարտութեամբ

ասել. ուստի և կը գրեմ քեզ թէ ինչպէս երեկ
դպրոց մտայ:

Մեր գեղէն ոչ մէկ աշակերտ չլինելով այս
դպրոցին մէջ, չկարողացայ առաջուց իմանալ
որ վարժապետներն աշակերտներուն կձեծեն թէ
ոչ: Մօտիկցայ ես, սիրելի եղբայր, մէկ մեծ
շինութեան, յորում տղայք կկարդային և պա-
տուհանին տակը կանգնեցի: Դպրոցին մէջ տե-
սայ ինձի համար բոլորովին նոր առարկաներ.
այստեղ վարժապետ, աշակերտներ, դպրոցական
գրասեղաններ, գրքի պահարան, գրքեր, գիր
գրելու համար պատրաստուած տախտակ, մա-
տիտներ, և այլն, և այլն: Մինչդեռ ես այս բա-
ները դիտելու վերայ էի, և ահա վարժապետը
քառակուսի երկայնկէկ փայտի կտոր մի առաւ
ձեռքը. «վայ մամա» մտածեցի ես. «կերևի թէ
ձեծելու պիտի սկսէ. փախչեմ, տուն երթամ»:
Իսկ վարժապետը մօտեցաւ գրքի պահարանին,
հանեց այնտեղէն մէկ պատկեր և սկսաւ նորա
վերայ զանազան առարկաներ ցուցնել: Այն
պատկերին մէջ արջ, նապաստակ, խոզ և ու-
րիշ կենդանիք կային, որոց ամենուն ևս ճանա-
չեցի: Աշակերտներն ասես, ուրախ ուրախ կնայե-
ին վարժապետին վերայ, և պատկերին միջի
կենդանիները աւելի լաւ տեսնելու համար՝ տե-
ղերէն կէս մէջքով դէպի առջև կելնէին: «Ձէ,
կերևի որ դպրոցի մէջ ձե՛ծ չկայ» մտածեցի

եւ ու դպրոց մտայ: Այժմ՝ դպրոցին մէջ փա-
ռաւոր կերպով կը բնակիմ ու կսովորիմ: Դուն
ալ ինձի գրէ, թէ ինձմէն վերջը ինչպէս է
քու կեանքդ:

Ինչ սիրող եղբայր
ԱՐԱՄ ԱՐԱՏՈՒՆ

12.

Գ Ի Բ Բ.

Գիրքը կբաղկանայ թղթի թերթերէն,
որ առհասարակ տպուած կլինի տառերով:
Գիրք շարադրողը հեղինակ կասուի, որոյ անունը
սովորաբար գրքի առաջին երեսի վերայ կլինի:
Հին ժամանակները՝ հեղինակը կը գրէր
գիրքը, իսկ ուրիշները դուրս կը գրէին: Ա-
տրովհետև այդ բանին համար երկար ժամա-
նակ, մեծ աշխատանք ու գրավարժ ձեռք
կհարկաւորէր, ուստի ասկէց չորս հարիւր տա-
րի յառաջ, Գ. Բ. Բ. Բ. անունով գերմանացւոյն
մէկը հնարեց գիրք տպելու արհեստը: Ի սկզբ-
բան նա կփորագրէր տախտակի վերայ այն գրերը,
որք պէտք էին տպելու, յետոյ թանաքը կը
բսէր դէպի դուրս փորուած գրերուն, թուղթը
կը դնէր տախտակին վերայ և բոլոր գրերը վե-
րան կը տպուէին: Բայց տեսնելով որ դժուար է

այնպիսի կերպով տպագրութիւնը, հնարեց արձիճէ (1) շարժական տառերը, որք հետզհետէ կատարելագործուելով, գրաշարները պէտք եղած տառերը մէկմէկու մօտ կը դնեն, բառերը ձեռագրին պէս մէկմէկէ կբաժանեն, տողերը պէտք եղած չափսովը հաւասարացրնելէն յետոյ երեսներ կկապեն ու տպագրական մեքենաներուն վերայ յարմարցրնելէն վերջը՝ մուր կը քսեն ու կը տպեն:

13.

Իսկայն պէտք է ասել, որ տպագրութեան գիւտն անգամ այնքան օգուտ չէր կարող բերել, թէ որ թուղթ շինելու հնարը չգրանդին վասն զի ի սկզբան մարդիկ կը գրէին բուսականաց թերթերու, քարի, տախտակի, կաշիի կամ մազաղաթի (2) վերայ: Մարդու զարմանքը կուգայ, երբ կիմանայ որ թուղթը անպէտք լաթի կտորներէն կշինուի: Լաթի կտորները նախ մանր կերպով կկտորեն, յետոյ կաթսայի (3) մէջ կեփեն, կլուանան, ճերմրկուց կխառնեն (կաւելցրնեն մէջը զանազան գունով ներկեր,

(1) Տճ. դուրշուն, աս. СВЯЩЕНЪ.
 (2) կաշիէ շինած թուղթ:
 (3) Տճ. զազան, աս. КОТЕЛЪ.

թէ որ ուղենան գուշակ (թուղթ շինելու) յետոյ այն ջուրի պէս նիւթը հետզհետէ թղթասչէն մեքենայի ջրալի ամաններէն անցրնելով և քիչ քիչ կարծրացրնելով թղթի ձևի կբերեն, մեծ գլանով կը սխմեն, կչորցրնեն ու թուղթը կպատրաստուի: Եւ որպէս զի թուղթը գրելու ժամանակ չծրծէ, վերոյիշեալ կաթսային մէջ տօփնձ (1) կխառնեն: Գրքի կազմի աստուարթուղթն (2) ևս նոյն կերպով կշինուի, ինչպէս որ թուղթը:

ԵՂԱՅՐԱԿԱՆ ՍԵՐ.

Եղբայր կամ քոյր ունեցողը ձեռքէն եկածին չափ պիտի աշխատէ իրեն նման մարդկանց ինչ սէր որ պարտական է ցուցրնել, ամենակատարեալ կերպով սկսէ նախ երեցրնել ծնողաց վերայ, և ապա նոցա՝ որք եղբայրութեանց մէջ ամենէն մերձաւոր սիրով հետը կապուած են, այսինքն նոցա՝ որք իրեն հետ նոյն ծնողաց զաւակներն են:

Եղբայրսիրութեան առհասարակ մարդասիրութեան աստուածային գիտութիւնը լաւ սո-

(1) Պա. Клей, ամ. թուղթալ:
 (2) Картонъ.

վորելու սկզբունքը ընտանեաց մէջ սովորել սկսելու է: Եւ այնպէս յայնչափ սէրով զգաց մէջ յոյսով մտածութեան մէջ թէ, «Մէկ մօր զաւակներ ենք՝ ո՛րչափ քաղցրութիւն կայ: Եղբարց և քոյրերու նոյն արիւնն ունենալը, և բնաւորութեան կողմանէ շատ բանի մէջ նման լինելը՝ բնական կերպով սաստիկ սէր, միակը ձգէ մէջերնին, — այնպիսի սէր, որ առանց սուսկալի ինքնահաւանութեան չի կրնար աւրուիլ:

Լաւ եղբայր լինել ուզողը, ինքնահաւանութենէն կը զգուշանայ. միտքը կը դնէ, որ ամենայն օր եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ վարուելու ժամանակ վեհանձնութիւն ունենայ: Աթողու նոցա ճանաչել ու հասկանալ, որ իւրեանց օգուտն ևս իւր օգտին պէս կը մտածէ: Թէ որ ի նոցանէ մէկը պակասութիւն անէ՝ ներողամիտ կ'լինի ընտանեկան վարմունքով: Աւերախանայ նոցա առաքինութեանց վերայ, կ'հետեւէ իւր բարի օրինակովը յաւաջ տանել նոցա, այնպէս՝ որ իրեն նման եղբայր ունենալուն վերայ փառք տան Աստուծոյ:

Ընհամար պատճառներ կան քաղցր և անոյշ յիշատակներու սիրալիր կարօտանաց և գովելի երկիւղածութեան, որովք եղբայրական սէրը անդադար սնունդ կառնու ու կաճի: Բայց մտադրութիւն անելու է որ այն պատճառները

առանց իմացուելու չանցնին չերթան: Այդպիսի միջոցներուն մարդս պէտք է ինքնիրեն հարկազրէ այն բաները զգալու:

Բարակ զգացմունք ունենալու համար՝ հաստատուն ու եռանդուն կամք պէտք է: Ինչպէս որ կարելի է բանաստեղծութենէ կամ նկարչութենէ լաւ հասկացող լինել՝ առանց մանաստիկ կերպով արհեստը սովորելու, այսպէս ևս ոչ ոք կարող է եղբայրական սիրոյն կամ ուրիշ ո՛ր և իցէ ազնիւ զգացման համն առնուլ՝ առանց հաստատուն կամքով հետեւելու:

Պէտք է զգուշանալ որ ընտանեկան մտերմութիւնը պատճառ չլինի իւր եղբարց և քոյրերուն հետ անբաղաքավար լինելու: Մոցա բնութիւնը մէկ զօրաւոր քաղցրութիւն ունի, որ սովորաբար բոլոր տանը մէջ սքանչելի զուարթութիւն կը ձգէ. անհամութիւնները կ'հեռացնէ, հայրական կամ մայրական խրատներուն սաստկութիւնը կ'մեղմացնէ:

Աշխատելու է կանացի առաքինութեանց քաղցրութիւնը նոցա վերայ տեսնել ու մեծարել, և իւր բնութիւնը կախուզեցնելու վերայ նոցա արած ազդեցութիւնը տեսնել և ուրախանալ: Եւ որովհետեւ Աստուած նոցա իրմէն աւելի աւար և իրմէն աւելի զգայուն ստեղծել է, կ'նայէ որ աւելի մտադիր լինի նոցա

սիրտը չկտորելու, այլ միշտ մեծարանք ու սեր ցուցնելու կաշխատի:

Այն անձինքը, որ իւրեանց եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ չարասրտութեամբ ու կոպտութեամբ վարուիլ սովորած են, ուրիշ որ և իցէ մարդու հետ ևս կոպիտ կերպերով ու չարասրտութեամբ կ'վարուին: Բնտանեկան վիճակը այնպէս գեղեցիկ, այնպէս սիրուն ու այնպէս սուրբ պիտի լինի, որ երբ մարդս տունէն դուրս ելնէ՝ հետը տանի ուրիշ տեսակ ընկերութեանց մէջ ևս այն մեծարանաց ու սիրոյ գեղեցիկ ջանքը և այն համարումը առաքինութեան վերայ, որ անդադար ազնիւ զգացմանց հետեւընդ ստուղներն են:

15.

ԱՍԻ ԸՆԿԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Բանաստեղծ գիտնականին մէկը հետագայ գեղեցիկ այլաբանութեամբը կ'յայտնէ բարի մարդոց ընկերութեան՝ մարդուս վերայ արած լաւ ազդեցութիւնը:

«Մէկ գեղեցիկ առաւօտ բայց օդի մէջ պտրտած ժամանակս՝ ոտքիս տակը թողմամբ տերև մի տեսայ: Օռեցայ վեր առի, հոտհոտեցի և տեսայ որ անոյշ հոտ կըուրէ. » Դու, որ այսպիսի

անուշ հոտ ունիս, մի՛թէ վարդն ես, ասացի. — Այ, պատասխանեց թողմամբ տերևը, ես վարդը չեմ, այլ վարդին քովը բուսած ծառուկին տերևներէն եմ. և այն է պատճառը որ ինձմէն ևս վարդի հոտ կըուրէ:»

16.

ԱՍԻ ԸՆԿԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Փիլիսոփային մէկը մէկ պատանիի կհանդիպի, որոյ հետն էր իւր անառակութեամբն անուանի եղած ընկերը: Երբ պատանին այնպիսի վատահամբաւ ընկեր ունենալու վերայ սկսաւ ամաչել ու կարմրիլ. «Բաջակերուէ, որդեակ, ասաց փիլիսոփան, վրադ այդ ամօթխածութիւնը տեսնելուս ուրախ եմ. բայց աւելի լաւ կանես այնպիսի մարդոց հետ պլտարտիլ, որոց ընկեր եղածիդ համար՝ ամօթէդ չկարմրիս, այլ պարծենաս:»

17.

ԱՍԻ ԸՆԿԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Ամենէն լաւ շարժումը մարմնական աշխատանքը կհամարուի, վասն զի անով մարդս առողջ, երկայնակեաց, ուրախ ու շատ հիւան-

դուժիւններէ ազատ կլինի: Անկարելի բան է որ մարդ առողջ լինի առանց շարժողութեան և աշխատանաց:

Ամենայն բանի հոգին աշխատութիւնն է:

Աշխատիլ չուզող մարդը վնասակար է ընկերութեան:

Աշխատանքով է միայն որ մարդս ձանձրութեան, ախտերու և կարօտութեան դիմացը կառնու:

Աշխարհիս վերայի ամեն բաները աշխատութեամբ առաջ եկած են:

Աշխատաւոր մարդուն ախորժակը բաց կլինի, քունը քաղցը, սիրտը ուրախ և խղճմտանքը մաքուր:

Անօթութիւնը աշխատասէր մարդուն դռնէն կնայի ու ներս մտնել չի համարձակիր:

Աշխատասէր մարդու համար ժամանակը անապառելի դանձ է. իսկ գործատեաց մարդուն՝ — ձանձրալի բեռը:

Մարդս աշխատութեան պիտի վարժի, որ խեղճութեան մէջ չընկնի:

Մեզի աշխատելու հարկադրող նեղութիւնները՝ օրհնութեան տեղ ընդունելու է:

Աստուած փուշ և տատասկ բուսցուց երկրի վերայ, որ մենք աշխատելով մաքրենք զետիւր ու հետևապէս երջանիկ լինինք:

Աշխատութիւնը թէպէտ մարդու մարմինն ու միտքը կյոգնեցընէ, բայց միևնոյն միջոցին նոցա կը մշակէ և լաւագոյն վիճակի կհասցընէ:

Աշխատութեան տուած վայելչութիւնները այնպիսի յատկութիւններ ունին, որ հարուստ մարդը կարող չէ փողով գնել:

ԱՇԽԱՏԱՍԷՐ ՄԱՆՈՒԿ

Ո՛հ ի՛նչպէս փոքրիկ գործունեայ մեզուն
Իւր ժամանակը լաւ կը գործածէ,
Ու բոլոր օրը մինչև երիկուն
Ծաղիկէ ծաղիկ մեղրը կը ժողվէ:
Շատ խմաստութեամբ իրեն փեթակը
Ու բըծիճները մտնով կը շնէ,
Եւ աշխատութեամբ իւր շինած տունը
Անուշիկ մեղրով շուա կը լեցընէ:
Ես այլ ուրիմըն մեղուին նրմանիմ
Իմ գործերուս մէջ աշխատող լինիմ,
Թող չբարդորէ ինձ չար սատանան
Թէ միջոց ունիմ, քիչ մի ծոյլ մընամ:
Գիրքերով գործքով կամ անմեղ խաղով
Մանկութեան տարիքս անցընել ջանամ,
Որպէս զի վերջը չըլնիմ ամթով
Երբ բոլոր կեանքիս մեծ հաշիւը տամ:

19.

ԶՈՒՆԻՆԻ ԵՎ ՍՈՍՈՒՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

ՍՊԵՍՏԱՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

Սարգիս անունով Մանգի իշխանը հայրենեաց դէմ շատ անհաւատարմութիւններ անելով՝ հայրենեաց սիրովը վառուած Հայերն սկսան նորան մատնիչ անուանել: Եյս նախատական անունը Սարգսին շատ ծանր գալով, զնաց Քաղաքի թագաւորին գանգատեցաւ. իսկ Քաղաքի «Ի՛նչ ուշադրութիւն կանես նոցա խօսքերուն, ասաց, մի՛թէ չգիտե՛ս որ նորա ամենայն բան կուղեն իւր յատուկ անունովը կանչել»:

ԵՔԳԱՐՈՒՆ ԵՎ ԿԱՍԵՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

Կասեն թէ մեր Եքգար թագաւորը Մծբին քաղաքը զանազան շինութիւններով զարդարելն վերջը՝ մէկ պարսիկ իշխանի կցուցրնէ շինուածոց գեղեցկութիւնը, պարիսպներու ամրութիւնն ու ընդարձակութիւնը, հասարակաց շէնքերու մեծութիւնն ու փառաւորութիւնը, և կառաջարկէ ասել իրեն թէ «Ո՛ր բանի վերայ ինքն աւելի կգարմանայ:— Եմեն բանէն աւելի ինձի զարմացնողն այս է, տէ՛ր արքայ, կասէ պարսիկը, թէ ի՛նչպէս այս տեսակ հրաշակերտ քաղաքին մէջ ևս՝ յետին գեղի մէջ բնակող ժողովրդոց պէս կմեռնին մարդիկ»:

ՍԱՐԳՍՏԱՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

Ինչու որ Սարգսի անունով Մանգի իշխանը հայրենեաց դէմ շատ անհաւատարմութիւններ անելով՝ հայրենեաց սիրովը վառուած Հայերն սկսան նորան մատնիչ անուանել: Եյս նախատական անունը Սարգսին շատ ծանր գալով, զնաց Քաղաքի թագաւորին գանգատեցաւ. իսկ Քաղաքի «Ի՛նչ ուշադրութիւն կանես նոցա խօսքերուն, ասաց, մի՛թէ չգիտե՛ս որ նորա ամենայն բան կուղեն իւր յատուկ անունովը կանչել»:

ՍՊԵՍՏԱՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

Կաստմեն թէ Սարգսանաց պատերազմի ժամանակ հայ զինուորականին մէկը Պարսից բանակը դիտելէն յետոյ՝ կուզայ կասէ Սահան Եմատունիին որ «Թշնամիք այնչափ բազմաթիւ են, որ եթէ նետ նետեն արեւը կխաւարի:— Եւելի լաւ. կպատասխանէ աներկիւղ Սահանը. շուքի մէջ կպատերազմինք»:

ՍՊԵՍՏԱՆԻ ԳՆԱԿԱՆ

Սպարտացի թագաւորներէն մէկը պատերազմը չսկսած՝ ուղեց ութսուն տարեկան

(1) Սեանթիմ մարտ, արարացի.

զինուորական մի մահուան վտանգէն ազատել, և ասաց նորան որ դառնայ Սպարտա երթայ: „Տէր արքայ, պատասխանեց հայրենասէր ծերունին, շատ հեռու կուզարկես ինձ մեռնելու համար. անկողին փնտռելու: Այս պատերազմի դաշտէն աւելի պատուաւոր անկողին ո՞ր կրնամ գտնել“: Թագաւորը նորա ազգասիրութիւնը գովելով թողուց կենալու. քաջ ծերունին բոլոր ուժովը հայրենեաց պաշտպան կեցաւ և իւր ընտրած մահովը փառաւորապէս մեռաւ:

Վանանդեցի Թաթուլն լէրլն դիպրատը:

Պարսից Տուղրիլ շահը երբ մեծ զօրքով Հայոց վերայ պատերազմի ելաւ, մեր Հայնախարարներէն ոմանք Վարուց Վազիկ թագաւորին հետ մէկտեղ նորա դէմն ելան: Սոցա մէջ էր նաև Վանանդեցի Թաթուլ անունով քաջ իշխանը, որ նախարարաց շատերուն ընկնելէն յետոյ զերի բռնուեցաւ ու Տուղրիլին տարուեցաւ: Այլ որովհետև պատերազմի սաստկացած ժամանակ Թաթուլը զարկել ու չարաչար վիրաւորել էր Արարատ կոչուած պարսիկ իշխանի որդուն, որ Տուղրիլի ամենասիրելիներէն մէկն էր, „Թէ որ տղան առողջանայ, ասաց Տուղրիլ, քեզ կազատեմ. իսկ եթէ մեռնի, քեզ նորան զոհ կանեմ“: Տէր արքայ, ասաց Թաթուլ,

Թէ որ իմ ձեռքէն զարնուած է, անպատճառ կմեռնի“: Քանի մի օրէն վիրաւորուածը մեռաւ: Տուղրիլ իւր վայրենամիտ խոստմունքը կատարեց և Թաթուլի աջ թեր կտրել տուաւ Անուրանին զրկեց ասելով թէ „Այդ բազուկին հաստութենէն իմացիր, որ որդիդ վատ ձեռքէ մեռած է“:

20.

Փոքրիկ տղային մէկը՝ մէկ օր իւր մօրը կասէ թէ. „Մայր, թէ դուն և թէ վարժապետս միշտ կասէք որ ամենայն բան Աստուած ստեղծեց. բայց ես շատ բաներ կտեսնեմ որ Աստուծոյ ստեղծածը չեն. օրինակի համար՝ մեր տունը, նորա միջի աթոռներն ու կարասիքը, իմ հանդերձներս ու շատ ուրիշ բաներ: Ար ինդրեմ ուրեմն, մայր, իմացրնէք ինձի թէ ինչո՞ւ կասէք Աստուած ստեղծեց ամենայն բան“:

Մայրը սրդւոյն տղիտութիւնը տեսնելով՝ դեռ նորա պատասխանը չտուած՝ „Վիտե՛ս, ասաց, այս սեղանն ու աթոռները ինչո՞ւ շինուած են:— Փայտէ շինուած են, մայր, պատասխանեց որդին:— Ի՞նչ, որդիս, ասաց մայրը, պէտք է գիտնաս, որ փայտն անտառին մէջ կբուսնի.

այն աթոռներու վրայի ոսկին այլ գետնէն կէշնէ, և իմ թաշկինակիս մետաքսն ևս շերամը կը շինէ: Միրելի զաւակս, ասա տեսնեմ, աւելցուց մայրը, ո՞վ կմեծցրնէ ծառն անտառին մէջ. այն սքանչելագործ շերամն ո՞վ ստեղծել է, և նորան ո՞վ սովեցուցել է այնպիսի ազնիւ մետաքս շինելու“:

Այս հարցմունքին վերայ որդին իմացաւ որ սխալուած է ինքը, լուռ կեցաւ. իսկ իւր մայրը խօսքը շարունակելով այսպէս ասաց. «Որդեակս, Աստուած է աշխարհիս ամեն բանին ստեղծողը: Նա է մեզի կեանք, շունչ ու ամեն բան տուողը. ինքը կուտայ կարողութիւն և իմաստութիւն այնպիսի բաներ շինելու մեր գործածութեան համար: — Այս բաներուն մէք սրհետի հործ կասենք, բայց բնութեան գործերը Աստուծոյ ձեռքովը կլինին:

«Նայէ երկրիս ու նորա զարմանալի արդիւնքին վերայ: Սերմը կցանենք ու քիչ ժամանակ հողին տակը ծածկուելէն յետոյ, կը ծլի, կաճի ու կբազմանայ. սորա անողը Աստուած է: Նմանապէս, տես այս մեր պարտեզին տանձի ծառը, քանի մի տարի առաջ ինչպէս պզտիկ էր, այժմ նայէ որքան մեծցած է և քեզ ինչպէս լաւ տանձերով կուրախացրնէ: Այս ևս Աստուած կուտայ, որդեակս: Մի անգամ աչքդ

դարձուր այս ծաղիկներուն վերայ, ինչպէս զոյնզոյն ներկել են դաշտը, ինչպէս անուշ հոտերով լցուցել են օդը — Մայրիկ, մայրիկ, խօսքը կտրեց որդին. հապա այս թռչունները, նայէ ինչ զեղեցիկ գոյներով փետուրներ ունին, լսէ, լսէ նոցա անուշ ձայները. մայր, սոցա ևս Աստուած ստեղծեց, այնպէս չէ: — Այո՞ զաւակս, այո՞:

«Նրբ երեկ երեկոյին քեզի կցուցրնէի լուսինը, որ արծաթի պէս կփայլէր, միտքդ կուզայ որ ինչ զեղեցիկ ու անուշիկ հով մի կը փչեր այն ժամանակ, և ես՝ այն ամենը Աստուած ստեղծել է չասի՞ քեզի: — Այո, մայր, ասացիր: — Ուրեմն կյուսամ որ հիմա բաւական հասկացար թէ ամենայն բան Աստուած ստեղծեց, և յոյս ունիմ որ քանի մեծնաս, աւելի պիտի հասկանաս Աստուծոյ անհասանելի իմաստութիւնն ու ամենազօր կարողութիւնը: Իայց այժմէն իսկ քու պարտքդ է ճանաչել ու սիրել զԱստուած և նորա ամենախնամ Հայրութեանը յանձնել ինքզինքդ. վասն զի ինքն ստեղծեց քեզի՝ իրեն սիրելու և ծառայելու համար“:

21.

ՄԱՐԴՈՒՍ ՄԱՐԹԻՆՈՍ.

Աստուած մարդուս մարմինը այլ և այլ կտորներէ ձեւացընելով՝ զարմանալի ճարտարութեամբ մէկմէկու հետ միացուցած է:

Մարմնոյն հաստատուն մասունքն են ոսկերք, որոց կտորները կհամարուին և ակռաներու ոսկոռները: Մեր երեսը երկու ծնօտ կամ ծամելք ունի՝ տասնևվեց ատամներով, որով ամբողջ ծամելեաց վերայի ակռաներուն թիւը երեսուներկու կլինի:

Մարդուս տղայութեան ժամանակ ոսկորները կակուղ են, հետզհետէ կամրանան, և տասնևհինգերորդ ու երբեմն քսաներորդ տարին հազիւ իւրեանց կատարեալ ամրութեանը կհասնին: Մարմինը ջղերով կանէ իւր շարժմունքը, որ ուղածին պէս կերկարին ու կկարճանան:

Մարդուս և առհասարակ տաքարին կենդանեաց սիրտը՝ մէկ ջղոտ մտի կտոր է, մէջը պարապ և չորս մեծ փոսեր ունի, որք մէկմէկու հետ կհաղորդուին և շնչերակաց ձեռքով արիւնը մարմնոյն ամեն մասանց մէջ կտարածեն, որ յետոյ երակները դարձեալ դէպի իրենց կդարձնեն: Սրտի թնդմունքն ու երակի զարկը՝ սրտի օդով լցուին ու պարպուին է, որ առողջ մարդու համար մէկ վայրկենի մէջ

60—80 կլինի. իսկ հիւանդինը՝ պակաս: Իայց թէ որ մարդս սաստիկ ջերմ ունենայ, երակին զարնուածքը կշատնայ ու երբեմն մինչև հարիւրը կանցնի:

Մարդուս արիւնէն կզատուին. քրտինքը, մաղձը, կաթը, արցունքը, լորձունքը, մէզը կամ ջրուաթը:

Ուղեղը ծածկուած է մէկ կլորածև ոսկոռով որ քառ կկոչուի: Մարմնոյ ամենէն հարկաւոր ու փափուկ մասն է ուղեղը, թէ որ քիչ մի փնասուի կամ վերաւորուի, իսկոյն մահը վրայ կհասնի:

Դրսի առարկաները մարդս կը զգայ, կը տեսնէ ու կձանաչէ զգայարանաց ձեռքով, որ հինգ հատ են, այսինքն տեսանելիք, լսելիք, շոշափելիք, հոտհոտելիք և ճաշակելիք:

Տեսանելեաց գործարանն է Աչքը, լսելեացը — Ականջը, շոշափելեացը — Չեռքը, հոտհոտելեացը — Բիթը և ճաշակելեացը — Արտաբերանը:

Ամենայն կենդանիք զգայարանք ունին, յորոց քանի մի հատինը մեզմէ աւելի կատարեալ է: Օրինակի համար՝ շան հոտհոտելիքը մերինէն շատ աւելի սուր է, վասն զի մեզմէ շատ աւելի հեռուէն հոտ կառնու: Թռչուններու աչքն ևս մերինէն շատ աւելի զօրաւոր է: Եւ թէպէտ մարդս զգայարանաց կողմանէ կենդանեաց

Հասնիր, ուժի կողմանէ ևս ի նոցանէ շատէն վար է, բայց իւր աստուածային հոգևովը, բարակ խելքովն ու խօսելու կարողութեամբը արիշ բոլոր արարածներէն վեր է, և երկրիս թագաւորը կհամարուի:

22.

(ԱՌԱԿ) — ՄԱՐԳ ԵՒ ԱՌԻԻԾ.

Առիւծը պատահեց մի օր մէկ կատուի, Տեսաւ նրման էր իւրեանց քաջ աղբի.
„Բարեկամ, ասաց, դու մեր ցեղէնն ես, Եւ ինչու այդպէս փոքրը մնացել ես:
— Հա, ասաց կատուն, ես քո ցեղէն եմ.
Բայց բանականի ձեռքըն ընկել եմ,
Որոյ հընարքովն ընտանեցել եմ
Եւ այսպէս փոքրիկ վախիտ մնացել եմ:“
Երբ հըզօր Առիւծն այս բանքս լսեց,
„Ո՛վ է բանական կենդանին, գոչեց.
Մի՛թէ մեր ոյժը նորան յայտնի չէ,
Որ այդ լըրբութիւնն նա քեզ արել է:
Յուցուր շուտ՝ տեսնեմ ի՞նչ կենդանի է,
Որ ազգականիս այդչափ նեղել է:
— Ե՛կ, ասաց կատուն, հըզօր ազգական,
Յուցրնեմ քեզի քաջըն բանական . . .“:

Գան տեսնեն մի մարդ կանգնած է տըրտում,
Տոպրակով ցորեան սերմընէ ցանում:

Վատուն երկիւղէն հեռուէն կանգնած,
„Ահա բանական մարդ սա է“ ասաց:
Առիւծն մօտեցաւ խիտ յանդընարար,
„Ո՛վ դու մարդ, ասաց, ի՞նչպէս չը վախցար
Խմ ազգականիս քեզ ծառայ շինել,
Գիշեր ու ցորեկ չարաչար տանջել,
Որ քո երկիւղէն նա փոքրը մընայ,
Մինչ ես տեսնելուս հաղիւ ճանչըցայ:
Եկել եմ ահա միմեանց հետ կրպչենք,
Երկուսիս ուժերն մենք այստեղ փորձենք . . .
Մարդը երբ տեսաւ, առիւծն է կատաճ,
Խտիոյն կը պատուէ թէ ընդդէմ խօսաց.
„Հըզօր բարեկամ, քաղցրութեամբ ասաց,
Արարա ցանեղջ կմ այստեղ եկած.
Ուստի ոյժքս տունը թողել եմ, որոնք ոստանաւ
Թէ հոս կրպասես, երթամ շուտ բերեմ:
Առիւծն մըռընչաց, — խնդիրքդ է բարի.
‘Նայէ՛ չուշանաս, զընա շուտ արի:
— Հայտ թէ բերեմ չընի՞ս դու այստեղ . . .
Սերմնացանն ասաց, որպէս մի անմեղ,
Ինչո՞վ կարող ես ինձ հաւատացնել
Թէ դաշտիս միջին կըրնաս ըսպանել:
Ուրեմն մըտիր այս հաստ տոպրակը
Ու ես իմ ձեռքով կապեմ բերանը.
Յետոյ միամիտ դնամ բերեմ ուժը,
Փորձենք ու տեսնենք ո՞վ կը կրէ տուժը“:

Երևի՛ ճնհա՛ն Կա՛ն անո՛ց ա՛յս մարդու՛ խօսքին,
 Գընաց՝ և նրանց տոպրակի միջին:
 Մարդը տոպրակի բերանը կապեց,
 Եռաւ մէկ հաստ փայտ զարնել ըսկրսեց:
 Երբ առիւծը խիստ ծեծէն նեղացաւ,
 Մինչ շունչն ու հոգին բերանը հասաւ,
 «Ե՛ս կատու, կանչեց, եղբայր սիրելի,
 Երգե՛ք ինձ քեզ պէս ե՞րբ կրփոքրացնի:
 Ե՛ս, անիրաւըն ինձ պիտի թողնի»
 Թէ՛ մինչև ի մահս այսպէս կրծեծի:»

ԳԱՐՈՅԱԿԱՆ ՈՒՄԲԱՆՑ ԵՒ ՉՈՒՆԻՃԱԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ

Կերակուրը մարդու քաղցածութիւնը կանցրնէ և անձը կը սնուցանէ:

Եխորժակով կերակուր ուտել ուզողը՝ պիտի ջանայ որ աշխատանքով անօթենայ: Բայց ոչ երբէք պէտք է շատ ուտել, վասն զի ստամոքսը կծանրաբեռնի, և կերած կերակուրը փոխանակ օգտի՝ շատ անգամ վնաս կուտայ:

Մարդու գլխաւոր կերակուրներն են հաց, խոտեղէնք, պտղեղէնք, կաթնեղէնք, մսեղէնք ու ձկնեղէնք:

Ե՛ս ուտելիքը ընտրանօք պիտի լինին, վասն զի

Ե. Հացը երբ պէտք եղածին չափ եփած չլինի, սաստիկ տաք լինի և կամ խմորեղէնը

շատ տաք ուտուի, վնասակար է մարդու ու դժուարաւ կմարսուին:

Բ. խոտեղէնները եփելէն կամ զործածելէն առաջ թէ որ ընտրանօք չուտուի, մարդս կրնայ թունաւորուիլ ու մեռնիլ:

Գ. Չհասած կամ կանաչ պտուղներ ուտողը՝ կջերմի ու այնպէս կը տկարանայ, որ շատ ժամանակ պէտք կլենի իւր առաջուան յառողջութիւնը գտնելու:

Դ. Թէև կաթնեղէնը առ հասարակ սննդարար կհամարուի, բայց կրնայ փորհարինք պատճառել՝ երբ չափազանց խմուի. նոյնպէս ջերմի առիթ կլենի՝ երբ կաթէն յետոյ երէք ժամ չանցած ձկնեղէն ուտուի:

Ե. Հոտած կամ աւրուած միս ուտելը շատ վնասակար է, և զանազան հիւանդութեանց պատճառ կլինի. արզանակ կամ մսի ջուրն այլ նայելու է որ շատ տաք չուտուի, որպէս զի ակունները չսեցրնէ, չարէ ու ստամոքսը չըտկարացրնէ:

Օ. Չկնեղէնը մեծ վնաս կուտայ մարդու երբ շատ ազի լինի ու յաճախ զործածուի:

Ե՛ն կենդանիքը, որոց միսը մարդիկ կուտեն, սոքա են. եղ, կով, հորթ, ոչխար, այծ, խոզ, այծեամն, եղջերու, նապաստակ, հաւ, սագ, բաղ, աղաւնի, կաքաւ, լորամարզի, արտոյտ և ուրիշ սոցա նման թռչուններ:

Դանակի ծայրով կամ պատառաքաղով
ակռաները պէտք չէ խառնել:

Զուր կամ գինի խմելէն առաջ և յետոյ
բերանը սրբելու է:

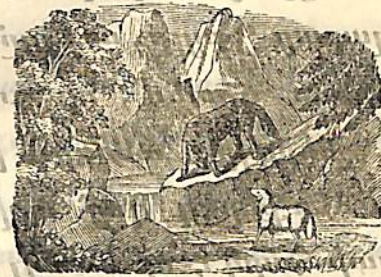
Բերանին մէջ կերակուր եղած միջոցին
պէտք չէ խմել:

Խմելու ժամանակ պէտք չէ կոկորդէն ան-
ձուռնի ձայներ հանել:

Այնպէս շտապելով պէտք չէ խմել, որ
կէտն այլ պոկուներին երկու կողմէն կուրծքին
վերայ թափի:

Պատառովը կերակուրին ամանը պէտք չէ
սրբել, վասն զի այս որկրամուկ մարդու նշան է:
Այսմասին Քասթիլեօնի հեղինակը հետազայ դի-
պուածը կպատմէ. Մանդուայի Մարկէզը քանի
մի ազնուականներու հետ սեղան նստած լինե-
լով՝ ապուրը լմրնցրնելէն յետոյ՝ ազնուականաց
մէկը «Թողութիւն կանէք» ասելով, ամանը
կվերցընէ ու աւելցած ապուրը կը խմէ: Մար-
կէզը պատասխան կուտայ թէ «Այդ քանը
ինձի վնաս չունի. խօսքերէն թողութիւն ուզէ»:

(ԱՌԱԿ) - ԳԱՅԼ ԵՒ ԳԱՌՆ.

Գայլն ու Գառը մէկմէկու հտեսած՝ մէկ
վազուկ առուակէ ջուր կը խմէին: Գայլը ա-
ռուակին վերէն վար նայածին պէս՝ երբ աչքովն
ընկաւ Գառը, իսկոյն նորա քովը վազեց ու
«Ինչո՞ւ համար խմելու ջուրս պղտորեցիր, ասաց:

— Զուրդ ի՞նչպէս կրնամ պղտորել, պա-
տասխանեց Գառը դողալով, երբ եկած տեղէդ
չստ վարէն կը խմեմ: Հաւատա՞տեր իմ, որ
մտքէս անգամ անցած չէ քեզի դէմ յանցանք
մի զործել:

— Դեցուք թէ ասածդ շիտակ լինի, կրկնեց
Գայլը, բայց այդու ամենայնիւ դու չես կա-
րող արդարանալ, վասն զի երեկ հայրդ իւր ձայ-
ներովը կ'յորդորէր շներուն որ ինձ հալածեն:

— Ամիսէն աւելի է, պատասխանեց Գառը,
որ մնավաճառը հօրս մորթեց:

— Ուրեմն այն մնչրդ էր, ասաց շեշտելով
զազանը:

—Մայրս իմ ծննդեան ժամանակը մեռաւ, ասաց հեղութեամբ Գառը:

—Ուրեմն ազգականներէդ մէկն եղած է, կանչեց վճռողաբար Գայլը, աւելցնելով թէ ես այսքանս հաստատ գիտեմ, որ դուք ձեր հովիւներովն ու շներովը, ամենքդ թշնամի էք ինձի, և եթէ ձեռքերէդ զայ՝ արիւնս անգամ կը խմէք. ուստի հարկ է որ ես այլ վրէժս քեզնէ հանեմ որ սիրտս հանդիս՝ ասելով, անմեղ Գառնուկին քաշեց անտառը տարաւ ու այնտեղ մըմըռալով կերաւ:

26.

ՆԱՐԱԳԻՐ ՄԱՔԱՍԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏԻ

Իւս գիտնալով որ մարդու մարմնոյն ու հազուստին մաքրութիւնը՝ շատ անգամ հողոյն մաքրութեան նշանն է, մաքրասէր աշակերտը միշտ գլուխը սանտրած, հազուստները սրբած և կօշիկները մաքրած կպահէ: Ամենայն առաւօտ սապոնով կլուացուէ, և կրնայէ որ երեսը, վիզը, ախանջներն ու ձեռքերը պէտք եղածին չափ մաքուր լինին. և եղունգները, թէ որ երկընցած են, — կտրուած:

Օրը երէք անգամ բերանը ջրով կլուանայ. նախ առաւօտը, որ գիշերուան ծանր հոտը

երթայ. երկրորդ՝ կերակուրէն յետոյ, որ կերածին հոտերը դիմացինի երեսին չբուրեն, և երրորդ՝ պառկելէն առաջ, որ աւելի հանդիստ քնանայ:

Սովորական բան արած կլինի իրեն մաքուր թաշկինակ գործածելն ու հագուստի և գլխարկի փոշին միշտ վրձինով մաքրելը:

Գիտնալով որ աղտոտութիւնը շատ տեսակ հիւանդութիւններու պատճառ կլինի, գոնէ ամիսը մէկ անգամ բաղնիք կերթայ: Բաղնիքէն երեսէն վերջն այլ շուտով հագուիլ կփութայ, որ պաղ չառնու և չըմբսի: Աերակուրէն վերջը իսկոյն բաղնիք երթալը շատ վնասակար լինելով, երկու երէք ժամ չանցած՝ երբէք բաղնիք չերթար:

Ամառը գետի կամ ծովի մէջ լուացուիլը բաց ի մաքրութենէն օգտակար ևս լինելով, ապահով տեղ կրնարէ լուացուելու և կամ (թէ որ կայ) հասարակաց լուացարանը կերթայ, որ խղղուելու վտանգէն ազատ մնայ:

Տաքցած ու քրտնած ժամանակ երբէք ջուրը չի մտներ, այլ կսպասէ որ քիչ մի զովանայ: Ջուրը մտնելուն պէս՝ մէկէն բոլոր մարմնովը մէջը կընկղմուի ու յետոյ անշարժ չի կենար, այլ կողայ և ուրիշ շարժմունքներ կանէ: Քառորդ ժամէն աւելի չի կենար ջրին մէջ. երեսէն ու հազնուելէն վերջն այլ՝ փոխանակ հան-

գիստ նստելու, կամաց կամաց քաշելով՝ թեթև շարժումն կուտայ իւր զովացեալ մարմնոյն, որ աւելի օգտակար լինի իրեն լուացման գործողութիւնը:

Ինքը թէպէտ զգոյշ կկենայ խղզուելու վտանգներէն, բայց միշտ կյիշէ խղզուած տղայոց պատմութիւնը, որք կամ քրտնած եղած ժամանակը, կամ կերակուր ուտելէն անմիջապէս յետոյ ջուրը մտած են, և կամ անհոտ հեմութեամբ վտանգաւոր տեղեր լուացուիլ ու լողալ ուղած են:

27.

ԱՂԵՔԱՆՈՐ ԲԱՆԿՈՒՆՆԵՐ

Մակեդոնացւոց Փիլիպպոս թագաւորի որդին էր Աղեքսանդր, որ ծնաւ Քրիստոսէ 356 տարի առաջ, և 20 տարեկան ժամանակը հօրը տեղն անցնելով՝ քաջութեամբ տիրեց Յունաց քանի մի գաւառներուն ու շուտով զօրացաւ: Յետոյ 35 հազար զօրք ժողվելով՝ պատերազմ բացաւ Պարսից Ղարեհ թագաւորին դէմ, որոյ զօրքն էր 600 հազար. և նախ յաղթեց Ալիկիայի կողմերն ու տիրեց Ղարեհի գանձին, և գերի բռնեց նորա մայրը, կինը, որդին ու երկու աղջիկները, և հրամայեց պատուով պահել նոցա: Եւ ապա յառաջ երթալով՝ տիրեց Տիւրոսի, և գնաց Երուսաղեմի վերայ, ուր

Յաղդէ քահանայապետն զգեստաւորուած դիմացն ելաւ ու ցուցուց Ղանիելի մարգարէութիւնը, որ գուշակած էր Աղեքսանդրի յաղթութիւնը Պարսից դէմ: Յետոյ գնաց առաւ Եգիպտոս, ուր Աղեքսանդրիա քաղաքը շինեց իւր անունովը: Նոյն միջոցները Ղարեհ խեղճութեամբ արեւելք քաշուած կջանար որ Աղեքսանդրին հետ հաշտութիւն անէ՝ իրեն ուղածին պէս, բայց նա չկամեցաւ, որով նոր պատերազմ սկսաւ և Աղեքսանդր բոլոր Պարսից տիրելով՝ փառաւոր յաղթանակաւ Բաբելոն մտաւ: Աղեքսանդր կուգէր կենդանի բռնել Ղարեհին, բայց երբ տեսաւ որ Պարսիկ զօրավարներէն վիրաւորուած՝ մեռնելու վերայ էր, շատ ափսոսաց, և իրեն վերարկուովը փաթըթեց ու մօրը դրկեց որ իւրեանց օրէնքովը թաղեն: Այնուհետև առաջ երթալով՝ Աղեքսանդր բոլոր Ասիայի աշխարհներուն տիրեց մինչև Հնդկաստան, ուսկից պարճանօք դարձաւ ի Բաբելոն: Աղեքսանդր քաջութենէն զատ՝ մարդասէր, ուսումնասէր և աշխարհաշէն էր: Աճառականութիւնն ու գիտութեանց արուեստը ծաղկեցրնելու համար 800 արծաթ տաղանդ (50,000 բուրլի արծաթ) յուղարկեց իրեն վարժապետ Երիստոտել փիլիսոփային, որ բնական տեղեկութեանց և քննութեան կենդանեաց հետևի: Բնդհանրապէս Աղեքսանդրի վարուց մէջ շատ

երևելի գործեր ու բարոյական իմաստալից խորատներ կպատմեն: Բնութեամբ անվախ և չամբերող էր. մեռաւ Քրիստոսէ 324 տարի յառաջ, երկու որդի թողլով, մէկը խորթ և երբիւլէս անունով, և միւսը հարազատ, որ դեռ Հռոքսանիա թագուհոյն արգանդին մէջն էր, և ծնուելէն յետոյ հօրը անունովը Աղեքսանդր անուանեցին:

28.

ՀԱՅՈՑ ՂԱՀԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՄԻԿ ՊԱՏԱՍԻԱՆԸ.

Ապատմեն թէ Աղեքսանդր Սակեդոնացի աշխարհակալ թագաւորը երբ մեր Աշէ թագաւորին յաղթելով Հայաստանի տիրեց, հրաման տուաւ զօրաց որ Հայոց մայրաքաղաքը կողոպտեն: Աշէի սիրտը չդիմանալով այն ողբալի տեսարանին. դարձաւ առ Աղեքսանդր ու «Սոքա ի՛նչ կանեն. ասաց.— Չե՞ս տեսներ որ քաղաքդ ու ստացուածքդ կկողոպտեն:— Ար սխալիս, տէր արքայ, պատասխանեց Աշէ, պատերազմի իրաւունքովը ամենայն բան քուկղ լինելով՝ այտուհետե ես այս տեղ բան չունիմ. ուստի ինձի այնպէս կերևի որ քու ստացուածքդ կկողոպտեն»: Այս ճարտար ու խոհեմ պատասխանին վերայ զարմացաւ Աղեքսանդր և հրաման արաւ որ կողոպտումը զադրեցընեն:

29.

(ԱՌԱԿ) ԱՂՈՒՄ ԵՒ ԵՆՂԱՐ.

Քաղցած Աղուհուկն ինչ արաւ չարաւ
Մէկ այդի (1) մըտաւ,

Տեսաւ որ խաղընները
Սուղ կուղ կախուած կը վառին.
Աղուհուկին սէ թէ միայն աչքերը,
Ականներն ալ կրակ առին,
Սուզերն որ ասես, մէկմէկէ հասուն,
Մէկ մէկ յակինթի (2) նրման պըսպըղըն:
Ինչ էր՝ դիտն՝ ս՝ ցաւալին,
— Սուզերը խիստ բարձր էին:
Մեր Աղուհուկը շատ աշխատեցաւ,
Վերվար ցատքըտեց, չորս դին ման եկաւ,
Հընար չըզրտաւ.

Մէկ կուղ մըն ալ փրցըննէ չեկըցաւ.
Ար անսնէին աչուրները,
Չէին համներ ախաները:
Ամբողջ ժամէն աւելի
Իզուր տեղը կը յողնի,
Անին կերթայ բանն ու կասէ.

(1) Ռու. САЗЬ, տճ. բաշ.

(2) Ռու. ЯХОНТЬ, որ է աղին կապուտ քար.

„Եւ ինչ կայ,
Տեսքին նայիս նէ գէշ չէ,
Բայց ինքը գեռ կանանչ է.
Չես զըտներ մէջը և ոչ մէկ հատիկ
Հասուն խաղողիկ,
Ուստի թէ ուտես ատամըդ կառնէ
Եւ այնքան դառն է որ սիրտ կը խառնէ“:

30.

ԱՍՏՈՒԱԾ Ի՞նչ է...

Կատմեն թէ Համազասպ Մամիկոնեանի
Գրիգոր եղբայրը (որ Արշակունեաց թագաւո-
րութեան վերջանալէն յետոյ, Քրիստոսի
659-էն մինչև 685 թուականը Ղամասկոսի
Մաւիէ ամիրապետէն պատրիկ դրուած էր
Հայոց վերայ) կրօնական խնդիրներու մէջ
մասնաւոր հետաքրքրութիւն ունենալով՝ մէկ
օր հարցուց Անանիա վարդապետ Շիրակացոյն⁽¹⁾

(1) Եթեմերորդ գարու Հայոց գիտնական վարդապետներէն մէկն էր Աննի-
Շիրակացին, որ գնաց Տրապիզոնի Յունաց ուսումնարանը, և այնտեղի Տէ-
նով հռչակաւոր փիլիսոփայէն շախարհական գիտութիւն սովորելով՝ դարձաւ ի Հայաս-
տան, ուր սկսաւ ուսումը ծաղկեցնել, երեւելի աշակերտներ հանելով և պիտանի դրբեր
շարդերելով, այսինքն 1) Քերականութիւն, 2) Աստեղագիտութիւն, 3) Վասն որպի-
տութեան կենաց իւրոց, 4) Յաղագս զՂման և արտասուաց, 5) Վասն կշռոցն և վասն
շափուց, 6) Յաղագս խնարհութեան, 7) Պատմութիւն և ժամանակագրութիւն խառն՝
և այլն, որոնք Գրիգոր մագիստրոսը ընդհանրապէս կրովէր Յովհաննէս պատմաբան կա-
թողիկոսն ևս կասէ թէ «Անաստաս կաթողիկոսն ուղեւրով որ Հայոց տոմարն ևս ուրիշ
ազգաց տոմարներուն պէս անշարժ լինի, Անանիային յանձնեց 667-ին Հայոց տոմարին
նորոգութիւնը. բայց կաթողիկոսին մասը վերայ հասնելով՝ բաղձանքն ու դորձադրու-
թիւնը անկատար մնաց»:

թէ «Աստուած ի՞նչ է»: Շիրակացին մէկէն
ի մէկ պատասխան չտուաւ, այլ Հայոց մեծ
իշխանէն խնդրեց որ մէկ օր ժամանակ տայ
իրեն մտածելու: Մէկ օրէն յետոյ՝ երկու օր
ժամանակ ուղեց Շիրակացին. երկու օրն որ
անցաւ, չորս օր ժամանակ ուղեց, յետոյ ութ
օր, և այսպէս ամենայն անգամ առաջինին
կրկնապատիկը ժամանակ ուղեց պատասխա-
նելու համար: Գրիգոր պատրիկը զարմանալով
Շիրակացի գիտնական վարդապետին այս բա-
նիս մէջ բռնած ընթացքին վերայ, մէկ օր
հարցուց թէ «Ի՞նչ է միտքդ, որ այդպէս
կանես»:

—Արքան որ կը մտածեմ Աստուծոյ վերայ,
պատասխանեց Անանիա, այնքան անիմանալի
և անքննելի կը գտնեմ իւր էութիւնը. ուստի
և կարողութենէս վեր կտեսնեմ իմանալը թէ
ի՞նչ է Աստուած: Բայց այսքանս միայն կասեմ,
աւելցուց Շիրակացին, որ Աստուածն է ամե-
նայն բանի Արարիչ կամ Ստեղծողը. իւր հայ-
րական ողորմութեամբն է որ մինչև այս վայր-
կեանս կապրիմք և այնչափ բարիք վայելեր եմք
ու կվայելեմք“:

աստուած չճանչնամք. 2) Որ կուռք (այսինքն քարէ կամ փայտէ կամ այլ նիւթերէ շինուած պատկերներ) չպաշտեմք, 3) Որ ոչինչ բաներու համար Աստուծոյ անունովը երդում չանեմք. 4) Որ շաբաթ օրերը սուրբ պահեմք (*). 5) Որ պատուեմք սիրով և հնազանդութեամբ ոչ միայն մեր մարմնաւոր, այլ և հոգևոր ծնողքը, այսինքն մեր վարժապետներն ու բարերարները. 6) Որ պատճառ չլինիմք մեր կամքովը՝ ոչ մեր և ոչ ուրիշի մահուանը. 7), 8) և 9) Որ շնութիւն ու գողութիւն չանեմք և սուտ բանի վկայ չլինիմք:

33.

ՄԱՐԴՈՒՍ ԲԱՐԵԿԱՄԸ ՄԵՌՆԵԼԷՆ ՎԵՐՁԸ:

Ժամանակով Մահրեի Պաղտասար անունով բարեպաշտ քաղաքացիին մէկը՝ հետագայ բարոյական պատմութիւնը կասէր իւր սիրելի որդւոցը. «Թագաւորին մէկը՝ մէկ հեռաւոր քաղաքի մէջ մարդուն մէկուն կուսակալ կամ կողմնապահ դրած լինելով, ժամանակն եկաւ որ այն կուսակալը ծառայութեան հաշիւը տայ իւր հրամանատարին. ուստի և հարկադրեցաւ անձամբ երթալու իրեն: Այն բարեկամներուն,

(*) Հին օրէնքով շաբաթ օրերը հանդստեան օր կհամարուէին. բայց քրիստոսի Յարութիւնը միաշարժի օրը պատահելով, քրիստոսի Համարձմանէն յետոյ առաքելները սահմանեցին որ փոխանակ շաբաթ օրուան միաշարժի օրը պահեմք իրեն հանդստանալու օրը Այս պատճառաւ միաշարժի օրուան անունը յունարէն լեզուաւ փոխել կոչեցին, որ Յերոսոմուս օր կը նշանակէ:

որոց վերայ կուսակալն ամենէն աւելի յոյն դրած էր, թէ նոցա մտերմութեանց ու սիրոյն և թէ նոցա հաւատարմութեանց ու անճնանուիրութեանց վերայ, տեղերէն անգամ չչարժեցան, որ ճանապարհ ձգեն գոնէ մինչև ի նաւը, որով պիտի երթար կուսակալը:

Միւսները, որք առաջուց վստահացուցել էին նորան իւրեանց բարեկամութեան վերայ, և երդուել էին շատ տեղ այն կուսակալին հարազատ մնալու, ճանապարհ ձգեցին մինչև նաւը: Բնդհակառակն նոքա, որոց վերայ քիչ կամ ամենեւին համարմունք չունէր, նորա հետը մէկտեղ ճանապարհ ելան և գնացին մինչև թագաւորանիստ քաղաքը, յորում և խօսեցան ոչ միայն յօգուտ նորա, այլ և միջնորդութիւն անելով՝ աղաչեցին որ թագաւորն ողորմէ իրեն:

Տղայքը հասկացան այս պատմութեան մտքը. և մահտեսի Պաղտասարն այսպէս մեկնեց. «Մարդս երէք տեսակ բարեկամ ունի աշխարհիս վերայ, որոց նա այն ժամանակը միայն կկարողանայ ճանաչել, երբ աշխարհս թողլով՝ կհարկադրուի երթալ հաշիւ տալ երկնաւոր թագաւորին, իւր անցաւոր կենաց գործառնութեանց մասին:—Առաջին բարեկամները, որոց վերայ ամենէն աւելի վստահացած էր կուսակալը, նորա ունեցած զրամական

Հարստութիւններն ու անշարժ կալուածներն են, որք իւրեանց տիրոջը ճանապարհ ձգելու համար ամենեին տեղերէն չչարժեցին: Երկրորդ բարեկամներն են՝ նորա ազգականներն ու բարի ծանօթները, որք ճանապարհ ձգեցին նորան դոճէ մինչև գերեզման: Իսկ երրորդ բարեկամները — նորա բարեգործութիւններն են, որք իրեն հետ մէկտեղ ելան դնացին մինչև Թազաւորին թազաւորաց յաւիտենական Աթոռը: Այո՛, մարդու բարեգործութիւններն են որ կմիջնորդեն Աստուծոյ առջև, վասն զի մարդս իւր գործոց համեմատ հատուցումն, այօինքն պատիժ կամ պարգև կընդունէ Աստուծմէ: Եւ որով յգարաց ուսմանոց արտաբերուած լինելով յառաջ անցնելու արարչի մարմնով յարմար անցնելու արարչի մարմնով:

34.

ՆԱԼԻՆԻ ԵՄՔԵՐՑԱՐԱՆ

Այն աշակերտն է գովութեան արժանի,
 որ հաւատոյ նիւթեր սիրով ուտանի,
 Եղօթք անէ, արտաք իրկուն մըտադիւր,
 Սակց առ Աստուած դատնայ փափայք և մխթ իւր:
 Ըմեն իրկուն յիշէ զբարիան Աստուծոյ,
 Իրմէ խընդրէ շնորհք և նրպաստ իւր գործոյ:
 Յեկեղեցին միշտ է պարկեշտ պատկառոտ,
 Չասեր մըտքէն աղօթքս լինէր համառօտ:
 Յըրուած մըտքով ասդիս անդին չի նայիր,
 Բարող թէ կայ՝ սիրով կըլնի ունկընդիր:

Օր չանցընել որ չըլիշէ հայրն ու մայր,
 Թէ որջ լինին յաստիս և թէ յայն աշխար:
 Նոցա խօսքէն դուրս ոչ երբէք նա կեղնէ,
 Նոցա կամքին հաճոյանալ ջանք կանէ:
 Նոցա խորհուրդ կը հարցընէ միշտ սիրով,
 Ոչ երբէք սուտ կատէ և ոչ կայ խրատով:
 Տան դիպուածոց վերայ երբէք չի խօսիր,
 Ծընողաց դէմ ուրիշներուն չի գանգոփիր,
 Նոցա ցաւին բոլոր սրբաանց ցաւակից,
 Եւ խընդութեան միշտ կըլնի խընդակից:
 Եղբարցն ու քերց սէր ցուցանէ կաթողին,
 Իրմով պարծին, իրմով ի վեշտ ըսփովին:
 Սակց թուղթ զըրէ նոցա սիրոյ կամ խրատու,
 Չըտայ տեղն սրբոսին մէջ չար նախանձու:
 Արու չանել նոցա հետ նա բընաւին,
 Թէ վէճ բացուի, կաշխատէ որ շուտ հաշտուին:
 Ազգականաց ոչ երբէք նա կանարգէ,
 Այլ նոցա սէրն ու երախտիք կը յարգէ:

Իւր մեծերուն խօսքէն բընաւ դուրս չենելոյ,
 Միշտ անտըրտունջ կը կատարէ իւր պարտքեր:
 Ոչ կամապաշտ է, ոչ յամառ և ոչ բիրտ,
 Այլ իբրև մում կակուղ է խօսք իւր և սիրտ:
 Վարժապետաց արդիւնքն ու սէր կըճանչնայ
 Եւ կը նայի որ նոցա աչքը մըտնայ:
 Թէ խընտութիւն ևս անեն՝ ռի չիպահեր,
 Նոցա խօսքն ու վարքը բընաւ չարհամարհեր:
 Եթէ խրատեն՝ չիտար ընդդէմ պատասխան,
 Այլ սիրով կընդունի ինչ պատիժ տան:
 Վարպեաներուն հետ վախճալով չի վարուիր,
 Այլ միշտ պատուով, միշտ համարձակ սիրուիր:

Չէ մարդատեսաց և ոչ քաշուող մենտեանց,
 Չըւարթ բնութեամբն է սիրելի ընկերաց:

Ուրիշի սիրտ նա ոչ երբէք ցաւցընէ,
 Ինչ բարիք որ կուգայ ձեռքէն միշտ կանէ:
 Ազնիւ բարքով ընկերաց հետ ընտանի,
 Եւ ոչ մէկուն հետ պաղ վարմունք՝ ոխ ունի:
 Վաղաքավար, ներողամիտ, քաղցրախօս,
 Ո՛չ առնըող, ոչ սէզ և ոչ սրտախօս:
 Ուրիշներու խօսակցութիւն չի կրտրեր,
 Եւ մրտքերնին յանդըզնաբար չի դատիր:
 Գուրս չի հաներ ուրիշներու պակսութիւն,
 Եւստ կուտայ իւր դէմ եղածին թողութիւն:
 Միշտ կը խորշի հրամայական կերպերէն,
 Եւ ստէպ ըստէպ ծաղրածութիւն անեղէն,
 Ճշմարտութեան վերայ սերտ սէր կուենայ,
 Տըրուած խօսքէն ոչ երբէք յետ կը կենայ:
 Կեղծաւորիլ, շողքորթել, սուտ խօսիլ,
 Ո՛հ, ոչ երբէք, լաւ կը սեպէ նա մեռնիլ
 Վան խոտորիլ արդարութեան շաւիղէն,
 Այլոց անել զոր չուզեր այլք իւր անէն:
 Ձի բըռնանար փոքրիկ եղբարցը վերայ
 Եւ ոչ մէկուն խորհուրդ կամ խրատ չար կուտայ:
 Ուրիշներու բանին չընիր ինքը տէր,
 Ինչ որ զըտաւ իրեն քովը չի պահեր:
 Առիթ կուզէ բարիք անել ուրիշի,
 Եւ ոչ երբէք չարիք կանէ ընդ չարի:
 Պատկառանօք պատիւ կուտայ ծերունեաց,
 Եւ ցաւակեց կըլնի զլժբաղդ տրկարաց:
 Ո՛չ անձընդիւր է ոչ փընտոող իւր շահին,
 Ունեցածէն այլք ևս ունին միշտ բաժին,
 Ժիր և արագ յամեն պարտուց կատարման,
 Նա չանցըներ պարապ և ոչ մէկ վայրկեան:
 Ո՛չ չափազանց շուտ, ոչ չափէ դուրս դանդաղ,
 Այլ ըստ կարգին կանէ գործերն անյապաղ:
 Գասի ատեն խեղքը վերան կը պահէ,
 Չըհասկացած բանը նորէն կը հարցնէ:

Առողջութեանը վերայ լաւ հող ունի:
 Միշտ կը ջանայ տեղեակ լինիլ շատ բանի:
 Ուրիշներէն վար չի մընալ կը նայի,
 Այլ մանաւանդ անցնիլ նոցա կաշխատի:
 Ո՛չ յանդուզն է և ոչ վախկոտ, այլ խոհեմ,
 Բզբուշաւոր, բայց և արի վտանգի դէմ,
 Ո՛չ նրկատմամբ մարդկանց՝ պարտքէն յետ կենայ,
 Ո՛չ բարեպաշտ երեւնալէն կամընայ:
 Ձի յաղթելիւ չար օրինակէ՝ չար խրատէ,
 Ինչ որ ճանչցաւ մէյմը թէ գէշ է կատէ:
 Աստուծոյ սուրբ կամացն է միշտ համաձայն,
 Կամերութեամբ կը տանէ վիշտ ամենայն:
 Կը համբերէ ուրիշներու թերութեանց,
 Գիտէ որ ինքն այլ տրկարութեամբ է զգածուած,
 Խոնարհամիտ է և համեստ ու ցածուն,
 Եւստ չի խօսիր ինքն իւր վերայ ամենուն:
 Ձի պարծենար խելքին, տեսքին, ըստակին,
 Գիտէ թէ ստոյգ մարդուս արժէքն է ներքին:
 Չափ կը ճանչնայ ամեն բանի հարկաւոր,
 Բանը չարած՝ կը մրտածէ վերջն անոր:
 Մարդըս կուտէ որ ապրի, այս լաւ գիտէ,
 Ոչ թէ կապրի նորա համար որ ուտէ:
 Ուստի իրեն պարզ կերակուրն ամեն տեղ
 Թէ բաւական կերեւնայ միշտ՝ թէ համեղ:
 Ինչ որ կանէ, կանոնով է ու կարգով,
 Բոլոր զըբեկն ու թըղթերն են լաւ շարքով:
 Վըրան զըլուին է միշտ մաքուր և կոկիկ,
 Վան զմաքրութիւն չի՝ ճանչնար զարդ գեղեցիկ:

35.

ԳՈՂ ՎԱՍԱԿԻ ԳԵՂԱՄ ՈՐԳԻՆՆԵՐ

Վասակ անունով գեղացիին մէկը սովորութիւն արած էր ղրացիին արտն երթալ ու ցորեն գողանալ: Սա մէկ օր իւր տասը տարեկան որդուն ևս ուզելով ցուցնել թէ տուն տարած ցորէնն սևակից կբերէ, տոպրակը տղուն ձեռքը տուաւ ու երբ արտի մէջ մտաւ, սկսաւ ասղիս անդին նայել որ արդեօք տեսնող կայ թէ ոչ: Լաւ նայելէն յետոյ՝ երբ տեսաւ որ մարդ չկայ, տոպրակն առաւ տղուն ձեռքէն և սկսաւ շուտ շուտ իւր մեղանչական վաստակին ձեռք զարնել:

„Հայր, ասաց Վեղամ որդին սարսափելով, մէկ տեղ ալ մնաց որ մոռացար նայելու“: Մարդը վախնալով տոպրակը գետինը ձգեց ու հարցուց կասկածանօք, „Ո՞ր կողմը, տղայ“: Կարծելով թէ մօտերը տեսնող մարդ կայ:— „Ռէպի երկինք նայելու մոռացար, հայր, որ իմանայիր թէ Մատուած արդեօք չի տեսներ“:

Այս Մատուածավախ տղուն յանդիմանական խօսքը այնպէս ներգործեց իւր հօր սրտին վերայ, որ սրբապ տոպրակն առաւ, շուտով տուն դարձաւ ու միւսանդամ գողութեան չգնաց, միտքը պահելով այն ճշմարտութիւնը, որ իւր որդիէն սովորեցաւ թէ Մատուծոյ ամենատես աչքը միշտ կտեսնէ մեղ ու մեր արած բարի և չար գործերը:

36.

(ԱՌԱԿ) — ՀՈՒՆ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐ (1).

Հունին մէկը մտի կտոր մի խածած՝ գետէն լողալով անցնելու ժամանակ՝ մտին շուքը ջուրին մէջը տեսնելով, կարծեց թէ ուրիշ որսի հանդիպեցաւ. ուստի շուտով թողուց իւր բերանի միսն ու շուքին ետևէն վազեց: Բայց շատ զղջացաւ արածին վերայ, երբ տեսաւ որ երկուսէն ալ զրկուեցաւ, որով ստուգեցաւ այն խօսքն որ կասեն թէ

„Եզահն որչափ շատին ցանկայ,
Այնչափ աղքատ խեղճ կը մնայ“:

37.

ԳՐԻԳՆԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿ

Խեղճ գեղացիին մէկը մեծ գաշտէ(3) մի անցնելու ժամանակ՝ թուփին(1) տակը մէկնապատակ տեսաւ. ուրախացաւ և ասաց. „Փանօք

(1) Ռս. ТЕНЬ, որ է շուք կամ շուքին ձգած մալթը. տճ. գետիկ.
 (2) Ռս. ЗАПЕ, տճ. թաւշան.
 (3) Բաց տեղ, գաշտ. Ռս. ПОЛО, տճ. օլա.
 (4) Ռս. КУСТЕ, տճ. աղաճճք.

քեզ Աստուած, հիմա զիտեմ որ տունի տէր կլինիմ... Ար բռնեմ այս նապաստակը, կտանեմ քաղաքին մէջ կվաճառեմ երեսուն կուպէկի. այն փողովը մեր գեղէն մէկ խող կը գնեմ, խողը տասներկու խոճքոր ⁽¹⁾ կը ծնի, որոնք կմեծնան ու տասներկուքական ձագեր կը ծնեն. ես ամենուն կպահեմ, կմեծցընեմ ու կը գիրցընեմ, վերջը հետզհետէ մորթելով՝ մէկ ամբար միս կժողովեմ. միսը կը ծախեմ, իսկ փողովը տուն կշինեմ. ինքս կը կարգուեմ, կինս ինձի երկու մանչ զաւակ կը ծնի, որոց անունները Պօղոս, Պետրոս կը դնեմ: Տղայքս կը մեծնան ու վարուցանք կանեն. իսկ ես պատուհանին տակը նստելով կարգադրութիւններ կանեմ ու «Ա՛յ տղայք, կը կանչեմ Պօղիկ, Պետիկ, շուտ արէք որ օրն իրիկուն եղաւ, ինչո՞ւ զուր տեղը ժամանակ կանցընէք, փո՛ւճ կենդանիք. ես ձեր տարիքն եղած ատենս, գիտէք ինչպէս կաշխատէի...» Այս վերջին խօսքը այնպէս բարձր կանչեց գեղացին, որ նապաս-

տակը սարսափելով փախաւ. իսկ գեղացւոյն երեւակայեալ տունն իւր բոլոր հարստութեամբը, կնիկովն ու որդիներովը անյայտացաւ:

(1) Ռուս. поросят, աճ. դամուզ եակրուսու:

32.

ՀԱՅԿ, ԱԶԳԱՊԵՏ ՀԱՅՈՑ.

Մեր Հայոց ազգի առաջին նահապետն ու ազգապետն եղաւ ՀԱՅԿ անունով քաջ մարդուն մէկը, որ «Նոյ նահապետի Յաբեթ որդւոյ երրորդ սերունդն էր. վասն զի Յաբեթի որդին էր Վահէր, Վամերի որդին Թորգոմ և Թորգոմայ որդին ՀԱՅԿ:

Հայկայ ժամանակն աւելի զօրաւոր էր Բաբելոնի մէջ Բեւ կամ Նեբոլի անունով մարդուն մէկը, որ Վամայ թուր՝ Վուշայ որդին էր. ուստի և ժողովրդոց մեծ մասը բռնութեամբ և խոստմունքով իրեն հնազանդեցուց, ու նոցա վերայ թագաւորելէն յետոյ՝ ուզեց Աստուծոյ տեղ պաշտուիլ: Հայկ Բեւայ ամբարտաւանութեանն ու յանդգնութեանը չդիմանալով՝ քովը ժողովեց իւր երեք հարիւր քաջ մարդիկը, այսինքն իրեն որդիքը, թուներն ու նոցա ընկերացած հաւատարիմ անձինքը, և չհնազանդեցաւ նորան, որով աշխարհիս առաջին պատերազմը բացուեցաւ:

Պատերազմի ժամանակ Այնայ ծովուն մօտի ընդարձակ ու յարմարաւոր դաշտին մէջ երկու կողմէն բաւական քաջեր ընկան, և պատերազմը երկու կողմէն ևս անպարտելի մնալով՝ Բեւ զարհուրեցաւ և ուզեց յետ փախչիլ մինչև

մնացեալ զօրաց օգնութեան հասնիր: Բայց
 Հայկ ժամանակ չտալով երկար մտածելու, քա-
 շեց ուժգնապէս իւր երեքթևեան աղեղը և
 այնպիսի կերպով զարկեց Բելայ կուրծքին, որ
 նեար՝ նորա հագած երկաթի զրահէն անցնե-
 լով՝ կռնրկէն գուրս ելաւ, գետնի մէջ խրուե-
 ցաւ. որով այն ահագին ու ամբարտաւան հսկան
 հողի վերայ փռուեցաւ:

Բելայ մնացեալ զօրքը փախչիլ սկսան, և
 Հայկ՝ ազատութիւնը աշխարհակալութենէն
 վեր դասելով՝ Բելայ մարդոց ետեէն չընկաւ,
 որ բռնութեամբ հպատակեցրնէ նոցա, այլ
 յաղթութեան վերայ ուրախացած՝ իւր բնա-
 կութեան տեղը, հուրուբերան աշխարհի Հար-
 գաւառը դարձաւ, և հայրաբար կառավարելով
 իւր հպատակները, կարգեր, կանոններ դրաւ,
 զանազան շինութիւններ արաւ, և 400 տա-
 րոյ չափ ապրելէն վերջը՝ մեռաւ:

Հայկայ արտաքին տեսքը, այսինքն դէմքի
 գեղեցկութիւնը, մարմնոյ յաղթանդամ կաղ-
 մուածքն ու հսկայական հասակը՝ համապա-
 տասխան էր իւր վեհանձն բնաւորութեանը:

Ե.յս քաջ աղգապետին անունովն է որ մենք
 ՀԱՅ կասուինք:

39.

ԵՐԿՆՔԻ ԱՍՏԳԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՑ.

Հարցումն.

Ո՛վ պայծառ աստղեր գեղեցիկ աստղեր
 Որ երկինքի մէջ դուք կը շողշողէք,
 Ե.յսպէս ծագելով գիշերէ գիշեր •
 Կաղաչեմ ձեզի, պատմեցէք՝ ի՞նչ էք...
 Վերնացող երկրին պահապաններն էք,
 Երբ նորա վերայ կը պատէ մութը,
 Որ ձեր լուսաւոր գունդովը կեղնէք
 Ուրախ ու զուարթ երկինքին տակը...
 Ճանապարհորդի ճամբուն լոյս կուտաք,
 Երբ ոչ լուսին կայ և ոչ արեգակ •
 Ու նորա անշէն անապատին մէջ
 Ե.աջնորդ կըլնիք իրեւ հուր անշէջ...
 Լուսափայլ աստղեր, դուք ձեր կարգովը
 Որ բոլոր գիշերն տրթուն կը հըսկէք,
 Երձակ ծովուն մէջ մտորած նաւը
 Երդեօք իւր ուղիղ ճամբուն կը դընէք...
 Ո՛հ, ինչո՞ւ հարցմանս չեն պատասխաներ,
 Չայնի պակտութիւն մի կայ այդ տեղեր:
 Ե.յդ փայլուն լուսերն ինչո՞ւ են կեցեր
 Ու մէկ պատասխան ինձ չեն յուղարկեր:
 Երդեօք մեր գարնան անուշ զեփուռը,
 Կամ թէ ամառան այն սաստիկ տաքը,
 Եղնան անձրևը, ձրմեռան ձիւնը.
 Իրե՞նք կը զըրկեն,—գիտնայի մէյմը...
 Թող պտամեն ինձի, որոնք զըրբերէն
 Շատ զարմանալի բաներ սովբեցան,
 Թէ ի՞նչպէս դոքա հին աստեղներէն
 Կապուտակ երկնից տակը զըրուեցան:

Եյսչափ զեղեցիկ սիրուն լոյսերը
 Եւ ա կուղեմ գիանալ, ի՞նչ լինին պիտի
 Չըկայ մէկը որ իրիկունները
 Եյդ աստղերու վրայ մէկ դաս ապ ինձի:
 Պատասխան.

Եկանջ գիր ինձի, միտք առ ամեն ընդ,
 Ով հետաքրնին մանուկ բանասեր լինի
 Եւ քեզի պատմեմ ինչ ինչ չպէս եղան,
 Էին յաւենները հրաշալի բաներ:
 Ինչպէս երկինքի կամարին ստեղծարար
 Ետողերուն գունդը կարգով շարունջան:
 Եւ այն քնդարձակ միջոցին անջը գնն զի
 Ինչպէս երկինք հրամանդու եղան ա մայր
 Եյն, որ քսանգծեց դաշտերուն միջիմառ
 Մանտրութիկ ծաղկանց խրաքանչիւրը
 Եյն, որ դիպացուց անտառին միջիտառ
 Եւ զքու զօլ անող ծառոց մի զկերպ
 Եյն նոյն ԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ իւր քաղանչելիս
 Եւ ամենարաւ դորու թիւնովը զոյց զի
 Մէկ խօսքով դրաւ զկարգի կրօնների յանդ
 Երկինց կամարին ստեղծարարը: Գօժրը
 Ինքը զարդարեց նոյն ամենիւր զոյց զի
 Պայծառ անըզոյր մատառայ լինելով, զմտ
 Ինքը հրամայեց որ զգիշերները լաւ ըլլ
 Մեր գրչաւն վերայ ծնողին շողոքովն
 Մանուկի վեր նոյն ամեն մէկ զհասարակ
 Եյն կան թեղներուն որ կը պարսկոյցով
 Մէկ մեծ աշխարհ է կամ մի արեգակ
 Որ օրին հեռու անդերունդը զոյց զի
 Գուցէ փնտառ որ բնական ինչ ինչ կան ըլլ
 Էն, որ բնատ ինչ մարտ ստեղծելովն,
 Եւ ուրախութեամբ կ'երգեն սխալութեան
 Եյն մեծ բաները, որ Աստուծո ստեղծեց:

Ոչ իսկ դու այս մեր հեռի աշխարհէն
 Եպչած նայէ վեր անօգուտ տեղը:
 Եյլ իւրաքանչիւր շողոքուն ասողէն
 Սուրէ Եստուծոյ իմաստութիւնը:
 Եյն, թող նորա, Եստուծոյ գործքը,
 Ինչ մատաղ սրբախի միշտ սովեցնեն
 Ու իրենց անձայն բարբառներովը
 Իւր անձառ սիրոյն բեղ ծանօթացնեն:

40.

Գ Ի Շ Ե Ր

Գիշեր կասուի օրուան խաւար մասը,
 որ արեուն մտներէն կըսկսի և մինչև երևելք կը տեւէ:

Գիշերը ամենայն մարդ հանգիստ կը քնանայ անկողնոյն վերայ. խաւարը երկրիս երեսը կպատէ. ամեն աչք կփակուի, ամեն ձեռք գործողութենէ կզազրի և ամեն մարմին կհանդրստանայ: Եստուծոյ ամենատես աչքն է միայն որ չի քնանար, և նորա ամենազօր ձեռքն է որ մեզ կպահպանէ:

Եստուծ զիշերն ստեղծելով՝ կամեցաւ որ երբ ցօրեկը յոգնինք, զիշերը հանգչինք ու քնանանք: Ինչպէս որ օրդեսէր մայրը՝ իւր սիրուն զաւակը անհանգիստ չանելու կամ քունէն չզարթեցընելու համար, կնայի որ ամեն ճայն

դադրի, և օրօրոցին վերայի սփռոցը կծածկէ, որ իւր զաւակի դիւրադգաց աչքերը լուսոյ ազդեցութենէն ազատ պահէ. այսպէս ևս առաւել ամենաբարի և ամենողորմ՝ Աստուածը՝ խաւարին վարագոյրը կքաշէ մեր չորս կողմը, և լուսութիւնը կտիրէ բոլոր բնութեան երեսը, որ իւր բազմաթիւ ընտանիքը խաղաղ ու հանգիստ ննջէ:

Նրբ գիշերուան սաստիկ խաւարը կամաց կամաց կհալածի արշալուսին առջևէն, և արեգական ճառագայթները մեր աչքերուն կզարնեն և մեզ կլուսաւորեն ու կուրախացրնեն, այն ժամանակ պէտք է մեր օրը սկսինք փառաբանելով մեր ստեղծողին, որ գիշերը մեր հանգիստ քուն եղած ժամանակը՝ արթուն աչքով հսկեց մեզ վերայ ու պահպանեց մեզ:

Մեր սրտերը երախտագէտ պիտի լինի այն անքուն պահպանին՝ մեր քնացած ժամանակ և մեր բերանը փառաբանութիւն պիտի տայ իրեն՝ մեր զարթելէն վերջը:

(ԱՌԱԿ) — ՓՈՐ ԵՒ ԱՆԴԱՄՔ:

Ս. յս քանի մէկ ջանանք յողնինք
 Հաղար կերպով մենք աշխատինք,
 Եւ դու միայն, դու անկողնա փոր
 Կուլ տաս տանես քու ծոցըդ խոր
 Մեր պատրաստած կերակուրներն՝,
 Այսպէս ափն օր մ'անդամներ .
 Չեռք, ոտք, գլուխ, բերան աչքեր
 Իւր դերին ենք կարծես եղեր .
 Իսկ ինքը միշտ ծոյլ կը կենայ,
 Մեզի և ոչ բաժին կուտայ .
 Այսուհետև չենք աշխատիր,
 Կուն քո գլխուդ ճարը գրախիր՝:

Այս ասելով մէկ-բերան

Աշխատանքէ դադրեցան:

Յայնժամ, թէպէտ փոր ծով կեցաւ,

Իայց ցաւն իրենց վերայ ընկաւ:

Իօրոյ մարմինը թռամեցաւ,

Ոչ ձեռք ոչ ոտք շարժել կրցաւ:

Երեսներուն գոյնը փախաւ,

Աչքերուն լոյսը թուլացաւ

Այն ժամանակ լաւ հասկացան

Թէ որչափ փորն էր պիտուական,

Որ անունը իրեն նախ քաշելով

Սկրջն ամենուն ծածուկ ճամբով

Կը դարձունէ կուտայ եղեր,

Ոչ թէ անդործ ու ծոյլ նրստեր:

ՃԵՂՈՒԹՅԱՆ ՅԱՆՎԱՆՈՒԹՅԱՆ

Կասեն թէ Սահան Մամիկոնեանը Պարսից դէմ մեծամեծ քաջութիւններ անելէն ու նոցա Միհրան զօրավարին սպանելէն յետոյ՝ երբ մեծ աւարաւ Մուշ քաղաքը դարձաւ, և երբ իւր Սմբատ որդւոյն հետ մէկտեղ սկսաւ քաղաքին պատերազմի համար շինուած տեղերն աչքէ անցընել, նոյն միջոցները չարագործներու բանտն ալ մտաւ ու կալանաւորներուն հարցուց՝ որ իմանայ թէ ի՞նչ յանցանքով բռնուած են: Կորա հարցմունքին վերայ ամեն յանցաւոր անհիմն պատճառանք մէջ բերելով՝ ինքնիրեն արդարացնելու ջանաց. մէկն ասաց թէ «Ինձ թշնամութեամբ փակեցին այստեղ». միւրը՝ թէ «Ինտապետին կաշառք կերուցին ու ինձ այստեղս մտցուցին, երրորդը՝ թէ «Իտաւորը գործին վերահասու չեղած՝ անիրաւութեամբ բանտարկել տուաւ ինձ» և այլն: Յետոյ երբ մէկ կարճահասակ ու անկիրթ մարդու մօտեցաւ, և «Ի՞նչ ինչ պատճառաւ փակուեցար, հարցուց.— Տէր իմ, պատասխանեց մարդը, իմ յանցանքը ես չեմ կարող ուրանալ. ուստի և կիսոստովանիմ որ արդարութեամբ պատժուած եմ ես. վասն զի փողի կողմանէ խիստ նեղութիւն ունենալով հարկադրեցայ

մեր դրացիէն ստակ դողնալ որ որդիքս քաղցած չմնան»: Ի ծարձ րդան սխալով յաղարկեց Սահան այս ճշմարիտ խոստովանութիւնը լսելուն պէս՝ ձեռքի դաւազանովը քանի մի անգամ թէթև կերպով զարկեց մէջքին ու «Նսղամ, ասաց, այսքան անմեղ մարդոց մէջ ի՞նչ բան ունիս դուն. շուտ դուրս ել բանտէն»: Եյսպիսի կերպով այն խեղճ մարդուն ազատութիւն տուաւ. իսկ միւսները, որ սուտ տեղը իրենք իրենց արդարացնելու ջանացին ոչինչ պատճառներով, դեռ երկար ժամանակ բանտին մէջը մնացին:

ԱՐԱՄ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ

«Ի՞նչ է պատճառը որ մեզի հայերուս, ուրիշ ազգերը Արշակ կամ Արշակ կասեն», մէկ օր հարցուց Համազասպ իւր Արշակ հօրը: Պատճառն այն է, պատասխանեց Արշակ, որ մեր Արամ նահապետը մեծամեծ քաջութիւններ անելով իւր թագաւորութեան ժամանակ, մեր հայրենիքի չորս կողմն եղած ազգերը նորա անունովը ճանաչեցին մեր ազգը, որով նախ Արամ կոչեցին մեզ և ապա հետոյ հետէ Արշակ կամ Արշակ ասացին:

— Հայր, ի՞նչ քաջութիւններ արած է Մրամ և ի՞նչպէս մարդ եղած է ինքը:

— Մրամ նահապետի քաջութեանց առաջինն այս էր, որ երբ Հայաստանի արևելեան կողմերուն վերայ Մարաց Նիւսուր իշխանին բռնանալը տեսաւ, յիսուն հազար քաջ զօրք ժողովեց սաստիկ կոտորած արաւ Նիւքարին բռնեց Մրմաւիր բերաւ, և այն ժամանակի քաղաքականութեան համեմատ հրաման արաւ որ մէկ բարձր աշտարակի ծայրը հանելով՝ երկաթէ ցից զարնեն այն գոռող ճակատի վերայ, որ անիրաւութեամբ կուզէր Հայոց իշխանական պսակը յափշտակել:

Մրամայ երկրորդ պատերազմն եղաւ Բաբելոնաց Ռաբլաճ⁽¹⁾ իշխանին դէմ, որ քառասուն հազար հետևակ և հինգ հազար ձիաւոր զօրքով Հայաստանի վերայ վազեց. բայց քաջա-յաղթն Մրամ յանկարծ վերայ հանելով թշնամոյն զօրքին կէսը կոտորեց, կէսը հալածելով՝ կորդուաց ազգին մէջը ցրուեց և Բարշամին այլ բռնելով սպաննեց:

Երրորդ յաղթութիւնն էր Ասպաղովկացոց Պայասի իշխանին դէմ, որոյ զօրքը հալածելէն յետոյ բոլոր Ասպաղովկիոյ տիրեց, Մշակ անու-նով քաջ և հաւատարիմ իշխանը, որ իւր

(1) Այս մին Բարշամն է, որուն մեծամեծ քաջութեանը համար Ասորիք աստուծոյ տեղ կպաշտէին:

ազգականներէն մէկն էր, սպարապետ կամ կուսակալ դրաւ այնտեղ, քաղաքին մէջ տասը հազար զօրք թողուց, և հրաման հանեց որ իւր բոլոր օտարազգի հպատակները մեր ազգային լեզուն սովորելով՝ հայերէն խօսին:

Իսկ չորրորդ յաղթութիւնն այս էր, որ Աուր գետէն անցնելով՝ Արացիներն ու Աղուանքը հնազանդուց և հարկատու արաւ:

Այնուհետև Մրամ Հայաստանի վեճակը թշնամեաց յարձակմունքէն բաւական ապահովցած տեսնելով՝ սկսաւ մեր երկրի բարեկարգութեանը վերայ հոգ տանել և նոր նուաճած երկիրները հայրաբար ինամել:

Մինչդեռ Մրամ այսպիսի բարեկարգութեանց հետ էր, և ահա Ասորեստանի մէջ թագաւորեց Նիւսուր: Սա իրմէ յառաջ եղած քաջերուն պատմութիւնը կարդալով՝ երբ տեսաւ որ Բելայ սպանողը մեր Հայկ նահապետն եղած է, միտքը դրաւ պատերազմի ելնել որ նորա յաջորդներէն առնու վրէժը. բայց երբ մեր մեծանուն աշխարհակալին քաջութիւններն իմացաւ, ո՛չ միայն վախնալով յետ կեցաւ զիտաւորութենէն, այլև Մրամայ հետ բարեկամութիւն հաստատելու համար՝ շնորհաւորելով նորա յաղթութիւնները, մարգարտազարդ թագալուրկեց իրեն:

Այսպէս ահա Արամ յիտունութիւն տարի
 Հայաստան աշխարհը կառավարեց, տէրութեան
 սահմանները մեծամեծ քաջութիւններով շնորհ-
 արձակեց, մեր մայրենի լեզուն զատկապէս
 մէջ տարածեց և իւր քաջահռչակ ու պանծալի
 լի անունը մեր ազգի անուան հետ անխղելի
 կապով անմահացրնելէն յետոյ՝ տէրութեան
 իշխանութիւնը իւր Արայ որդւոյն յանձնեց ու
 Քրիստոսէ 1769 տարի յառաջ մեռաւ:

Արամ իբրև երկրորդ ազգապետ, իբրև առ-
 ուղին աշխարհակալ Հայկազանց և իբրև ճշմա-
 րիտ հայրենասէր նահապետ, տարակոյս չկայ
 որ ժամանակաւ իւր ընդարձակ շրջանում
 թիւնն ու զանազան քաջութեանց ստորագրու-
 թիւնն ունեցած է, բայց որովհետև մէկ կողմէն
 ժամանակին հնութիւնը և միւս կողմէն մեր
 բազմաթիւ թշնամեաց յարձակմունքն ու ա-
 ւերմունքը թողուցած չեն զժբազդաբար այն
 թանկագին հնութեանց պատմական աղբիւր-
 ները մինչև ի մեզ հասնելու, բաւականանամք
 խորենացոյ այս համառօտ՝ բայց իմաստալի
 խօսքերը կարգալով. «Սա (Արամ) աշխատա-
 սէր ու հայրենասէր մարդ լինելով, լաւ կհա-
 մարէր իւր հայրենեաց վերայ մեռնիլը, քան թէ
 տեսնել օտար ազգերու ոտքը Հայաստանի

սահմանէն ներս կոխածն ու իւր արինակից
 ազգայնոց վերայ տիրապետածը»:

Այս խօսքերէն յայտնի կերպով կտեսնուի,
 որ Արամ շատ լաւ հասկացած է շԱՅԻՆԻԲ ա-
 սուած սրբազան բառին ընդարձակ մեկնու-
 թիւնը, որուն սիրոյ կրակովը վառուած՝ իւր
 բոլոր հանգստութիւնը՝ աշխատութեան, և իւր
 իշխանական զուարճութիւնները՝ երկարատե-
 պատերազմներու զոհելով, իրաւամբ խոնարհե-
 ցուց այն հպարտ ու զոռող անձինքը, որք միայն
 իւրեանց աշխարհակալութեան անկուշտ բաղ-
 ձանքը լեցունելու համար Հայաստանի վերայ
 կվազէին. և արդարացի կերպով տիրեց այն եր-
 կիրներուն, որոց կառավարիչներն ուզեցին կամ
 բուն Արամայ, և կամ նորա սիրած նուիրական
 հայրենեացը քնաս հասցրնելու:

Սորա ապացոյցն այն է, որ Արամ իւր
 թշնամիներուն յաղթելէն վերջը՝ միտքը չզրա-
 ուրիչ երկիրներու տիրել, այլ Հայաստանը
 թշնամիներէն ապահովցած տեսնելով՝ իւր նո-
 րանոր բարեկարգութիւններովը՝ հպատակաց վե-
 ճակը բարուքելու զբաղեցաւ:

44.

ՀԱՆՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գայլը տեսնելով որ հովինն (1) իւր ոչխարներուն մօտ կը քնանայ, մօտիկցաւ. պահպանող շունին ու երեսանց սրտացաւ ձեանալով «Մի, ինչպէս կցաւիմ ես քեզ վերայ, ասաց, դուն, յիրաւի, ամենաթշուառ արարած ես աշխարհիս վերայ: Առաւօտէն մինչև իրիկուն դուն պարտաւոր ես բաց երկնքին տակը գտնուիլ, որ պիտի եղանակի մէջ ևս լինի, այնպէս՝ որ երբեմն սաստիկ անձրևներէն կը թրջուիս, երբեմն սաստիկ արևու տաքութենէն կը թրմրիս ու կընկնիս ցորեկը ոչխարներուն պահպանելէդ ևս չբաւկանանալով, գիշերն այլ տունին պահպանութիւնը անելու կը զնեն քեզ, որով ոչ ցորեկը և ոչ գիշերը հանգստութիւն ունիս: Շիտակն ասեմ, քու կեանքդ կեանք չէ, այլ կատարեալ տանջանք... Միանգամ՝ աչքդ դարձուր տիրոջդ վերայ, նայէ թէ ի՞նչ կանէ. նա իրեն համար մէկդի քաշուած՝ գրեթէ բոլոր օրը հանգիստ քուն կընի. թէև լաւն այն էր, ինչպէս որ իրօք ալ կպատկանէր, որ քեզմէն աւելի մտածէր իւր ոչխարներուն վերայ... Այսքան բաները տեսնելով մի՞թէ դուն չե՞ս ձանձրանար այդպիսի անհանգիստ կեանքէդ:

(1) Пастухъ, ած. շորան.

Ինչո՞ւ պիտի ձանձրանամ, պատասխանեց շունը. ես այնպէս կկարծեմ որ կատարելով իմ պարտաւորութիւնս, պէտք չէ որ հանգստութեան վերայ մտածեմ:

— Դիցուք թէ այդ ճշմարիտ է, շարունակեց շողաբորթ գայլը. բայց և այնպէս դուն յաւիտենական գերի չես քու պարտաւորութիւններուդ: Այդ բանը դուն կարող ես քու տիրոջմէն օրինակ առնուլ:

— Ո՞ր բանը գէշ կերևի քեզ նորա արածին մէջ: Մի՞թէ նա կարող չէ՞ հանգստանալ ինձի պէս հաւատարիմ պահպան ունենալով: Աս այնպէս կկարծեմ որ նա ադով ինձի աւելի պատիւ կանէ, հաւատալով իմ հսկողութեանս իւր բոլոր ոչխարները. ուրեմն նորա վստահութեանը նայելով՝ ես աւելի պարտական եմ հաւատարիմ լինելու:

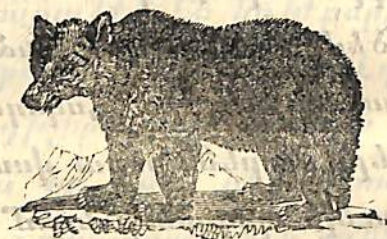
— Նորա այդ քեզ վերայ ունեցած վստահութեանը խօսք չունիմ. բայց և այնպէս, քու վիճակի խեղճ դրութիւնը աչքի առջև ունենալով, նա իրեն պարտք պիտի համարէր մտածել իւր պարտաւորութեանց վերայ ու չարչարէր քեզ այդպէս գռեհկաբար:

— Ինչ հակառակն, ես իմ չարչարանքը ոչինչ կհամարեմ տեսնելով իմ տիրոջ լիակատար վստահութիւնը. իսկ իմ ունեցած կեանքը որ դուն տանջանք է կատես, շատ կը սխալիս.

վասն զի ես իմ մէկ օրուան աներկիւղ ու հանգիստ կերպով կերած կերակուրս չեմ փոխեր քու բոլոր կեանքիդ հետ: Գնա կորսուէ այս տեղէն՝ ասելով՝ սկսաւ հաջել գայլին վերայ: Էովբեր զարթեցաւ իւր հաւատարիմ թօփլանին հաջուածքէն, որով այն խորամանկ ու շողոքորթ գազանը ամօթէն փախչել հարկադրեցաւ:

45.

ՊԱՐԵԼ ԳԻՏՑՈՂ ԱՐՁ.

Երջին մէկուն մարդիկ պարել սովորեցուցին և բաւական ժամանակ շղթայի զարկած քաղցուցին: Ինչպէս եղաւ, ինչպէս չեղաւ, երկար ծառայութենէն յետոյ մէկ օր Երջն իւր ծնընդեան անտառը դարձաւ: Երջերն իւրեանց հայրենակիցը ճանչնալուն պէս՝ բոլոր անտառին մէջ սկսան մէկմէկու ասել թէ «Գիտե՞ք ինչ կայ. Լանթաթ արջուկը, որ ասկէց քանի տարի առաջ ուրիշ տեղեր գնացել էր, նորէն մեզի դարձել է»: Եյս համբաւը հետզհետէ

պարսպուելով՝ որն ասդիէն, որն անդիէն, ամենքն սկսան Լանթաթ արջին տեսութեան երթալ, նորա վերադարձը շորհաւորել միանգամայն և ինչպէս, որ իբրև հետու տեղեր քաղած արջ, իւր զխէն անցածները պատմէ:— Ուրախութեամբ կարտամեմ՝ ասաց Լանթաթը և սկսաւ իւր տեսածները զարգարուն ոճով պատմել իւր հայրենակիցներուն, չմոռնալով միևնոյն միջոցին ցոյց տալ նոցա անձամբ թէ ինչպէս ինքը շղթայի զարնուած ժամանակ մարդկանց սխալմութեան մէջ կպարէր ու կխաղար: Եւ արջը, ինչպէս ասուցաւ, Երջերը պարող Լանթաթին հանձարր տեսելով մէկ-բերան գովեցին, զարմացան ու կեցցէ ուրախ կանչեցին. և իրենցմէ ամեն մէկը բուրբ ուժովն աշխատեցաւ որ նորա պէս պարէ, ըսցց իրչափ և փորձեր արին, ամենևին չկարողացան նորա պէս պարելու. ընդհակառակն պարել յուզած ժամանակները՝ ոմանք կողքի-ոսկրաները և ամանք գլուխները ցաւցուցին: Իսկ Լանթաթ արջն այն տեսնելով հասկացաւ նոցա տգիտութեան չափը, և բնականապէս մեծամեղերով, արհամարհական աչքով նայեցաւ նոցա վերայ: Եյս պատճառաւ շատ ժամանակ չանցած՝ բոլոր արջերը գոռում գոչում վերուցին Լանթաթ արջին դէմ, և «Աորսուէ անհետացիր մեր մէջէն, յիմար անասուն, ասին

մէկ-բերան. դուն մեզմէն խելացի՞ կուզես երևալ, ի՞նչ է՞: Եւ ամենքը մէկէն լանթաթին ետևեն ընկնելով՝ այնքան վատաբանեցին, զրպարտեցին ու անարգական կերպերով վարուեցին հետը, որ վերջապէս մեր լանթաթ արջն իւր հայրենեքէն փախչել հարկադրեցաւ:

46.

ԿՈՌԻՒՆԵՆԱՍԸ.

Երկու աշակերտ վարժատուն զնալու ժամանակ մէկ ընկոյզ (1) գտան, մէկն ասաց «Լուաջ ես տեսայ». միւսը՝ թէ «Գետնէն ես վերուցի». և այսպէս կռիւր տաքնալով՝ բանն այնտեղ հասաւ. որ մէկմէկու յիշոցք (2) տալով անվայել խօսքեր ասացին: Մարդուն մէկը այդ միջոցն այն աշակերտաց մօտէն անցնելով, իմացաւ նոցա կռուի պատճառը, և մէջերը խաղաղութիւն ձգելու մտքով «Իերէք ընկոյզը ես բաժին անեմ, ասաց, ամօթ չէ՞ որ դորա համար կը կռուիք»: Ընկոյզն առաւ ու կճէպը հաւասար կերպով բաժնեց. մէկ կտորը մէկին և միւսը՝ մէկալին տուաւ. իսկ ինքը բուն ընկոյզն ուտելով «Գնացէք, ասաց, և ուրիշ անգամ այսպիսի ոչինչ բաներու համար կռիւ չանէք մէջերդ»:

(1) Орехъ грецкій.
(2) Рукамі.

47.

ԳՈՐՏ (1) ԵՒ ՄՈՒԿՆ.

Գորտը մուկին դէմ հակառակելով «Իրաւունք է, կասէր, որ ջրոտ տեղերը ես ժառանգեմ»: Իսկ Մուկն ընդհակառակը պնդելով «Ջրոտ տեղերն ինձի կվայելէ՝ ժառանգել» կասէր. թէև լաւն այն էր, որ երկուսն ալ միաբանէին ու առաջուան պէս սիրով կենային. վասն զի մինչդեռ նոցա աչքերը մութ կոխած՝ կռիւր սաստկացրնելու վրայ էին, ուրուրը (2) հեռուէն դիտելով՝ յանկարծ վերէն վար թռաւ ու երկուսին ալ կերաւ, որով ճշմարտուեցաւ այն առածը որ կասէն «Սիւ սիրողը կրուով կերթայ, Ինչ որ անէ՝ այն կը զբանայ»:

48.

Բ Ա Ց Ի Ն Ք

Ժամանակով քանի մի վաճառականներ մէկ մէկու հետ սիրով գործ բռնելով բաւական փող վաստակեցան ու սկսան հաշիւ տեսնել որ եղած վաստակն իւրեանց մէջ հաւասար բաժին անեն: Բայց որովհետև բաժինքի ժամանակ շատ քիչ

(1) Лягушка, տճ. կտորապա.
(2) Տաճկերէն, շայլադ.

մարդ կը գտնուի ու առանց կռուի գործը վերջացրնէ, ուստի այն պարոններն ևս մի այնպիսի վէճ հանեցին մէջերը, որ ծայր ու ճոթ չունէր. բաւական չէ այս, այնպէ՛ս կկանչէին, որ մէկ-մէկու ասածը ամենեին չէին հասկանար: Մինչդեռ նորա այսպիսի կռուոյ հետ էին, զրսէն ձայներ լսեցին թէ «Մարդիկ, շուտ արեք՝ գուրս փախէք, կրակ կայ, կրակ, թէ որ ուշանաք՝ գիտցէք որ կորաք»: Պարոններու մէկը «Ելէք տեսնենք ի՞նչ կայ» ասաց. միւսը՝ թէ «Ձէ, հազար ոսկիս չառած՝ տեղէս չեմ ելներ. և այլ միւսը թէ «Այսպէս հաշիւ չլինիր. այսչափ է իմ առնելիքս, ինչո՛ւ այդպէս կհաշուէք, եղբայրք»: Մէկ խօսքով այնպէս տաքցել էին իւրեանց առնելիքին վերայ, որ մոռցել էին թէ կրակ ընկել է տուներնին, որով մուխը յանկարծ ամենուն խրդդեց. կրակն ալ հասաւ և ապրանքն իւրեանց տէրերուն հետ մէկտեղ այրեց ու մոխիր դարձուց:

49.

ՎԱՐԴ ԵՒ ՏՂԱՅ.

Երկընցոց տրդայն թաթիկ,
 Որ փըրցնէ վարդ գեղեցիկ,
 Թաթիկը ծակից փըշիկ,
 Եւ ճրւաց նա յոյժ սաստիկ:
 Օքւարձութիւն մի սնտոի
 Տես ո՞րքան սուղ կը նլստի:

50.

Կ Ա Պ Ի Կ (1)

Ընթան կենդանեաց մէջ ամենէն վեր կհամարուի կապիկը, թէ ճարտարութեան ու ճարպիկութեան և թէ խելքի ու գործունէութեան կողմանէ:

Ըստուած թէպէտ խօսելու կարողութիւն չէ տուած նորան, բայց իւր բնատուր խելքովն ու ճարտարութեամբը այնպիսի նշաններ կանէ, որ ամեն ուղեցածն իւր տիրոջը կհասկացրնէ: Թէ որ զարնես՝ կուլայ՝ առանց արտասուքի, և բարկացողական ձայներ կհանէ: Ընհասարակ թէ ձևով ու թէ բարբով՝ աղտոտ, տգէտ գող, խաբէբայ ու նախանձոտ կենդանի է:

Չնայելով այդ պակասութիւններուն մարդիկ նորա յարմարութիւնն ու գործունէութիւնը տեսնելով, այլևայլ ժամանակ սովորեցուցած են աման լուանալ, տուն աւելլ, ջուր բերել,

(1) Обезьяна, մայմուն.

Թմբուկ զարնել, պարել, չուանի վերայ խաղալ, Թատրոնի մէջ ծիծաղաշարժ գործողութիւններ անել, և այլն, և այլն:

Առանց մարդու սովորեցընելուն ևս, կապիկն ընդհանրապէս այնպիսի բնաւորութիւն ունի, որ մէկ անգամ տեսած բանին նմանը անել կաշխատի, ինչպէս որ հետագայ առակէս կերևի:

Աշխատասէր գեղացիին մէկը սովորութիւն արած էր ամենայն օր բահն ուսին դրած՝ առաւօտը կանուխ դաշտ ելնել ու երկրագործութեան պարապել, որով այնպէս գեղեցկացուցած էր իւր վարուցանքը, որ անցնող դարձողը երանի տալով նորա տիրոջը՝ զանազան գովեստներ կուտար մշակողին: Ապաիկին մէկն ալ, որ մերձակայ անտառին մէջ կկենար, լսելով գեղացիին տրուած գովեստները, նախանձեցաւ ու «Արի, ասաց ինքնիրեն, էս ալ ձեռք զարնեմ նորա պէս աշխատելու. այն ուսին դրած փայտի կտորովը չէ՞ որ այնքան գովասանք կը լսե...» Այս ասաց ու գնաց իւր հասակէն աւելի մի կոշտ փայտի կտոր գտաւ և իւր խելքովն իբր թէ սկսաւ աշխատանքի, այսինքն առաջ այն փայտին կտորը զրկեց, յետոյ առաւ ուսին վերայ դրաւ, քիչ մի կենալէն յետոյ՝ շալակեց, ոտքի տակը դրաւ, պոչին վրան

առաւ, վերէն վար գլորեց, մէկ խօսքով այնչափ դարձուց, այնչափ խաղցուց այն փայտը, որ արին-քրտինք մտաւ կապիկը, բայց ոչ մէկ մարդէ գովասանք չը լսեց: Այլ ինչպէս կրնար գովասանք լսել, երբ ձեռքի աշխատանքն անօգուտ էր: Ուրեմն մարդս այն ժամանակը միայն պիտի գովեստի կամ շնորհակալութեան սպասէ, երբ իւր աշխատանքը օգտակար լինի մարդկութեան:

51.

ԿՐԻԱՅ (1) ԵՒ ՄՈՂԷՍ (2).

«Խեղճ՝ Կրիայ, կանչեց Մողէս.

— Ինչի խեղճ ինչո՞ւ կասես:

«Հասցա դուն ո՛ւր որ քայլես,

Տունդ ալ հետդդ կը կրես:

— Չէ, էս խեղճ չեմ, քո արև,

Օղտակար բեռն է թեթև:»

52.

ՄԵԾԻՆ ՎԱՐԳԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ.

Մեծն Վարդան Մամիկոնեան սուրբ նահատակը՝ մեծ նախարար էր Հայոց ու մեր սուրբ Սահակ պարթև հայրապետին թողը: Երբ 450 թուականին Պարսից Յազկերտ երկ-

(1) Черепуха.

(2) Խէչ, քերթ երեւել.

բորդ մոխրապաշտ թագաւորը սոսկալի հալածանք հանեց Հայոց դէմ և խարդախութեամբ Պարսկաստան կանչեց Արդանին ու Հայոց գլխաւոր նախարարներուն, և ստիպեց որ կամ կրօնապաշտ չլինին և կամ մահու դատապարտուին իւրեանց ընտանեօքը, Մեծն Արդան բոլոր Հայոց կողմանէ պատասխան տուաւ թէ անհնարին է այդ բանը, և հեռատես պատճառներով ևս ցոյց տուաւ Հայոց այնչափ հաւատարիմ ծառայութիւնը Պարսից տէրութեան. բայց Յազկերտ՝ կրօնամոլութենէն աչքը մութ կոխած՝ առաւել ևս կատաղեցաւ և երդում արաւ բոլոր նախարարներուն ջնջել տալ թէ որ չխոնարհին արքայական հրամանին ու արևապաշտ չլինին: Արդան տեսնելով որ ճշմարտութեամբ պիտի չկարողանայ թէ ինքնիրեն և թէ իւր սիրելի ազգին այն վերահաս վտանգէն ազատելու, մէկ ազատամիտ պարսկի համոզելովը երեսանց արևապաշտութիւն ընդունեց ու Յազկերտի հրամանաւը 700 պարսիկ մոզերու հետ Հայաստան յուղարկուեցաւ որ իբր թէ Հայերուն կրակապաշտութեան դարձրնէ: Բայց ազգասէր Արդանը տեղ հասնելուն պէս՝ Յովսէփ կաթողիկոսի և նորա 100 հազար համախոհներուն հետ միաբանեցաւ, որք «Հաւասարեցի մահս մեր մահուան արդարոց... հաճեցէ Աստուած ընդ

կամաւոր պատարագս մեր և մի՛ տացէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոսաց՝ ասելով՝ Աւարայր գեղի Տղմուտ գետին մօտ (451 թ. յունիսի 2-ին) այնպիսի պատերազմ արին թշնամեաց դէմ, որ մէկ օրուան մէջ 3544 պարսիկ մեռուցին. թէև սուրբ Արդան ևս նոյն քրիստոսազէն պատերազմին մէջ մեռաւ 1036 զօրականաց հետ, որք հաւատոյ և հայրենեաց վերայ իւրեանց կեանքը դրին, և որոց յիշատակը ամենայն տարի Բուն բարեկենդանի հինգշաբաթի օրը կկատարէ մինչև ցայժմ մեր Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցին:

53
 ԱՆՍ ԳԻՏՈՒՆ ՄԱՐԿՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԹԻԿԻՆԸ

Հարուստ վաճառականի մի որդի, որ այլևայլ դպրոցներու մէջ քանի մի տարի անաշխատ կերպով ժամանակ անցնելով՝ գրեթէ բան սովորած չէր, ինքնիրեն վերայ մեծ համարմունք ունենալով՝ շատ բանի վճիռ կուտար առանց դործին իսկութեանը տեղեկանալու: Սա մէկ օր՝ լաւ ձի գնել ուզենալով, իւր բարեկամներէն մէկուն կհարցրնէ թէ «Չիուն տարիքն ի՞նչպէս կիմացուի:—Ա՛կոններէն կիմացուի՝ կպատաս-

խանէ բարեկամը: Այս խօսքս իմանալէն այն-
տոյ կերթայ մարդն ուղղակի ձի ձատողին և
»Թէ որ կէնձ ու լաւ ձի ունիս ծախու, ցու-
ցուր նայեմ“ կասէ: Չիավաճառն իսկոյն վեց
տարեկան գեղեցիկ ձի մի կհանէ ու կբերէ դի-
մացը կը կանգնեցընէ: Գնել ուղտը շուտով
ձիուն բերանը կբանայ և ակուաները լաւ համ-
բելէն վերջը, կդառնայ արհամարհանօք կասէ
ձիուն տիրոջը թէ »Այս ձին քու քովդ պահէ,
ինձի պէտք չի գար. ի՞նչ պիտի անեմ երե-
սուներկու տարեկան ձին:— Ասկի՞ց իմացար,
պարոն, որ երեսուներկու տարեկան է, կհար-
ցանէ զարմանալով ձիավաճառը:— Այդ հար-
ցընել պէտք է որ, ակուաները համրէ, եղաւ
զնաց“ կասէ արհամարհանօք, հարուստ վա-
ճառականի՝ խելքի կողմանէ աղքատ որդին, ու
երես զարձընելով կհեռանայ ձիավաճառէն:

54.

ԿՈՅՐ ԵՒ ԿԱՂ. (1)

Խեղճ մարդուն մէկը, որ շատոնց ի վեր իւր
աչքին լոյսէն զրկուած էր, մէկ երեկոյ՝ ուշ ժա-
մանակ՝ գաւաղանը ձեռքն առած ասդիս անդին
ընկնելով կերթար մեծ ճանապարհի վերայէն ու
ինքնիրեն կասէր. Այս ինչ փորձանք է որ

(1) Χρόσι, Թովալ.

գլխուս եկաւ, թէ որ շունս հիւանդանար՝
ինձի ճամբայ կցուցընէր ու այս մօտի քաղաքը
կերթայի. այժմ կիմանամ թէ որչափ կարօտ
եմ եղած շունիս. գոնէ անցուդարձ անող չկայ
որ կարողանայի հարցընել թէ արդեօք բռնած
ճամբաս շիտակ է թէ ոչ: Կերևի թէ պիտի
հարկադրուիմ այս գիշեր ճամբուն վերայ քնա-
նալ, որով խեղճ շունս ալ քաղցած պիտի մնայ:“

Կոյրը հազիւ թէ խօսքը վերջացուցել էր և
ահա մէկ մարդու ձայն կը լսէ հեռուէն, որ նոյն-
պէս տրտնջալով կասէր. »Այս ինչ խեղճութիւն
է որ ինձ հանդիպեցաւ. վեր ու վար ճամբաներուն
մէջ ոտքս կոտրեցի, այնպէս՝ որ գետին կոխել
չեմ կարող. կերևի որ այս գիշեր ճամբուն վերայ
պիտի մնամ. հիմա թով դիտէ, ծնողքս ինչ ան-
հանգստութեան մէջ են:“ Բոցեքոս յոգ մար-
դը:— Ո՞վ ես գուն, հարցուց կոյրը, և ի՞նչ
բանի համար կգանգատիս:—

— Ա՛հ, պատասխանեց կաղը, ես մէկ խեղճ
մարդու զաւակ եմ. գեղի տունէն անմտութեամբ
մինակ քաղաք դառնալ ուզելով՝ ճամբուն զա-
լու ժամանակս գլխուս փորձանք պատահե-
ցաւ, ոտքս կոտրեցաւ ու ցեխին մէջ ընկայ
մնացի:

— Ա՛խ, խեղճ տղայ, ասաց մեղքընալով
կոյրը. բայց ասա տեսնեմ, ճամբան կերևի՞
թէ ոչ:

խանէ բարեկամը: Այս խօսքս իմանալէն յեւ-
տոյ կերթայ մարդն ուղղակի ձի ձախողին և
«Թէ որ կէսճ ու լաւ ձի ունիս ծախու, ցու-
ցուր նայեմ» կասէ: Չիավաճառն իսկոյն վեց
տարեկան գեղեցիկ ձի մի կհանէ, ու կբերէ գի-
մացը կը կանգնեցընէ: Գնել ուղողը շուտով
ձիուն բերանը կբանայ և ակռաները լաւ համ-
բերէն վերջը, կդառնայ արհամարհանօք կասէ
ձիուն տիրոջը թէ «Այս ձին քու քովդ պահէ,
ինձի պէտք չի գար. ի՞նչ պիտի անեմ երե-
սունքերկու տարեկան ձին:—Ուսկի՞ց իմացար,
պարոն, որ երեսուներկու տարեկան է, կհար-
ցանէ զարմանալով ձիավաճառը:— Այդ հար-
ցընել պէտք է որ, ակռաները համրէ, եղաւ
զնաց» կասէ արհամարհանօք, հարուստ վա-
ճառականի՝ խելքի կողմանէ աղքատ որդին, ու
երես զարձընելով կհեռանայ ձիավաճառէն:

54.

Խեղճ մարդուն մէկը, որ շատոնց ի վեր իւր
աչքին լոյսէն զրկուած էր, մէկ երեկոյ՝ ուշ ժա-
մանակ՝ գաւազանը ձեռքն առած ասդիս անդին
ընկնելով կերթար մեծ ճանապարհի վերայէն ու
ինքնիրեն կասէր. Այս ինչ փորձանք է որ

(1)Хромой, [Թփալ.

գլխուս եկաւ, թէ որ շունս չհիւանդանար՝
ինձի ճամբայ կցուցընէր ու այս մօտի քաղաքը
կերթայի. այժմ կիմանամ թէ որչափ կարօտ
եմ եղած շունիս. գոնէ անցուղարձ անող չկայ
որ կարողանայի հարցընել թէ արդեօք բռնած
ճամբաս շիտակ է թէ ոչ: Կերևի թէ պիտի
հարկադրուիմ այս գիշեր ճամբուն վերայ քնա-
նալ, որով խեղճ շունս ալ քաղցած պիտի մնայ:»

Այրը հազիւ թէ խօսքը վերջացուցելէր և
ահա մէկ մարդու ձայն կը լսէ հեռուէն, որ նոյն-
պէս տրտնջալով կասէր. «Այս ինչ խեղճութիւն
է որ ինձ հանդիպեցաւ. վեր ու վար ճամբաներուն
մէջ ոտքս կոտրեցի, այնպէս՝ որ գետին կոխել
չեմ կարող. կերևի որ այս գիշեր ճամբուն վերայ
պիտի մնամ. հիմա որվ գիտէ, ծնողքս ինչ ան-
հանգստութեան մէջ են:» Բոցգոտ յոգ մտք
: գոյճ գոյճ յոգ մտք

—Ո՞վ ես դուն, հարցուց կոյրը, և ի՞նչ
բանի համար կգանգատիս:»

—Ա՛հ, պատասխանեց կաղը, ես մէկ խեղճ
մարդու զաւակ եմ. գեղի տունէն անմտութեամբ
մինակ քաղաք դառնալ ուզելով՝ ճամբուն գա-
լու ժամանակս գլխուս փորձանք պատահե-
ցաւ, ոտքս կոտրեցաւ ու ցեխին մէջ ընկայ
մնացի:

—Ա՛խ, խեղճ տղայ, ասաց մեղքընալով
կոյրը. բայց ասա տեսնեմ, ճամբան կերևի՞
թէ ոչ:

—Ղամբան շատ լաւ կերևի, ասաց կաղը.
բայց ի՞նչ օգուտ որ քայել չեմ կարող, ասա
թէ ոչ՝ իսկոյն կերթայի և հօրս ու մօրս
կմիամտացընէի:

—Ես ալ մե՛ղք որ տեսնել չեմ կարող, ասա
թէ ոչ՝ շուտով տուն կհասնէի և իմ խեղճ
շունիս կերակուր կուտայի:

—Ի՛նչ, մի՛թէ կոյր ես, հարցուց կաղը
զարմանալով:

—Ե՛յր, կոյր եմ, պատասխանեց խեղճը:

—Թէ որ այդպէս է, արի դորա մէկ հնարը
գտնենք ու այս փորձանքէն երկուքս ալ ա-
զատուինք:

—Ի՛նչ հնար պիտի գտնենք:

—Հնարն այս է, ասաց ճարպիկ կաղը, որ
դուն քու ոտքերդ ինձի տաս, իսկ ես քեզի
աչքերս, որով երկուքս այլ քաղաք կհասնինք:

—Ե՛յդ ի՞նչպէս կարելի է, ասաց հետա-
քրքրութեամբ կոյրը:

—Ի՛նչպէս պիտի կարելի լինի: Ես մէկ
թէթեւ տղայ եմ. իսկ դուն, ինչպէս կերևի
ձայնեդ՝ չափահաս մարդ. ուրեմն եթէ յօ-
ժարիս ինձ ուսիդ վերայ առնուլ և տանել, ես
ալ քեզ ճամբայ կը ցուցընեմ, որով երկուքս
ալ քաղաք կհասնինք:

—Քաղաքը հեռո՞ւ է ասկէց:

—Ո՛չ, շատ հեռու չէ. ճրագները կերևի:

—Երանի՛ր քեզ որ կտեսնես: Ես արդէն
քսաննհինգ տարի է որ աչքիս լուսէն զրկուած
եմ: Ո՛հ մեծ բան է մարդուս աչքի լոյսը՝ ա-
ւելցուց կոյրը հառաչելով, ու կամաց կամաց
կաղին մօտեցաւ, ու չորս ոտքի վրայ եկաւ:

Կաղը կուրի ուսերուն վերան ելաւ նստաւ
ու տասննհինգ վայրկենի մէջ քաղաք հասան:
Կոյրը տարաւ կաղին մինչև նոցա տունը, որոյ
ճնողքը տեսնելով մեծ շնորհակալութիւն արին
իրեն. և կաղին հայրը ճամբայ ձգեց կուրին
մինչև նորա բնակարանը:

Ե՛յսպէս ասա այն երկու խեղճերը մէկմէկու
օգնելով՝ երկուքն այլ ազատեցան ճամբուն վե-
րայի գիշերը մնալու վտանգներէն:

Նոյն բանը կպատահի նաև ամենայն մարդու:
Սովորաբար մէկուն չունեցած կատարելութիւնը
մէկալը կունենայ. այն բանը որ սա չէ կարող
անել, նա կանէ: Ե՛յսպէս մէկմէկու օգնելով,
ոչ մէկ բանի կարօտութիւն չենք ունենար.
ընդհակառակն թէ որ մէկմէկու չօգնենք, աս-
մենքս ալ դանաղան խեղճութիւններու մէջ
կընկնինք:

55.

ՊԱՏԻՆԿՍՈՒՆԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Աշխարհիս մէջ ինչ որ անես, պէտք է նայիս որ այն ժամանակի մարդոց անհաճոյ բան չլինի արածդ. և աշխատէ որ միշտ յարգութեան նշան ցուցընես նոցա: Ինկերութեան մէջ ուրիշներու խօսելու ժամանակը՝ դուն անուշադիր մի՛ լինիր. ոտքի վերայ կեցողին ղիմացը մի՛ նստիր, քեզի չընկած բանը մի՛ խօսիր:

Եողոքորթութենէ հեռի կեցիր. ով որ քու վրադ սէր չի ցուցըներ՝ նորա հետ կատակ (¹) մի՛ աներ:

Ինկերութեան մէջ առանձին բան մի՛ կարդար, թէ որ հարկ լինի ներողութիւն խնդրելով արա: Սինչև որ մէկը քեզմէ չխնդրէ, դու կարդացողին կամ գրողին քով մի՛ մօտենար, որ նորա առաջի գիրքը կամ թուղթը տեսնես:

Երբ քանի մի հոգի որ և իցէ բանի վերայ կխօսակցին, դուն քո կարծիքդ մի՛ գրուցեր՝ մինչև որ քեզի չհարցընեն:

Ուրիշի դժբաղդութիւններուն վերայ մի՛ ուրախանար՝ թէև թշնամիդ լինի:

(¹) Шутка, տա. շախա.

Երբ քեզմէ պատուաւոր մարդու մի հանդիպիս, իսկոյն մէկդի կեցիր. մանաւանդ երբ նեղ դրան կամ ճանապահի մէջ գտնուիս՝ թող որ առաջ ինքն անցնի:

Հարկաւոր գործի վերայ խօսելու ժամանակ աշխատէ որ խօսածդ քիչ՝ բայց ճիշդ լինի:

Երբ հիւանդի մի տեսութեան երթաս, բժշկական տեղեկութիւններ մի՛ ծախեր, թէ որ իրօք չգիտես:

Թէ գրելու և թէ խօսելու ժամանակ ամենուն պէտք եղած պատուանունը տուր՝ նոցա աստիճանին ու երկրին սովորութեանցը համեմատ:

Մեծերուդ հետ խօսելու ժամանակ մի պնդեր կարծիքիդ վերայ, հապա քու դատմունքդ ալ պարկեշտութեամբ ուրիշի կարծեացը համաձայնեցուր:

Նայէ որ քեզի վիճակակից կամ արհեստակից մարդուն շատ խորհուրդ չտաս, վասն զի շուտով ատելի ու զգուելի կլինիս:

Երբ մէկուն խրատ կուզես տալ, նախ մտածէ որ հրապարակաւ տալը լաւ է թէ առանձին. և ապա շո՛ւտ՝ թէ ժամանակ անցնելէն վերջը: Այս մտածմունքէն յետոյ՝ խօսելու նիւթերդ լաւ սերտէ. յանդիմանելու ժամանակ ամենևին բարկութեան նշան մի՛ ցուցըներ:

Ո՛ր և իցէ ժամանակ երբ մէկը քեզի խրատէ, շնորհակալութեամբ ընդունէ: Եթէ գիտես որ յանցաւոր չես, ըստ ժամանակին և տեղւոյն իմացուր անմեղութիւնդ քեզ խրատողին:

Հարկաւոր բանը կատակի մի զարներ. կծու խօսք ամենևին մի խօսիր, որ ատելի չլինիս. թէ որ զուարճալի խօսք մի պիտի զրուցես՝ նայէ որ գիմացի մարդոցդ մէկուն ալ ծանր չգայ:

Երբ ո՛ր և իցէ մարդու յանդիմանել ուզենաս, նայէ որ դուն ալ այն յանցանքը չունենաս. վասն զի օրինակն աւելի կազդէ քան՝ զգեղեցիկ խրատները:

Եթէ կուզես որ վրադ համարմունք ունենան, նայէ որ գովելի մարդոց ընկերութեան մէջ գտնուիս: Եւելի լաւ է մինակ կենալը, քան գէշ ընկերութեան մէջ մտնելը:

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ՎԷՃԱԲԱՆԱՍԵՐ (1) ՄԱՐԿՈՅ.

Սիճաբանելու սէրը անիմանալի պակասութիւններէն մէկն է: Մարդ կայ որ կարծես թէ խօսակցութենէն համ չառնուր՝ թէ որ ուրիշն չընդգիմաբանէ. կարծես թէ կսպասէ ուրիշի մէկ խօսքը բռնելու որ վէճ բանայ,

(1) Կառասեր.

եթէ ոչ մտքի վերայ՝ գոնէ բառին վերայ, ինչպէս որ վիճաբանութիւններուն շատը բառին վերայ է՝ մէկմէկու միտք չհասկանալէն կամ հասկանալ չուզելէն: Մանաւանդ երբ միանգամ վիճաբանութիւնը տաքնայ, կարծիքի տարբերութիւնը մէկդի դրուի ու հասարակօրէն բառերու վերայ պտրտի վէճը:

Սիճաբանութեան հիմը ինքնահաւանութիւնն է. բայց վիճաբանասէրն ինքնիրեն ինքնահաւանութենէ շատ հեռու ցուցնելու համար՝ «Սիճաբանութիւնն է գիտութիւնները ծաղկեցընողը, կասէ. վիճաբանութեամբ ճշմարտութիւնը կիմացուի» և ուրիշ սորա նման սուտ պատճառներ, չմտածելով թէ որչափ տարբեր բան է ճշմարտութիւնը փնտռելու խօսակցութիւնը՝ կիրքով վիճաբանելէն, ու չգիանալով որ մարդ, կրից մէջ ոչ բան կհասկանայ և ոչ բան կընայ հասկացընել: Երբ երկու հոգի տաքցած մէկմէկու հետ կվիճաբանեն, այնպիսի խօսքեր կեղնէ նոցա բերնէն, որ բողբոջին իրենց խնդիրէն դուրս է. առաջ հանդարտ կսկսին, յետոյ բանը կտաքնայ. կռուող կատուներու կը նմանին, որ մլաւ մլաւով կսկսին ու մրումրուալով կվերջացընեն. թէ որ իւրեանց թաթերը մէկմէկու դէմ չվերցընեն, լեզունին գրեթէ իրարու կհասցընեն: Երկուքն ալ կարծելով որ իրենց ասածն է ճշմարիտը՝

Ո՛ր և իցէ ժամանակ երբ մէկը քեզի խրատէ, շնորհակալութեամբ ընդունէ: Աթէ գիտես որ յանցաւոր չես, ըստ ժամանակին և տեղոյն իմացուր անմեղութիւնդ քեզ խրատողին:

Հարկաւոր բանը կատակի մի՛ զարներ. կծու խօսք ամենեին մի՛ խօսիր, որ ատելի չլինիս. թէ որ զուարճալի խօսք մի պիտի զրուցես՝ նայէ որ գիմացի մարդոցդ մէկուն ալ ծանր չգայ:

Երբ որ և իցէ մարդու յանդիմանել ուզենաս, նայէ որ դուն ալ այն յանցանքը չունենաս. վասն զի օրինակն աւելի կազդէ քան՝ զգեղեցիկ խրատները:

Աթէ կուզես որ վրադ համարմունք ունենան, նայէ որ գովելի մարդոց ընկերութեան մէջ գտնուիս: Եւելի լաւ է մինակ կենալը, քան գէշ ընկերութեան մէջ մտնելը:

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ՎԻՃԱԲԱՆԱՍԻՐ (1) ՄԱՐԴՈՅ.

Ա իճաբանելու սէրը անիմանալի պակասութիւններէն մէկն է: Մարդ կայ որ կարծես թէ խօսակցութենէն համ չառնուր՝ թէ որ ուրիշն չընդդիմաբանէ. կարծես թէ կսպասէ ուրիշի մէկ խօսքը բռնելու որ վէճ բանայ,

(1) Կառատեր.

եթէ ոչ մտքի վերայ՝ գոնէ բառին վերայ, ինչպէս որ վիճաբանութիւններուն շատը բառին վերայ է՝ մէկմէկու միտք չհասկանալէն կամ հասկանալ չուզելէն: Մանաւանդ երբ միանգամ վիճաբանութիւնը տաքնայ, կարծիքի տարբերութիւնը մէկզի դրուի ու հասարակօրէն բառերու վերայ պտըտի վէճը: Ա իճաբանութեան հիմը ինքնահաւանութիւնն է. բայց վիճաբանասէրն ինքնիրեն ինքնահաւանութենէ շատ հեռու ցուցնելու համար՝ «Ա իճաբանութիւնն է գիտութիւնները ծաղկեցնողը, կասէ. վիճաբանութեամբ ճշմարտութիւնը կիմացուի» և ուրիշ սորա նման սուտ պատճառներ, չմտածելով թէ որչափ տարբեր բան է ճշմարտութիւնը փնտռելու խօսակցութիւնը՝ կիրքով վիճաբանելէն, ու չգիտնալով որ մարդ, կրից մէջ ոչ բան կհասկանայ և ոչ բան կընայ հասկացընել: Երբ երկու հոգի տաքցած մէկմէկու հետ կվիճաբանեն, այնպիսի խօսքեր կենն նոցա բերնեն, որ բոլորովին իրենց ինդիրեն դուրս է. առաջ հանդարտ կսկսին, յետոյ բանը կտաքնայ. կռուող կատուներու կը նմանին, որ մլաւ մլաւով կսկսին ու մրումրուալով կվերջացընեն. թէ որ իւրեանց թաթերը մէկմէկու դէմ չվերցընեն, լեզունին գրեթէ իրարու կհասցընեն: Երկուքն ալ կարծելով որ իրենց ատածն է ճշմարիտը՝

մէկմէկու խօսիչ հասկացող կկանչեն. բայց եթէ մէկն ուղենայ իմանալ թէ որո՞նք ապա՞ծն է ճշմարիտ, — շատ անգամ և ոչ մէկունը: Այս պատճառաւ կռիւր դադրելէն վերջը՝ երեսնամէ ամեն մէկը ինքնիրեն յաղթող կկարծէ: Արկուքն ալ իրարու խօսքը ոչ թէ հասկանալու համար կը լսեն, այլ դէմը խօսելու, այնպէս՝ որ բանը ամօթի կրնկնի՝ իրենցմէ մէկուն թռաջ լռողն կողմանէ: Վիտելու բան է որ երբ մարդս չը լռելու համար խօսելու լինի, այն խօսուածին մէջը ի՞նչ խելք կլինի: Թէ որ երկայն մտածելէն յետոյ ևս շատ անգամ մարդուս խօսածը խելքով չլինիր, որչափ ևս առաւել կիրքով ու առանց մտածելու հարկաւոր եղած ժամանակը մէկմէկու ետեւ խօսել կամ բերնին եկածը դուրս տալ՝ վերջին խօսողը ինքը լինելու համար, ի՞նչ համահոտ կլինի այն խօսքին մէջ:

Շատ անգամ կտեսնենք որ թէպէտ խելացի մարդիկ բարակ բաներու խելք կհասցընեն, բայց իրարու առածը չեն հասկանար. վասն զի այն բարակ բաները սովորելու և հասկանալու համար կը լսեն կամ կկարդան, իսկ վիճաբանելու ժամանակ իրարու խօսքը թէ որ լսեն մէկմէկու դէմ խօսելու համար կը լսեն, թէպէտ աւելի իւրեանց ականջներն ու լեզուները մէկտեղ կուզեն բանեցընել. չես զիտեր ո՞վ է

խօսողը՝ ո՞վ է լսողը. աւելի ստոյգն այն է, որ լսող ամենեին չկայ:

Վերջապէս վիճաբանասէր մարդը ինքնիրեն ծիծաղելի կանէ, երբ բերանը ուրիշ խօսք չմնար, ու յաղթուիլը յայտնի չանելու համար «Իերած պատճառներդ բաւական չեն համոզելու» կասէ: Կուզէ որ ամեն բանի պատճառը մատեմատիքական ապացուցի պէս լինի, երկու անգամ երկուքը չորս անելու նման, որ կարելի լինի իրեն լռեցընել. թէև կարելի է որ կռուի մէջ նորա ստուգութեան վերայ ևս տարակուսի: Մարդ եղած է որ ժամը բանին լինելու վերայ տաքցած ժամանակը, արևուն մրտնէն ևս տեսնելով՝ «Արևը կը սխալի» ասած է:

Շատ դժուարութեամբ կառնուի այս պակասութեան առաջքը, թէ որ մարդս է մանկութենէ չջանայ ինքնիրեն կրթել, այսինքն այնպէս միտքը դնէ, որ ինքն իբրև մարդ, միշտ կարող է սխալուիլ. ուրեմն և հարկ է որ շատ անգամ իւր կարծիքը փոխէ: Ճշմարտութեան գիտութիւնը կպահանջէ որ մարդս շատ անգամ այս զոհս անէ. վասն զի այս ընթացքը բռնողներն են միայն որ արժանի կլինին ճշմարտասէր ասելու պանծալի անունին:

57.

ԽՕՍԻՔ ԶԷՍՍԿԱՅՈՒԵԼՈՒՆ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ.

Երբ տեսնես որ զիմացիներդ քու խօսքերէդ չեն համոզուիր, գիտցիր որ արգելքները ստքա են. կամ քու կարծիքդ ծուռ է, կամ բաւական ճարտասանութիւն չունիս միտքդ լաւ հասկացընելու: Առաջին երկուքը քու պակասութիւնդ են, երրորդին անպատճառ պէտք է ներողամիտ գտնուիս. իսկ եթէ բարկանաս, նոյն է որ կուրին չտեսնելուն, կաղին երերալուն կամ խլին չը լսելուն նեղանայիր: Մարդուն մէկը զիմացիին անճոռնի մէկ խօսքին դէմ տաք տաք խօսելէն յետոյ՝ կդառնայ կհարցընէ քովինին թէ «չօգիդ սիրես, իրաւունք ունի՞մ թէ ոչ:— Իրաւունք չունիս, կպատասխանէ քովինը. վասն զի զիմացինիդ յիմար եղածը մոռցար, և հետը այնպէս խօսեցար, իբր թէ շատ խելացի ու խօսք հասկըցող մարդ էր:

ՈՒՍՈՒՄՆ ՈՒ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉ ԲԱՆԻ ՀԱՄԱՐ Ի.

Ուսումը մարդուս մտքին համար է, կրթութիւնը բոլոր անձին համար. ուսման նպատակն է ճշմարտութիւնը գտնել, իսկ կրթութեան նպատակը՝ թէ ճշմարտութիւնը, թէ բարին, թէ օգտակարը և թէ վայելուչը ձեռք ձգել:

Ուսումը առանց կրթութեան անօգուտ է, երբեմն ալ վնասակար: Պառաւ կնկան մի տուած կրթութիւնը շատ անգամ աւելի օգտակար կարող է լինել, քան թէ մէկ երեւելի փիլիսոփայի տուած ուսումը:

58

Կենդանեաց մէջ ամենէն աւելի մարդուս ընտանին ու հաւատարիմը շունն է. և թէպէտ քառասունէն աւելի տեսակ ունենալուն պատճառաւ՝ ամենուն ձեն ու մեծութիւնը տարբեր է, բայց ընդհանրապէս բնաւորութիւնները մէկ է: Շան սովորական կերակուրը միսն է, և ստամոքսը այնչափ տաք է, որ ոսկոր ալ կմարսէ: Արչափ վազէ, այնչափ կըտաքնայ ու կը փրփրի, բայց ամենէն չի քրտնիր, և միայն լեզուն դուրս հանելով կգովանայ: Թեթև հի-

ւանդութիւն ունեցած ժամանակը՝ կերթայ շանխող ասուած բոյսը կուտէ, որ սիրտը ետ դայ. որով և կառողջանայ:

Շունը թէև կրթութիւն ստանալով՝ այլ և այլ ծառայութիւններ կանէ իւր տիրոջը, և իւր պարտքը սիրով ու հնազանդութեամբ կկատարէ. բայց նորա ամենէն աւելի գովելի յատկութիւնը իւր տիրոջ վերայ ունեցած կարգէ դուրս սէրը, հաւատարմութիւնը, արթնութիւնը, ճարտարութիւնն ու խելացիութիւնն է, ինչպէս որ հետագայ պատմութիւններէն կտեսնուի:

Մ.

Հովուին (¹) մէկը օր մի իւր շունն ու չորս տարեկան տղան հետը մէկտեղ դաշտը կտանի. բայց որովհետև ինքը դիմացի լեռան վերայ ելնելու ժամանակ՝ կտեսնէ որ տղայն չի կրնար քայլել, կթողու լեռան վարը ու կպատուիրէ որ տեղէն չշարժի մինչև իւր դառնալը: Հովիւը հազիւ թէ լեռան գլուխը կհասնի, յանկարծ օդը կը պղտորի, լեռը մշուշ կպատէ, ցորեկը գրեթէ գիշեր կդառնայ, խեղճ գեղացին շուտով լեռնէն վար կիջնայ դէպի իւր տղուն կեցած տեղը, բայց մութը սաստկանալուն պատճառաւ ճամբան կկորսընէ, և վերջապէս յոյսը կտրած

(¹) Пастухъ, տձ. չօրան.

լալով ողբալով մէկ հովիտի(¹) մէջ կը մտնէ ու այն գիշերը հոն կանցընէ: Առաւօտը կանուխ կեհնէ այն տեղէն ու դարձեալ առաջուան տեղը կերթայ ու կտեսնէ որ տղան չկայ. ուրիշ տեղեր կվազէ, ասդիս անդին կը փրնտուէ ու ոչ մէկ տեղ չգըտնելով՝ սիրտը կտրած կդառնայ իւր տունը կերթայ: Հոն կիմանայ որ առջի օրը շունը տուն գնալով՝ մէկ կտոր հաց առել փախել է: Այնտեղ դարձեալ կը փրնտուէ տղուն օրերով, և ամեն իրիկուն տուն դարձած ժամանակը կը լսէ որ շունը նորէն հացի կտոր տարել է տունէն: Մէկ օր ալ հովիւը տունը կսպասէ, և շունը եկածին պէս՝ նորա ետևէն կերթայ, որ իմանայ թէ հացին կտորը ո՞ր կտանի: Շունը երթալով՝ նախ մէկ բարձր լեռան վերայ կեհնէ, և ապա ուղղակի վար իջնելով մէկ այրի մէջ կը մտնէ: Ահ, որչափ կդարմանայ հովիւը, երբ կտեսնէ որ իւր զաւակը լալով նստած է մի փոքրիկ աղբիւրի մօտ և շան բերած հացի կտորին կըսպասէ:

Աչքերն ուրախութեան արտասուօք լցուած կվազէ կպագնէ որդուն ու շանը, և փառք տալով Աստուծոյ իւր տունը կդառնայ, իմանալով որ մշուշի ժամանակ տղան ճանապարհը կորսնցընելով՝ նախ լեռան գլուխն ելեր է հայրը փնտուելու և ապա այնտեղէն ալ կամաց կա-

(¹) Долина.

մաց իջնելով մինչև այրին՝ բերանը հասել ու անձարացած այնտեղ մնացել է:

Այդ մուրացկանին մէկը սովրեցուցած շուն մի կունենայ իրեն առաջնորդ, որ ոչ միայն իրեն զանազան վտանգներէ կաղատէր, հապատներու և խանութներու առջև ալ կտանէր որ ողորմութիւն տան տիրոջը: Արբ աղքատը կսկսէր ողորմութիւն խնդրել, շունը զետնին վերայ երկընցած կպառկէր. իսկ երբ պատուհանէն փող կամ հաց կը նետէին, իսկոյն կվազէր կառնուր բերանով ու աղքատի դիւարկին մէջ կը դնէր:

Գ.

Մարդուն մէկը ձեացրնելով թէ Հնդկաստանէն Անգղիա եկած վաճառական է, կերթայ իջևանին մէջ մէկ խուց կը բռնէ իրեն համար և կասէ տիրոջը՝ թէ «Այս երեկոյ իմ սնտուկս կը դրկեմ, առաւօտը կանուխ ալ ես կուզամ»: Երկուսն զէմ յիրաւի, երկու հոգի սնտուկը շալկած կբերեն կհանեն վեր և այն մարդուն բռնած խուցը կը դնեն: Ամեն մարդ իւր տեղը քաշուելէն յետոյ, տանտիրոջ շունը մէկ ձայն կը լսէ, յանկարծ կելնէ իւր տեղէն ու կերթայ այն սնտուկը դրուած խուցին առջև կկանգնի ու բոլոր ուժովը կհաջի: Տանտիրոջ ծառա-

ները շան հաջուածքն իմանալով՝ նոր վարձու տրուած խուցին մէջ կը մտնեն և կտեսնեն որ շունը երբեմն սնտուկը կը ճանկըռտէ հաջելով, երբեմն ալ ծառաներուն ոտքերը կփաթթուի պոչը խաղցրնելով: Այս պատճառաւ ծառաները կասկածի կերթան, սնտուկը վերուվար կբաշեն և կիմանան որ մէջը մէկ շարժուն բան կայ: Բանալին կկոտրեն և բանալէն յետոյ կտեսնեն որ այն սուտ վաճառականը սնտուկին մէջ ողջ պառկել է այն մտքով՝ որ գիշերն ելնէ պողութիւն անէ:

Գ.

Վաճառականին մէկն առնելիքի համար ուրիշ քաղաք երթալով՝ շունն ալ հետը կտանի: Գառնալու ժամանակ մէկ քանի մղոն քալելէն վերջը կը յոգնի, ձիէն կիջնայ ու մէկ ծառի տակ կը նստի, քսակով ստակն ալ քովը կը դնէ: Քիչ մի հանգչելէն յետոյ, միտքը բան կընկնի, շուտով տեղէն կելնէ և ստակը մոռնալով՝ ձի կը հեծնի ու կսկսի ձին վազցրնելով իւր տեղը դառնալ: Շունը կտեսնէ որ տէրը քսակով փողը ծառին տակը մոռցաւ, կփորձէ առնուլ բերանով, կնայի որ ծանր է, չըկրնար վերցրնել. վազելով տիրոջ ետեւէն կհասնի, և հաջելով ու ոռնալով կաշխատի տիրոջ միտքը ձգել: Արբ կտեսնէ որ տէրը

չըհասկանար, կսկսի ոտքը խածնելու պէս անել: Այժմ առականը ուրիշ մտածմունքներով զբաղած՝ կկարծէ թէ շունը կատղել է, քիչ մի կկանգնէ, ցաւակցաբար կնայէ իւր հաւատարիմ շունին վերան ու կսկսի տարակուսիլ թէ ի՞նչ անէ՝ վերջապէս վախնալով որ շունը յանկարծ չխածնէ իրեն ու շանը սիրոյն համար իւր կեանքը կորսուի, կհանէ մէջքէն ատրճանակը ⁽¹⁾, երեսը մէկդի դարձուցած՝ կպարպէ շանը վերայ. խեղճ շունը իսկոյն կընկնի ու կսկսի գետնին վերայ քաշկըռտուելով արիւնլուայ իւր տիրոջը մօտենալ: Տիրոջ սիրտը չդիմանար, կզարնէ ձիուն ու կերթայ, մտքէն ամոսալով որ սիրուն շնիկս աւելի լաւ էր ինձ համար քան բերած ստակս: Այս խօսքին վերայ ձեռքը կերկընցընէ փողին քսակը նայելու և կտեսնէ որ տեղը չէ: Խսկոյն միտքը կուգայ արած անխելքութիւնը, կիմանայ իւր շանը ողիկ ողիկ գալուն պատճառը, կդարձընէ ձիուն գլուխը և վազընելով ուղղակի կերթայ քսակը նայելու: Յանկարծ կտեսնէ որ շունը այնպէս արիւնլուայ ու գրեթէ կիսամեռ քաշկըռտուելով գնացել է մինչև այն ստակին քովը և պահպանութիւն կանէ. ուստի իւր տէրը տեսածին պէս՝ չնայելով որ վերքի ցաւէն հազիւ թէ

(1) Пистолеть.

շունչ կառնու, դարձեալ կաշխատի պոչը շարժել որ նորա քովն երթայ: Տէրը սաստիկ մեղքընալով կիջնայ կշոյէ իւր հաւատարիմ շունին, բայց քանի մի վայրկեանէն խեղճ շունն իւր վերջին շունչը կը փչէ:

59.
ԱՊԵՐԱՆՏՈՒԹԻՒՆ

Մարդու սրտին մէջ բուսնող մոլութեանց ամենէն ցածն ու անարգն է ապերախտութիւնը. բայց և այնպէս քիչ սրտեր կան որ այդ գարշելի պակասութիւնը չունենան: Ապերախտի սիրտը անապատի կը նմանի, որ երկինքէն իջած անձրևն անյազաբար կծրծէ, կուլ կուտայ ու ամենեին բան չի բուսցընէր: Հատ անգամ ապերախտն իւր բարերարին երախտիքը չճանաչելէն զատ՝ չարիք ալ կուզենայ անել նորա դէմ, ինչպէս որ Ազովպոսի հետազայ առակներէն կտեսնուի:

60

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ ԵՒ ՕԶ

Երկրագործին մէկը՝ ձիւնին մէջ մի պահած ու կիսամեռ օձ գտաւ. խղճաց վերան՝ վերուց իւր խուցը տարաւ և այնչափ խնամեց, որ քիչ քիչ օձը հողի առաւ և իւր բնական ոյժն

ստացաւ: Իայց բանն այս է, որ այն ոօձին առաջին գործն եղաւ իւր բարերարին դէմ ելնել ու ցաթկել որ խածնէ: Ով ապերախտ, ասաց իրեն զարմանալով, երկրագործը այս ի՞նչ մէք բու արածդ, ես քու կէանքդ քեզի զարձուցի. իսկ դուն իմն առնո՞ւլ կուզես...: Ե, յաստէն վերջը, մէկ հաստ փայտով զարկաւ զխունն ու մեռուց:

Ընամեյույնն բունուց զԱն միտոցս ստորգաՄ
 Կամի Եյտտախագծրա Մարդամն առ մծաց միմնա
 -գաթ բլա զօ մաթ դժուար չից սխալա մ բլոց
 փոսխագծր: ԳԱՅԼ ԵՒ ԿՈՌԻՆԿ (1).

Ժամանակով գայլը մէկ ոչխար կորսայ և այնպիսի որկրամոլութեամբ կուտէ, որ ոսկոռին մէկը կոկորդին մէջ կը մնայ: Շատ կաշխատէ որ մէկ հնարքով հանէ կոկորդէն այն ոսկոռը բայց չի կրնար. ուստի ճարահատեալ քովի կենդանիներուն ու թռչուններուն օգնութիւնը կը խնդրէ, և ոտքով ու պոչով կաղաչէ նոցա որ ազատեն զինքն այն վերահաս մահուանէն: Թռչնոց մէջէն կուռնկը՝ գայլին խեղճութիւնը տեսնելով իւր երկար կտուցը գայլին բերանը խօթեց ու կոկորդին մէջէն ոսկոռին կտորը հանեց: Գայլը վտանգէն ազատեցաւ, իսկ կուռնկը փոխարէն ուզեց իրեն արած բարեացը:—

(1) Иудавле, «дѣлѣ оубла».

ԳԱՅԼ ԵՒ ԿՈՌԻՆԿ (Էջ. 106).

„Փոխարէն, կանչեց ծաղրելով անօրէն՝ զազանը.
 Հապա կտուցդ ու յիմար գլուխդ որ բերնէս
 ողջ դուրս թողուցի՝ փոխարէն չէ՞ բեզի, ապե-
 րախտ: Գնա, գնա, կրկնեց գայլը, ու փառք
 տուր Դիոսին որ տակաւին մեռած չէս“ որով
 ստուգուեցաւ այն առածը թէ՛ յայն, միայն չ
 միմեմնայ, Ինչ որ անես ապերախին, ած միտած քա
 Բան չերէիր իւր ծակ աչքին:

Իսկ ապերախտ տղոց համար իմաստունին
 մէկն ասաց. „Իւր հօրն ու մօրը դէմ ապե-
 րախտ գտնուող տղայն՝ հրէշ (1) է, իսկ հայ-
 րենեաց կամ ազգին դէմ ապերախտը՝ գա-
 զան“:

62.

ԳԱՂՆԻՒՆ ՏԱԿԻ ԽՈՋԸ:

Մէկ հաստ կաղնիի ծառի տակ այնքան կա-
 զին կերաւ անկուշտ խոզին մէկը, որ փորի
 ծանրութենէն պառկեցաւ ու տըքտըքալով
 քուն եղաւ: Օտարթելէն յետոյ աչքովը մի-
 անգամ վեր նայեցաւ ու սկսաւ կաղնիի ծառին
 տակը փորել:

(1) Чудовища, уродь.

«Ինչո՞ւ ծառին արմատները կփորես, ասաց վերէն ազուար, մի՞թէ չգիտե՞ս որ ազով ծառը կչորնայ:

— Թող չորնայ, պատասխանեց խողը. այդ ծառէն ինձ ի՞նչ օգուտ: Ինձի կաղին պէտք է միայն, կաղին... կաղինն է ինձ գիրցընողը, այդ ծառին ծաղկին ու չորնայը ամենեւին նշանակութիւն չունի ինձ համար»:

Երբ այս խօսքերս լսեց կաղնիի ծառը, համբերութիւնը հատաւ, ու դարձաւ ասաց խողին թէ «Ո՛վ ապերախտ կենդանի, ինչո՞ւ այդպէս անհեռատեսութեամբ դատելով կը վնասես ինձի. լաւ չէ՞ր լինիր որ միանգամ այդ կոպիտ գլուխդ վեր վերցընէիր ու անկուշտ աչքերովդ տեսնէիր, որ այդ քեզի գիրցընող կաղններն իմ վերաս կբուռնին»:

Տգէտ մարդը՝ կոյր ու ապերախտ կլնի, որով թէ ուսումնականներուն և թէ ուսման սէր ունեցողներուն ոչ միայն կարճատեսութեամբ բանի տեղ չի դներ, այլ և շատ անգամ կաշխատի վնաս տալ նոցա այն խողին նման, չգիտնալով որ ուսման օգտաւէտ պտուղներէն ինքն ալ կվայելէ:

63.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՓԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏԵՐԸ:
Եստուած մարդուս ասաց, կասէ փիլիսոփային մէկը, դուն աշխատէ որ ես ալ քեզի օգնեմ:

Ենգործութիւնը սրտնեղութիւն ու թշուառութիւն կբերէ, և մարդուս կեանքը կկարճեցնէ:

Ենգործութիւնը ժանգի կը նմանի, որ բանէն աւելի կմաշեցընէ մարդուս կեանքը:

Ամենայն օր գործածուած բանալին, փայլուն կլինի:

Պէտք եղածէն աւելի քնանալ ուզողը վնաս կանէ. վասն զի քնացող աղուէսը հաւ չէ կարող որսալ:

Պարապութիւնը սիրողին ամեն բան դժուար կերևի. իսկ աշխատել սիրողին— դիւրին:

Իրիկունը կանուխ պառկելն ու առաւօտունէ կանուխ ելնելը՝ թէ առողջութեան օգուտ է, թէ ապրուստի և թէ խելքի:

Երաւօտեան կանուխ ել, որ արեն աշխարքիս վերայ ծագած ժամանակը՝ ծոյլ մարդոց պէս քեզ պառկած չը գտնէ:

Դուն խանութդ պահէ, որ խանութն ալ քեզ պահէ:

Եթէ փող վաստակել կուզես՝ գործիդ գլուխը դուն կեցիր. իսկ եթէ չես ուզեր՝ ուրիշը դրկէ:

Իսնևորներու գլխուն վրայ չկեցող աղան, իւր քսակին կառավարութիւնը նոցա ձեռքը տուած հաշուելու է:

Մանր բաներու վերայ ևս անհոգութիւն անել պէտք չէ. վասն զի շատ անգամ փոքրիկ անհոգութենէն մեծ մեծ փաստներ պատահած է: Ինչպէս զոր օրինակ. ձիուն ոտքի զամբ չգամուելով՝ նայր կրնկնի, նային ընկնելովը՝ ձին ոտքը կցաւցրնէ, որով ձիաւորը թշնամիին ձեռքէն փախչել չկարողանալով՝ կըսպանուի. բայց թէ պատճառը հարցրնես, — մէկ զամի համար իւր ժամանակին անհոգութիւն անէն է:

Հարստանալ ուզողը միայն վաստակելը սովորելու չէ, հապա վաստակն ինչպէս գործածելու է, այն ևս սովորելու է. վասն զի Սպանիացիք թէ որ Հնդկաստանը առնելէն յետոյ ևս չըկրցան հարստանալ, պատճառն այն էր, որ իւրեանց արած ծախքը վաստակներէն շատ աւելի էր:

Ըշխատութեան մէջ ոտքի վերայ կեցած ռամիկ մարդը, նստող ազնուակեանէն մեծ է:

Եպրուստի համար աւելի գանգատ անողներն այնպիսի մարդիկ են, որք իւրեանց հօրենական հարստութիւնը գործածել գիտցած չեն: Եյնպիսեաց համար է որ կասեն, «Տուրին յարգը, ջրհորին չորնալէն վերջը կիմացուի»:

Երանողացա՞ցի լոյսի մա՞ճելոտողա՞ցի զ... 64. ... ԶՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ.

Հպարտութիւն ասելով՝ կիմանանք այն անկարգ անձնասիրութիւնը, որով մէկն ուրիշներէն աւելի իրաւունք սեպհականելով իրեն, ուրիշներէն վեր ստեղծուած կհամարի ինքզինքը: Հպարտ մարդը առհասարակ կատարելութենէ զուրկ կլինի. թէ որ ընկերութեան մէջ մտնի, եւով կըսկսի խօսքը՝ եւով կվերջացրնէ. «Ես այդ բանին շատ խորունկը գիտեմ, կասէ. իմ ասածս է. ինձմէն հարցուր. դուն դեռ ինձի չես ճանաչեր. ինձ այսպէս մարդ կասեն՝ գիտե՞ս, և այլն: Թէ որ խօսքը կատարելութեան վերայ լինի, ինքնիրեն օրինակ կբերէ. իսկ եթէ պակասութեան, — իսկոյն ինքնիրեն դուրս կհանէ մէջէն «Փառք Եստուծոյ, որ ես այդ պակասութիւնը չունիմ» կասէ:

Հպարտը իւր ցեղին վերայ կպարծի, որ ոչ թէ առաքինութիւն է, այլ առաքինի լինելու պարտականութիւն. վասն զի եթէ ցեղին համեմատ առաքինութիւն չունենայ, կնշանակէ իւր ցեղի ազնուականութիւնը իրմով կվերջանայ. բայց ինքը կծիծաղի վար ցեղէ եղողներուն վերայ, որք շատ անգամ իրմէն աւելի արժանաւորութիւն ունին:

Իւր հարստութեան վերայ կը հպարտանայ, որ մտքի կատարելութիւններուն ու առաքինութեանց հետ և ոչ կարող է համեմատուիլ չրզիտեր որ առաքինութիւն չունեցող հարուստը սակիով բեռնուած անասունի կը նմանի:

Իւր իշխանութեան վերայ կը հպարտանայ՝ ուղելով որ իւր ամեն խօսքը պատգամի տեղ ընդունուի. և թէ որ պատճառը հարցընես, «Պատճառը՝ իմ հրամանս է» կասէ:

Որ և իցէ լաւութիւն անելու համար հազար աղաչանք ու պաղատանք կուզենայ. թէ որ ոտքը չընկնիս՝ խնդիրքդ չի լսեր, կարծես թէ ականջը ոտքին վերան է:

Հպարտն իշխանութեան հասնելուն պէս՝ իւր վար աստիճանի բարեկամներուն բարեւելը ամօթ կհամարի իրեն, և շատ անգամ այնպէս կցուցընէ, որ իբր թէ չճանչնար նոցա: Բարձր տեղ մի ելնողի պէս՝ վարի կեցողները փոքրիկ կերևան իւր աչքին, չի մտածեր որ վարի կեցողներուն ալ ինքը փոքրիկ կերևնայ, ինչպէս որ հետագայ առակէն կտեսնուի:

65.

(ԱՌԱՎ) — ՄՐՁԻՆ.

Մըրջիւն մի կար բարակիկ,
Մէջքը թեւիկ՝ ոտքը կարճիկ,
Չգիտեմ խեղքին ի՞նչ վըջեց,
Խիստ բարձրերէն քալել ուզեց,
Վազեց վազեց հեալէն
Ելաւ ինչուան մինարէն,
Վերէն վար որ նայեցաւ,
„Օ՛՛, անոնք ի՞նչ են ըսաւ,
Հողի, այն ձին չէ՞ մի սա,
Որ երեկ դաշտը տեսայ.
Չըսե՞ս, ես կոյր եմ եղեր,
Որ մէկ պահ առաջ խարուեր
Ու այդպէս խեղճ ձրճիւներն
Մէկ մէկ հըսկայ եմ կարծեր:

Հպարտը շատ քիչ անգամ մարդու կհաւնի. հաւնած ժամանակն ալ իւր կարծեացը յարմար խօսելուն համար կլինի: Ով նորա կարծեացը դէմ մտածէ կամ խօսի, որչափ ալ իրաւունք ունենայ՝ անխելք կերևի իւր աչքին: Թէ որ յանկարծ ուրիշը մէկ խելօք բան խօսի, իսկոյն «Մտքէս անցաւ, բայց չզրուցեցի» կասէ: Չերկընցընեմ, հպարտ մարդը, մանաւանդ անկիրթ հպարտը՝ փչուած տիկի կը նմանի, որ օդը պարպելուդ պէս՝ կաշի կտոր կը մնայ:

66.

(ԱՌԱԿ) - ԲԱՂԱ-ԲԱՑԻ ԻՇՈՒԿՆ ՈՒ ԲԱՂԱ-ԲԱՑԻ ԻՇԷՐ.

Մ'էկ վարժապետ մի էշ ունէր
 Որուն վերայ միշտ կը հեծնէր,
 Ու դաս տալու երբոր ըլլար՝
 Ուսումնարան անով կերթար,
 Ու դըրան քով
 Կայէր սանձով:
 Այսպէս կըռնակն իւր խմաստուն
 Մարդ մի տանել ու բերելուն
 Ու վարժատան
 Ուսմանց դըրան
 Ամենայն օր ալ կատուելուն,
 Պարոն իշուկ միտքը դըրաւ
 Որ խմաստուն մ'ալ ինքն եղաւ:
 Մեր վարժապետն աղւոր օդով
 Օր մի իջաւ գեղ իւր իշով,
 Ու տեսնելով ի մէջ դաշտին
 Որ շատ էշեր կեցեր կարծին,
 Իրենին ալ սանձը հաննց
 Ու անոնց մէջ արձակեց:
 Այն գեղացի էշերուն
 Կըրնար հաւնել էշն խմաստուն:
 Մէկդի կեցեր
 „Հըմ, հըմ, կըսէր.
 „Նայէ՛ ի՞նչպէս երեսներէն
 Կերևայ որ գեղացի են.
 Ի՞նչ անշընորհք կեցուածքներ
 Ի՞նչպէս կողխա շարժուածքներ“:
 Այսպէս կըսէր
 Ի՛տնթ սեպէր,

Որ անոնց քով մտնէնար
 Եւ ուտէր խոտ հաւասար:
 Բայց տեսնելով որ էշքն անարդ
 Չէին ճանչնար իրեն մեծ յարդ,
 Յանկարծ միտքը խորհուրդ մ'ինկաւ
 Ու կատարել փութացաւ.
 Ծանր ու վրսեմ քալելով
 Այն էշերուն զընաց քով.
 „Նկէ՛ք ո՞վ խեղճ գեղացիներ,
 „Մըտիկ ըրէք ճառ մը“ կըսէր:
 Գեղացիները գըլուխնին
 Այս խրոխտ ձայնին դարձուցին
 Ու ականջնին տընկեցին
 Մըտիկ ըրին ականածութեամբ,
 Ու շաղրութեամբ.
 Տեսան որ այն քաղքըցին ալ
 Իրենց պէս լաւ գիտէ զըռալ,
 Եւ ոչինչ այլ:
 Իրենք ալ ձայն վերուցին
 Ու զըռուրոց վըրցուցին.
 Տեսաւ իշուկն որ իրեն
 „Նորա մըտիկ ընել չուզեն,
 Կատաղութեամբ բըռնադատ
 Այսպէս զոչեց յուսահատ.
 „Ե՛՛յ դուք, մարդ չէք,
 Գուր էշ էք“:
 Գեղացուց մէկը չըդխմացաւ.
 „Աղա, ըսաւ
 Այն չէ՛ բայց ի՞նչ ըսել կուզես
 Ի՞նչ. ականջներդ մոռցե՞ր ես“:
 Որչափ տեսել եմ այսպիսի անխելք մարդիկ՝
 Որ ինքզինքնին մեծ բանի մի տեղ դընելով,
 Գիտնայիննին կարհամարհեն իրրեւ ռամիկ
 Ու իշուկին պէս կը լըմնան՝ ծաղր լինելով:

67.

ՉԻՆԱՑԻՔ (1).

Ըսից ժողովրդոց մէջ ամենէն կրթեալը կհամարուին Չինացիք: Գիրք տպելը, վառօտ⁽²⁾ շինելը, կողմնացոյցը⁽³⁾ եւրոպացիներէն շատ առաջ ծանօթ եղած է իրենց. բայց նոցա երկրին դիրքը, օրէնքն ու օտարոտի սովորութիւնները թողուցած չեն օտար ազգաց հետ ծանօթանալու, որով քիչ ժամանակուայ մէջ յետ մնացին եւրոպացիներէն: Ըյս յետամնացութիւնը իրենց ալ զգալի լինելով՝ ասկէց քսան տարի յառաջ սկսան թողցնել եւրոպացի քարոզիչներուն քրիստոնէական կրօնքը տարածելու. իսկ ուսումնականներուն, — հետադատութիւններ անելու տէրութեան ներսերը:

Չինացիք իւրեանց թագաւորութեան սկիզբը ասկէց 5000 տարի առաջ կհաշուեն:

Չինացւոց երկիրը մեծութեան կողմանէ՝ Ռուսաց երկրէն յետոյ, երկրորդ տեղը կը բռնէ

(1) Китайцы

(2) Порохъ, բարութ

(3) Компасъ

աշխարհիս վերայ. իսկ բազմամարդութեան կողմանէ — առաջին տեղը. վասն զի 420 միլիոն ժողովուրդ կհամարուի բոլոր Չինաստանի մէջ:

Չինացւոց ամենէն գլխաւոր, միանգամայն և պատուաւոր պարագմունքը՝ երկրագործութիւնն է: Նոցա կայսրը խնամակալ կհամարուի երկրագործութեան. իսկ կայսրուհին — խնամակալուհի շերամագարմանութեան⁽¹⁾: Իւրեանց հին սովորութեանը համաձայն տարին մէկ անգամ կայսրն ու նորա պաշտօնատէրները բահը ձեռքերը կառնեն ու քիչ մի տեղ հողը կփորեն և բրինձ կցանեն. նոյնպէս և կայսրուհոյն պարտաւորութիւն կհամարուի ամեն տարի քանի մի շերամի բոժոժ մեծցընելու:

Չինաստանի մէջ կշինեն նոյնպէս յախճապակէ ամենաբարակ ամաններ⁽²⁾, պատուական ներկեր ու թանաքներ, բամբակ և գրելութղթեր. բայց իրենց արտաքին գլխաւոր առուտուրը չայի փոխանակութիւնն է, որ Ռուսաց հետ կանեն ցամաք ճանապարհով Մայմաչին և Աեախտա, իսկ Անգղիացւոց հետ ծովով Անտոն և Շանխայ քաղաքներուն մէջ:

Չինացւոց գլխաւոր կառավարիչն է կայսրը որ «Որդի երկնից» կհամարուի. այս պատճառաւ կայսեր անձը սուրբ և անմերձենալի է. և

(1) Покровительница шелководства.

(2) Фарфоровая посуда.

Թէպէտ նորա հրամանը երկնային պատգամի տեղ կընդունուի, բայց իրենց հին օրէնքին ու սովորութեանց համաձայն՝ նա նշանաւոր բանի ձեռք չի զարներ առանց նախարարաց և ուսումնականաց խորհրդին:

Այժմեան կայսրը Փէքինի մէջ կը բնակի, յորում Չ միլիոն բնակիչ կայ. իսկ առաջուան կայսրները Նանքինի մէջ կը նստէին:

68.

ՉԻՆԱԳՐԱՆԻ ԿՆՏԱՐԱՆԻ ԿՆՏԱՐԱՆԻ:

Ծնողասիրութիւնը Չինաց ազգին մէջ ոչ միայն բնութեան բերմունք և պատշաճողութեան պարտք համարուած է, այլև իբրև մէկ կրօնքի պարտաւորութիւն և կամ մէկ հաստատուն պատուէր: Չինաց գլխաւոր կառավարութեան ամենէն մեծ կապը ծնողասիրութիւնը կարող է համարուիլ, և իրեն ուժին ու այսչափ երկար ժամանակ դիմանալուն ամենամեծ պատճառներէն մէկը: Վարող ենք ասել թէ ծնողասիրութիւնը Չինաց թագաւորութեան հողին է, ինչպէս որ հայրենեաց սէրը հին ժամանակուայ հասարակապետութեանց հողին էր: Այս գեղեցիկ սիրոյ զգացմունքը տարածուած լինելով Չինաց երկրին մէջ, թագաւորը իւր հպա-

տակներուն վերայ՝ իբրև բուն իւր որդւոց վերայ կնայի, և հպատակները թագաւորին՝ իբրև իրենց հօր վերայ:

Չինաց թագաւորները ծնողասիրական պարտուց օրինակ տալու համար, իրենց հօր աթոռը չեն նստիր, մինչև որ նոցա մահուան սուգի ժամանակը չը լմընցընեն, որ երեք տարի կը քշէ. և նոյն միջոցին մանդարիններու⁽¹⁾ խորհրդարանը կկառավարէ տէրութիւնը:

Թագաւորը բոլոր իւր հպատակներուն օրինակ պիտի լինի՝ թէ կրօնական պաշտամանց և թէ իւր մօրը որդիական պարտուց մէջ, որոյ մեծարանաց հանդէսը ամեն տարեգլխուն մասնաւոր հանդիսով կկատարուի, հետագայ կերպով:

Տարւոյն առաջին օրը՝ առաւօտը արևը ծագելուն պէս՝ բոլոր մանդարինները հանդէսի զգեստներ հագած կժողվուին թագաւորին պալատը, և իրենց պատուոյն աստիճանովը դրսի սրահին մէջը կշարուին. յետոյ թագաւորական իշխանազունքն ալ բոլորը հագուած կուզան նոյն տեղը, և թագաւորն իւր աթոռին վերայ նստեցուցած՝ սենեակէն դուրս կհանեն որ տանեն իւր մօր սենեակը՝ նոր տարին շորհաւորցընելու համար. դաւիթը ժողվուած հանդիսականներն ալ նոցա հետը մէկտեղ կերթան:

(1) Տէրութեան գլխաւոր պաշտօնատէրներ.

Երբ կհասնին թագաւորամօր սենեակին դրօշ սրահը, թագաւորն ավթոռէն վար կիջնայ և ոտքով կերթայ նոյն սրահը: Այն միջոցին մանդարիններու մէջէն արարողապետը⁽¹⁾ ներս կը մտնէ և թագաւորի մօր առջև ծունկ չոզած՝ թագաւորին կողմանէ աղաչանաց թուղթ մի կուտայ, որ յանձն առնու դուրս ելնել ու իրեն զիմաւորողներն ընդունել:

Թագաւորամայրը հանդիսով դուրս ելնելէն յետոյ, արարողապետը կերթայ թագաւորին առջև ծունկի վրայ կուգայ և կաղաչէ որ երթայ իւր մօրը որդիական պատիւը տայ: Այնուհետև թագաւորը շիտակ կեցած ու ձեռքերը վար թողուցած կներկայանայ մօրը՝ իւր բոլոր հանդիսականներովը, որով երգիչները կսկսին քաղցր ու սրտաշարժ երգեր ասել:

Երգերն աւարտուելուն պէս՝ արարողապետը մէկէն կկանչէ «Ծունկ չոզեցէք», և իսկոյն թագաւորը, մանդարիններն ու իշխանները ծունկ կչոզեն. այսպէս քիչ մի կենալէն յետոյ՝ արարողապետը դարձեալ կկանչէ. «Մինչև զետին խոնարհեցէք», և ամենքը զիմացին նայելով վար կը ծռին. յետոյ դարձեալ «Ելէք» կկանչէ, և ամենքը ոտքի կկանգնեն: Այսպէս երեք անգամ ծունկ կչոզեն, կը ծռին ու կելնեն:

(1) Церемониймейстеръ.

Այնուհետև արարողապետը՝ թագաւորին մօրը աղերսագիր մի կուգայ աղաչելով որ իւր սենեակը դառնայ, որով նուագածուներով կերթայ թայ թագաւորամայրը և հանդէսը կվերջանայ:

Այս նոր տարուայ հանդիսէն զատ՝ թագաւորի պարտականութիւնն է հինգ օրը մի անգամ իւր մօրը այցելութեան երթալ:

69.

ՉԻՆԱՑԻՈՑ ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՑ ԱՌԱԾՆԵՐ.

Ծնողասէր որդին իւր սրտին մէջ որդիական սէր կըզգայ. իւր ծնողաց ձայնը կը լսէ՝ դեռ նոքա չխօսած, և նոցա կտեսնէ՝ թէ և նոքա իւր առջևը չիին:

Հօր խօսքը կատարելու համար, լաւ որդին պարտական է իսկոյն ամեն բան թողուլ ու երթալ:

Որդին առանց նայելու իւր հօր և մօր պակասութեանցը, պարտական է պատուել և ամենայն ջանքով նոցա պակասութիւնները ծածկել:

Ամեն չարիք գէշ որդի լինելէն կըսկսի:

Որ տղան որ իւր որդիական պարտուց վերայ չի մտածիր, նոքա ամենայն առաքինութիւնները վտանգի մէջ կհամարուին:

Եյն բանը որ որդիական պարտուց կը վնասէ, հասարակաց կը վնասէ: Իւր ծնողքը պատուողը, ինքնիրեն պատուած կլինի. իսկ իւր ծնողքն արհամարհողը՝ ինքնիրեն անպատիւ արած կլինի:

70.

ՁԻՆԱՅԻՑ ՈՒ ՄԵՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՏԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Ձինացիք կկարծեն թէ մտքի գործարանը փորն է. իսկ մենք կկարծենք թէ գլուխն է:

Նոքա ձախ կողմը պատուաւոր կսեպեն, մենք—աջը:

Նոքա կանանց ոտքը ընդդէմ՝ բնութեան կը սխմեն ու մանր կպահեն գեղեցկութեան համար, արեւմտեան քանի մի աղգերն ալ Մէջքերը սխմելով կբարակցընեն, նոյնպէս գեղեցկութեան համար:

Նոքա վրայի կամ դրսի հագուստները շուտ շուտ կփոխեն. իսկ մենք—տակի կամ միջի հանդերձները:

Նոցա սուգի նշանն է ճերմակ գոյնը, իսկ մերը—սև գոյնը:

Նոցա մէջ որբեայրի կինը իւր մեծ որդուն հնազանդ պիտի լինի, իսկ մեր մէջ տղան մօրը պիտի հնազանդի:

Նոքա մանր տղաքը կշալկեն, մենք—կը գրկենք:

Նոքա երբ բարեկամի դիմաց ելնելով բարեւել ուզենան, բուն իսկ իրենց երկու ձեռքը իրար կկապեն ու կթօթուեն. իսկ արեւմտեան ազգերը իրարու ձեռք կը բռնեն ու թօթուեն:

Նոքա գինին տաք կը խմեն, բայց մենք—պաղ: Ընդ հակառակն՝ նոքա չայը պաղ կը խմեն, իսկ մենք—տաք:

Նոքա աջ կողմէն դէպի ձախը կկարդան, իսկ մենք—ձախ կողմէն դէպի աջ:

Նոքա իւրեանց գլխուն գազաթը քիչ մի մազ կթողուն, և այն՝ մուկի պոչի նման ետևնին կկախեն. իսկ մենք—կարծ մազ կը ձգենք:

Նոցա մէջ հազարաւորներ կմեռնին քիչ ուտելէն և խմելէն. իսկ մեր մէջ կմեռնին չափէն աւելի ուտել-խմելէն:

Նոքա օձը կպաշտեն, իսկ մենք կսատկեցընենք:

Նոքա մեռած մարդոյ մարմինը կայրեն, իսկ մենք—պատուով կթաղենք:

71.

ՊԱՊԻՆ ԹՈՌԻՆԵՐԸ .

Ժամանակով մէկ զառամեալ ⁽¹⁾ ծեր կար, որոյ աչքերը ծերութենէն սաստիկ տկարացած էին, ոտքերը թուլացած ու ականջները գրեթէ խլացած: Աերակուրի նստած ժամանակը հազիւ կկարողանար բռնել դգալը, ուստի և շատ անգամ արգանակը ⁽²⁾ բերանը դնելու ժամանակ կը թափթրիէր սեղանի սփռոցին վերայ: Այս պատճառաւ որդին ու հարսը զգուշացնելով իրմէն, տան մէկ անկիւնը վառարանին մօտ տեղաւորացին զինքը, ուր կերակուր կուտային իրեն մէկ հին կաւէ ամանով ⁽³⁾:

Ծերուկին աչքերէն շատ անգամ արտասուք կթափուէր, և նա վշտացած կնայէր դէպի կերակուրի սեղանը: Միանգամ, չգիտեմ ինչպէս եղաւ, այն կաւէ խոր ամանը, որ դժուարութեամբ կը բռնէր նա, ընկաւ ձեռքէն ու կտոր կտոր եղաւ: Մատաղահաս հարսը յանդիմանեց այն դժբաղդ ծերին զանազան խօսքերով և նա չհամարձակեցաւ պատասխանել, այլ միայն սրտանց հառաչեց ու զլուխը կախեց: Այնուհետև որդին մէկ փայտէ աման գնեց, որով ամեն օր կերակուր կուտային:

(1) Дряхлый. (2) Бульонъ. (3) Глиняная посуда.

Այս դիպուածէն յետոյ քանի մի օր անցնելով՝ ծերուկին որդին ու հարսը տեսան որ իրենց չորս տարեկան որդին, գետնին վերայ նստած տախտակներ կշարէ մէկմէկու քով: »Ի՞նչ կանես, հարցուցին նոքա.— Ձեզի համար փայտի աման կը շինեմ, պատասխանեց նա, որ ձեր ծերութեան ժամանակը նորա մէջ կերակուր ուտէք“:

Մարդն ու կնիկը լուծեամբ մէկմէկու երես նայեցան ու արտասուեցան. և այն օրէն սկսան առաջուան պէս իրենց սեղանակից անել վշտալի ծերին և միւսանգամ նորա սիրտը չցաւցուցին:

71.

(ԱՌԱԿ) — ԾԵՐ ԵՒ ԵՐԵՔ ՊԱՏԱՆԻՔ .

Ծերուն մէկը ծառ մը տընկելու հետ էր .

Գըրկիցներէն երեք հասուն կըարիճներ

Ծիծաղելով մեր ծերունւոյն մօրուքին

Գարձան իրեն այս ըսին ,

»Այդ տարիքիդ մէջ ալ դուն ծառ կը տընկես ,

Մինչդեռ աչքըդ դուրս կընայի աշխարհքէս .

Շէնք շինելի՛ր՝ ի՞նչ և իցէ ,

Նոր ծառ տընկելդ ո՞րն է .

Երկու հարիւր տարի պէտք է դուն ապրիս ,

Որ այդ տընկած ծառէդ պըտուղ մը շահիս .

Ձէ նէ՞ մի այնպէս միտք ունիս , պապա ,

Որ դուն ալ դառնաս նոր Մաթուսաղա :

Մէկդի՛ ձրգէ, ծերուկ, մէկդի այդպիսի աշխատանքներ .
 Ինչո՞ւզ պէտք են այսուհետեւ հեռու հեռու հաշիւներ .
 Մէկ սահաթ մ'ալ ապրելըդ ուսկի՞ց յայտնի է քեզի .
 'Նոր բաներու ձեռք զարնելը մեզի՛ ձրգէ դուն, մեզի՛ .

Մինք դեռ կէնձ ենք, ծաղկահասակ և ուժեղ .

Կեզ կը մընայ փրնտուել քեզի թաղման տեղ :

— Ո՞վ բարեկամք իմ, ըսաւ քաղցրութեամբ ծերուկը անոնց,
 Ես աշխատանքի վաղուց սովորած եմ այսպէս սրբախիտայ .

Եյն թողունք, ես քանի որ միտք կընեմ

Թէ ինչ բանի որ ձեռք զարնեմ

Պրտուղը՝ ես միայն վայելլու չեմ,

Եշխատանքէս, հաւատացէք, աւելի ալ համ կ'առնեմ :

Ո՞վ որ տէր է բարի սրբոյ,

Միթէ պէտք է որ միշտ իրեն շահուն համար աշխատի .

Ես այս ծառը արնկելով ուրախութիւն մը ունիմ,

Որ թէ որ ես սորա շուքին տակ նըստելու չըհամնիմ,

Իմ թորս կը վայելէ այն շուքն իրեն ատենին .

Եւ այս ինձի համար դիտէք ինչ պրտուղ է թանկագին :

Եյս ալ կայ որ հիմկուց ըսել ո՞վ կըրնայ

Թէ մեզնէ ո՞րը առաջ կամ յետոյ ո՞րը կերթայ :

Միթէ մահը կը նայի պատանութեան կամ ուժի,

Կամ գեղեցիկ երեսի :

Եհ, ես մինչև այս տարիքս ո՞րքան սիրուն աղջիկներ,

Ինչ քաջ ուժով կըտրիճներ գերեզման եմ յուզարկեր .

Ո՞ գտէ, ձեր ատենն ալ դուցէ, քան զիմն մօտիկ է,

Եւ դուցէ թէ սև հողը քան զիս առաջ ձեզ ծածկէ : :

Մերուկն ինչպէս որ ըսաւ, այնպէս ալ կատարեցաւ .

Պատանիներէն մէկը՝ առուտուրի պատճառաւ

'Նաւով հեռու երկիրներ երթալու ճամբան բըռնեց,

Բազըր մեծ մեծ յոյսերով զինքը երկար խաբէրբեց,

Յետոյ մէկ փոթորիկով զարկաւ նաւը խորտակեց

Թէ կըտրիճը՝ թէ յոյսերը ծովուն յատակն ընկըզմեց :

Միւտը օտար երկրի մէջ պաշտօն գրանելու միտքով .

Շըռայլ անզուտ վարմունքով

Եւ աջ կորսնցուց առողջութիւնը,

Եւ յետոյ գընաց ի մահուն տունը :

Իսկ երրորդը տար ատեն

Սաստիկ օղի խըմէլէն

Հիւանդացաւ պառկեցաւ

Բըժիշկներու ձեռք ընկաւ .

Վարպետ էին բըժիշկները. բայց ճար մ'ընել չըկըցան,

Ու ճամբեցին գերեզման :

Երբոր նոցա մեռածը՝ բարի ծերուկն իմացաւ,

Եյն իրեքին վըրան ալ շատ կըսըծաց ու լացաւ :

72.

ՄԵՏԻՆ ՆԵՐՍԻՍ.

Սուրբ Գրիգոր լուսաւորչի թողան թողն էր մեր սուրբ Ներսէս Մեծ հայրապետը. այսինքն սուրբ Արթանիսի Յուսիկ որդւոյ՝ Եթանազինէ որդւոյն զաւակն էր : Մանկութեան ժամանակէն իւր Յուսիկան պապուն ձեռքին տակը մեծնալով՝ Եստուծոյ երկիւղն ու սէրը հիմն դրած էր Ներսէս իւր դաստիարակութեանը, որով և ամենայն հարկաւոր գիտութիւնները, մանաւանդ յունարէն լեզուն և աստուածային գրոց տեղեկութիւնները մեծ յողակութեամբ սովորեցաւ Կեսարիոյ դպրոցներուն մէջ : Յետոյ Առստանդնուպօլիս գնաց ուսմունքը կատարելագործեց, և զանազան ա-

ուաքինութիւններով այնպէս պայծառացաւ ու սիրելի եղաւ ամենուն, որ Մսախոնէս անունով երևելի իշխանին փեսայացաւ, և մէկ որդի ունեցաւ՝ որ է սուրբ Սահակ Պարթև:

Փառներսէ՛ կաթողիկոսի վախճանելէն յետոյ՝ մեր Արշակ երկրորդ թագաւորին հրաւիրանօքը կաթողիկոս օծուեցաւ 364 թուականին, և ձեռք զարկաւ ամենայն կողմանէ բարեկարգելու եկեղեցին. շատցուց ընտիր և զիտուն եկեղեցականները, լաւ զիտնալով որ նոցա տգիտութեամբը կկորսուի ազգն ու եկեղեցին, և նոցա ուսումնականութեամբն ու բարեկրթութեամբը կպայծառանայ և առաջ կերթայ:

Ամեն բանէն աւելի փոյթ ու խնամք ունեցաւ աղքատաց կարօտութիւնը լեցրնելու: Հայաստանի գաւառներուն մէջ կանոնաւոր անկէլանոցներ, այսինքն կոյրերու և անգամալոյծներու համար աղքատանոցներ շինեց, բորոտներու համար որբանոցներ, որբերու և որբեարինու համար որբանոցներ, օտարականներու և պանդուխտներու համար՝ հիւանոցներ և ուրիշ սոցա նման բարեգործական տեղեր շինեց, որոց յարատեւութեան համար կալուածներ, այսինքն գեղեր ու արտեր սահմանեց, որ նոցա եկամուտներովը պահպանուին: Աւ այս բարեգործական տեղերուն վերայ հողաբարձու և վերատեսուչ կարգեց իւր խաղանունով հաւատարիմ և առաքինի սարկաւազը:

ՄԵՐՆ ՆԵՐՍԷՍ Ս. ՀԱՅՐԱԳԵՏ (Էջ. 127).

Այլև կրօնաւորութեան փափագ ունեցողներուն համար շինեց վանքեր, ճգնաւորական առանձին խուցեր՝ անապատներու մէջ, որ նորա ևս այն խստակրօնութիւնը յանձն առնելէն յետոյ՝ իւրեանց վիճակին պահանջած զգուշաւորութենէն դուրս չէլնէն:

Այսպէս ահա մինչդեռ Մեծն Ներսէս իւր հեռատես բարեկարգութիւններովը Հայաստանը ծաղկեցընելու կաշխատէր, Յունաց Ազդենտիանոս կայսրը՝ մեր Արշակ Թագաւորին դէմ նեղանելով՝ իւր Թէոդոս սպարապետը շատ զօրքով Հայոց վերայ յուղարկեց: Մեծն Ներսէս՝ Արշակայ ինդրանօքը Թէոդոսի դիմացն ելաւ քանի մի երևելի իշխաններով, շնորհալի և իմաստուն խօսքերով սպարապետին միտքը համոզեց որ պատերազմէն յետ կենայ, նորա հետ ի միասին գնաց յօժարութեամբ Աոստանդնուպօլիս և իւր ճարտասան լեզուովը, քաղցր բնաւորութեամբն ու պատկառելի վարմունքովը ոչ միայն կայսեր սիրտը շահեց, այլև այնչափ սիրելի եղաւ նորան, որ կայսրը մեծամեծ պարգևներ տալէն զատ՝ ո՛րքան որ պատանդներ կային քովը Արշակայ կողմանէ յուղարկուած, յետ տուաւ Թանկագին պարգևներով: Եւ որովհետև Արշակայ առաջին կինը մեռած էր, կայսրը իւր ազգականներէն Ուլուխարան անունով չքնաղ և գովելի օրիորդը Արշակայ հարսնացու ուղարկեց:

Ժամանակ անցնելով՝ Արշակը մեռաւ և նորա տեղը Մեծին՝ Ներսէսի խնդրանօրը՝ Յունաց թէոդոս կայսրը Հայոց թագաւոր դրաւ Արշակայ Պապ որդին. բայց որովհետև նոյն միջոցները Պարսիկները Հայաստանի մէջ մտած էին, Յունաց օգնութիւնը խնդրեց մեծն՝ Ներսէս և նոցա զօրքին հետ մէկտեղ Աստանդնուպօլսէն Հայաստան դարձաւ:

Պարսիկները պատերազմի պատրաստուեցան Յունաց և Հայոց դէմ՝ Չիրաւ դաշտին մէջ, և Մեծն Ներսէս սուրբ հայրապետը քրիստոնէից զէնքն ու զօրքերը օրհնելէն յետոյ՝ ելաւ Նպատ լեռան գլուխը (որ Բայազեդու նահանգին մէջն է), ու ձեռքերը վեր բարձրացուցած աղօթքի կեցաւ Մովսէս մարգարէի նման, մինչև որ Պարսիկները սաստիկ ջարդուեցան, մնացողներն այլ փախան գնացին:

Երբ այսպիսի կերպով Հայաստանը խաղաղացաւ ամենայն կողմանէ, սուրբն Ներսէս անդադար իրատ տուաւ թագաւորին ու իշխաններուն որ Աստուծոյ օրինացն ու պատուիրանացը համաձայն վարուին ու ժողովուրդը արդարութեամբ և հայրաբար կառավարեն: Բայց մեղք որ այնուհետև շատի չքրշելով՝ յանկարծահաս մահով մեռաւ սուրբ հայրապետը 383 թուականին, որով բոլոր ազգը մեծ սոգոյ մէջ ընկղմեցաւ:

Պապ թագաւորը հրամայեց որ փառաւոր հանդիսիւ թաղէն սրբոյն մարմինը. ինքն ալ ներկայ եղաւ յուղարկաւորութեանը, մինչև որ տարին սրբոյն մարմինը Եկեղեցաց գաւառի՝ Թիլ գիւղը, որ Մեծին Ներսէսի կալուածքն էր, և այնտեղ եկեղեցւոյն մէջը թաղեցին:

(ԱՌԱԿ) — ՎԱՐԿ ԵՒ ԳԵՂԱԳՈՐԾ (1).

Գարնան աղուոր մէկ օրով
Գեղազորձին մէկն իւր պարտեզն իջնելով՝
Եսկից խոտ մի կը կորկէր (2)
Ենկից տերև կը կըտրէր,
Ու կողովին (3) մէջ կը շարէր կարգ ըստ կարգ,
Կրնն համար չէր չոր արմատն (4) ալ անարգ:

Վարդին ալ մօտ որ հասաւ
Աղուոր բացուել էր տեսաւ,
Ծիլ ծիլ կարմիր տերևներ
Յօղապածոյճ տարածեր,
Օրիորդի պէս քրնքուշ
Նազէր հոտով իւր անուշ:

Երբ դանակին շողունը խեղճ վարդ տեսաւ
Գշուխը կախեց „Մ՛հ ըսաւ,
Ի՛մ ալ վախճանըս հասաւ . . .
Խնայէ, պարտն, խնայէ՛ յիս,
Խնայէ՛ ծագիկ հասակիս“:

(1) Аптекарь. (2) Գեղեւ, փրցընէւ. (3) Корзина. (4) Корень.

Ու մարդարտէ արտասունքներ
 Տերևներէն կը թափէր :
 — Մի՛, մի՛ տըրամիր, ո՛վ գեղաշուք անիւ վարդ,
 Պատասխանեց իրեն մարդ .
 Այս է բարեաց ճակատագիր, չը գիտն՞ս .
 Ամեն լաւ բան՝ բեզի պէս
 Ուրիշներուն աղէկութեանն է համար .
 Թէ որ քու կեանքդ չէ՛ երկար,
 Բայց ուրիշի օգտին համար որ զոհես՝
 Երկարագոյն դայն կանես .
 Մէկուն աչքին դեղ կըլլաս,
 Միւսին անուշ իւղովըդ սիրտ կը բանաս .
 Տերևներովդ ալ փափկիկ
 Լինիս դու դեղ ու քաղցրահամ ուտելիք :

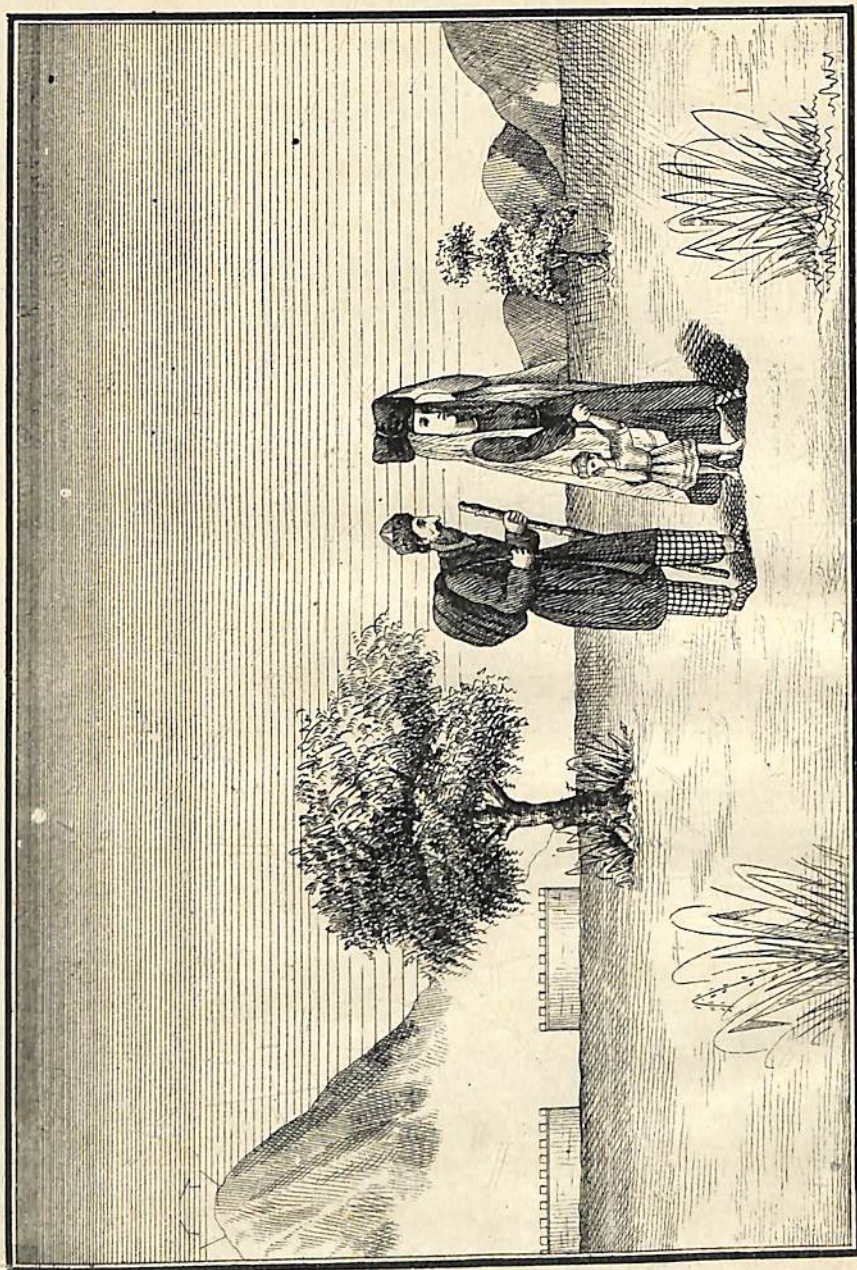
Վարդին բաղդէն սովրեցէք
 Ո՛վ որ ազգին կամ ընկերաց օգուտ կանէք .
 Օգ՛հ լինելու ծընել էք . . .
 Բայց ո՛վ չուզեր թողուլ վարդին սէս անուշ
 Անուն մը հոս ու յիշատակ քաղցրայուշ :

Մարդուս բնական է սիրել այն երկիրը,
 որուն մէջ կըծնի, կը մեծնայ, իւր մանկու-
 թեան ընկերներ կունենայ, և իւր ազգակիցնե-
 րուն ու արիւնակիցներուն հետ մէկտեղ կը
 բնակի: Այն երկիրը մայր և դայեակ կհամարի
 իրեն և վրան այնչափ սէր կկապէ, որ մէկը

Նորա դէմ և կամ նորա միջի բնակչաց վերայ խօսեցած ժամանակը՝ իսկոյն պահապան ղեկուորի մի պէս տէր կէշէ նորան և կրցածին չափ պաշտպանել կըջանայ:

Հռովմայեցւոց համար աստուածներէն յետոյ՝ հայրենիքն էր ամեն բանէն անելի ցանկալին ու սիրելին: Ար և իցէ վիշտ կամ հարստահարութիւն չէր կարող Հռովմայեցւոց սրտէն հանել հայրենեաց սէրը. վասն զի ի մանկութենէ հետէ իրենց կհասկըցընէին մայրերն ու դաստիարակները որ ամեն մարդ պարտական է իւր հայրենեաց բարօրութեանը, թէև նա ապերախտ գտնուի իրեն դէմ: Այս պատճառաւ նոքա պատրաստ էին միշտ հայրենեաց ազատութեանը, փրկութեանն ու երջանկութեանը համար ամեն բանի ձեռք զարնել, ամեն տեսակ նեղութիւն կրել և ամենայն բան նուիրել, այնպէս՝ որ հարստութիւն, հանգիստ կեանք, փառք, բարեկամք, ազգականք, որդիք և ո՛րևիցէ զոհ իրենց համար նշանակութիւն չունէին:

Հայրենասիրութեան հոգի չունեցող ժողովուրդը հայրենիքէն կը զրկուի, ինչպէս որ եղաւ: Անի քաղաքի հայերը, որ երկրաշարժէն, սովէն ու մահտարածամէն փախչելով՝ օտար երկիրներ դաղթեցին, հայրենասիրութիւն չունենալով,

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ Ի ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ (ԽՉ. 132).

օտարութեան մէջ մնացին և մոռացան իրենց
Հայրենիքը, թէև վերջինս ազատ էր վերոյի-
շեալ պատահական չարիքներէն:

76.

ՀԱՅՐԵՆԵԱՍԷՐԲ.

Թէմիստոկլ աթենացին իւր հայրենիքէն
աքսորուելով՝ Պարսից Արտաշէս երկայնաբա-
զուկ թագաւորէն մեծ ընդունելութիւն գտած
էր և մեծ պատուով քովը կը բնակէր. սակայն
երբ տեսաւ որ թագաւորը հայրենեացը դէմ
պատերազմ բացաւ և իրեն յանձնեց զօրաց
սպարապետութեան պաշտօնը, աւելի ուզեց
հայրենեաց սիրոյն համար թոյն խմելով մեռ-
նիլ, քան թէ նորա դէմը զէնք առնելով՝ փա-
ռաւորուիլ: Նա մեռնելու ժամանակ աղաչեց
բարեկամներուն որ ոսկոռներն առնուն տանեն
իւր հայրենիքն Ատտիկէ, որպէս զի գոնէ ոսկոռ-
ները վայելէն այն քաղցր հայրենիքն՝ յորմէ
ինքը զրկուեցաւ:

* * *

Նոյնպէս արաւ և մեր սուրբ Ալարզան Մա-
միկոնեան մեծ սպարապետը, որ երբ Պարսից
Յազկերտ թագաւորը 700 պարսիկ մոզերու
հետ Հայաստան զրկեց, որ իւր հայրենեացը
դէմ պատերազմի, Ալարզան Յազկերտի տուած

բոլոր պարզէներն ու նորա խոստացած պատիւ-
ները ոչինչ համարեց ու Հայաստան մտնելուն
պէս իւր համազգեաց հետ միացաւ, այն անօ-
րէն թագաւորին դէմ մեծամեծ քաջութիւն-
ներ արաւ, և պատերազմի դաշտին մէջ երբ
իւր հայրենեաց սիրոյն համար վերաւորուած՝
վերջին շունչը տալու վրայ էր. «Այսպիսի մահը
չատ աւելի ցանկալի է ինձ, ասաց, քան թէ
Պարսից տուած մեծութիւններն ու հարստու-
թիւնները»:

* * *

Լակեղեմոնացիք երբ բռնեցին Պարսից
Քսերքսէս շահի դեսպանները և սպաննեցին,
պատգամ ելաւ որ եթէ շուտով այս մեղքը
չքաւեն, իրենց գլխուն մեծամեծ չարիք պիտի
գան: Երկու քաջ սպարտացիք իրենց անձը,
հասարակաց փրկութեանը նուիրելով՝ յօժա-
րակամ սիրով գնացին Քսերքսեսին ասին, որ
իրենց մահովը դեսպանաց սպանութեան վրէժն
առնու: Չարմացաւ թագաւորը նոցա քաջու-
թեան վերայ, և ոչ միայն իրենց մնաս չհաս-
ցուց, այլ և խնդրեց որ իւր արքունեաց մէջ
մնան: Իայց հայրենասէր լակեղեմոնացիք պա-
տասխանեցին թէ «Մենք, որ հայրենեաց սի-
րոյն համար մեռնելու եկած եմք, միթէ կա-
րող եմք մեր հայրենիքէն դուրս ապրել»:

Վակեղեմոնացի կնոջ մէկն իւր որդին պատերազմի յուղարկելու ժամանակ՝ ձեռքը կուտայ Վահանն ու կասէ. «Նայէ, կամ դու պիտի բերես այս և կամ վրան պիտի բերուիս»:

Հռովմայեցի Պոմպոնիոս անունով զօրականը մեծ քաջութեամբ պատերազմելէն յետոյ գերի կը բռնուի և մեր Միհրդատայ առջևը կտարուի: Քաղցրութեամբ կընդունի իրեն թագաւորը ու մեծ խնամքով վերբերը դարանել կուտայ. և երբ կառողջանայ, իրեն կհարցընէ թէ՛ իրեն արած լաւութեան փոխարէն կարո՞ղ է նորա բարեկամութեան վերայ վստահանալ:—Իարեկամդ եմ, կպատասխանէ Պոմպոնիոս, քանի որ Հռովմայեցւոց հետ բարեկամ լինիս. բայց եթէ իմ հայրենեաց դէմ ունեցած ատելութիւնդ շարունակես, գիտցիր որ անհաշտ թշնամիդ պիտի լինիմ միշտ»:

77.

ՀԱՅՐԵՆԵԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ ԵՇԱՆԱՒՈՐ ԽՕՍԲԵՐ.

Հայրենեաց համար մեռնիլը քաղցր ու փառաւոր բաղդ է: Որտարիտ.

Ով որ հայրենեաց համար մեռնելէն կվախնայ, կը նշանակէ թէ վատ անուն ժառանգելու կջանայ: Ս. Վ. Թէոդորեան.

Հայրենեաց դէմ պատերազմողը՝ բնութեան դէմ կգործէ: Պէնըլոն.

Հայրենասիրութիւնը այնպիսի վսեմ ու զօրաւոր ջերմ մի է, որ բռնած ժամանակը՝ բնութեան կյաղթէ: Երանի՛ նոցա որ այսպիսի ջերմով կը տանջուին, որոյ արգասիքն է իրենց յաւերժական պարծանք, և ազգին օգուտ, կենդանութիւն, պայծառութիւն և փառք:

Հայրենեաց օգտին համար չկայ անձնական շահ մը, որ առաքինի քաղաքացին չկարենայ զոհել: Գ. Ե. Այլադեան.

Ի՞նչպէս կարող եմք չնուիրել հայրենեաց՝ մեր բոլոր ստացուածքը, երբ կը մտածեմք որ մեր ամեն ունեցածը իրմէն առած եմք:

Հայրենեաց դէմ բարկանալը՝ մեծ յանցանք է: Աիլերան.

Միտքդ բեր միշտ որ հայրենիքդ անտնօրինելի և սրբազան իրաւունք ունի հանճարիդ, առաքինութեանդ, զգացմունքիդ և բոլոր գործերուդ: Ի՞նչ վիճակի մէջ որ գտնուիս, պահապան զինուոր ես հայրենեաց, և պարտքդ է միշտ նորա վերայ հսկել. և ո՛ր և իցէ վտանգի ժամանակ նորա օգնութեանը վազել: Իսաբելլընի.

Հայրենեաց ծառայելու ժամանակ պէտք է որ բոլոր մեր անձնական թշնամութիւնները, կրքերն ու վրէժինդրութիւնները դադրին, առանձնական սէրն ու գորովը լռեն. մարդս պիտի ոչընչանայ, և քաղաքացին միայն պիտի մնայ բոլորանուէր հայրենեաց:

Սի հարցըներ թէ ի՞նչ է քու պարտքդ առ հայրենիս: Սիրէ ու կսովորիս:

Իշխան ես, հայրենեացդ իշխել զիտցիր. զինուոր, — հայրենեացդ ծառայել մտածէ. արուեստաւոր, — հայրենիքիդ համար ունեցած ճարտարութիւնդ բանեցուր. գիտօրն, — հայրենեացդ օգուտը մտածէ ու սովորեցուր. տղէտ, — գէթ հայրենիքդ սիրէ ու պահէ:

Առ հայրենիս պարտքն ոսկի շղթայ մի է, որ անձնուրաց և վսեմախոհ քաղաքացիք միայն կփափաքին իրենց վիզը անցած տեսնել, և իրենք միայն արժանի են. վասն զի այն զերապանծ շղթային ամեն մէկ օղակը օր մը անթառամ փառաց մէկմէկ պսակներ պիտի լինին:

Ա. Վ. Գալֆայեան.

Այն փառքը՝ որ հայրենեացդ վնասովը կը փնտռես, ոչ միայն անցաւոր է և կորստական, հապա նաև դու իսկ նորա հետը կկորսուիս. և ուրիշ բանի համար չես յիշուիր, բայց զի հայրենեացդ վնասել աշխատեցար: Օրինակ քեզ լինին և խրատ զգուշութեան. բոլոր հայրենատեաց և ազգատեաց մարդոց գարշելի ու նզովելի յիշատակը:

Խ. Ար. Գալֆայեան.

78. ԱՌԱԿԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ ՅԻՍՈՒՍԻ.

ՍԵՐՄԱՆԱՑԱՆԻ ԱՌԱԿԸ.

(Մ. Բ. ԳԼ. Ժ. 1-35.)

1 Յաւուր յայնմիկ ելեալ Յիսուս ի տանէն՝ նստաւ առ ծովեզերն:

2 Եւ ժողովեցան առ նա ժողովուրդք բազումք, մինչև մտանել նմա ի նաւ և նստիլ. և ամենայն ժողովուրդն կայր առ ծովեզերքն:

3 Եւ խօսէր ընդ նոսա բազումս առակօք և ասէր.

4 Ահա ել սերմանացան սերմանել. և ի սերմանէն իւրում, էր որ անկաւ առ ճանապարհաւ, և եկն թռչուն երկնից և էկեր զնա:

5 Եւ այլն անկաւ յապառածի, ուր ո՛չ գոյր հող բազում. և վաղվաղակի բուսաւ՝ առ ի չգոյէ հիւթոյ երկրին:

6 Ի ծագել արևու տապացաւ, և զի ոչ գոյին արմատք՝ չորացաւ:

7 Եւ այն անկաւ ի մէջ փշոց. և ելին փուշքն և հեղձուցին զնա:

8 Եւ այլն անկաւ յերկիր բարի, և տայր զպտուղ՝ էր որ հարիւրաւոր, և էր որ վաթմնաւոր, և էր որ երեսնաւոր:

9 Որ ունիցի ականջս լսելոյ, լուիցէ:

10 Եւ մատուցեալ աշակերտքն ասնն ցնա .
Լնդէ՞ր առակօք խօսիս ընդ նոսա :

11 Նա պատասխանի ետ և ասէ ցնոսա . Քան-
զի ձեզ տուեալ է գիտել զխորհուրդ ար-
քայութեան երկնից . և նոցա չէ տուեալ :

12 Օ՛ի ոյր գուցէ՛ տացի նմա և յաւելցի .
և ոյր ոչն գուցէ , և զոր ունիցին՝ բարձցի ի նմանէ :

13 Վասն այդորիկ առակօք խօսիմ ընդ նո-
սա . զի տեսանեն՝ և ո՛չ տեսանեն . և լսեն՝ և
ո՛չ լսեն , և ո՛չ առնուն ի միտ :

14 Եւ կատարի առ նոսա մարգարէութիւնն
Եսայեայ՝ որ ասէ . Լսելով լուիջիք՝ և մի՛ իմաս-
ջիք . և տեսանելով տեսջիք՝ և մի՛ տեսջիք :

15 Օ՛ի թանձրացաւ սիրտ ժողովրդեանս
այսորիկ՝ և ականջօք իւրեանց ծանունս լուան .
և զաչս իւրեանց կափուցին , զի մի՛ երբէք տես-
ցեն աչօք՝ և ականջօք լուիցեն , և սրտիւք իմաս-
ցին , և դարձցին , և բժշկեցից զնոսա :

16 Բայց ձեր երանի է աչաց՝ զի տեսանեն , և
ականջաց ձերոց՝ զի լսեն :

17 Եւմէն ասեմ՝ ձեզ . զի բազում՝ մարգարէք՝
և արդարք ցանկացան տեսանել՝ զոր տեսանէքդ՝
և ո՛չ տեսին . և լսել՝ զոր լուայքդ՝ և ո՛չ լուան :

18 Եւ արդ լուարուք դուք զառակ սերմանա-
ցանին :

19 Եւմէնայն որ լսէ զբան արքայութեան՝ և
ոչ առնու ի միտ , գայ չարն՝ և յափշտակէ
զսերմանեալն ի սիրտ նորա . այն է՝ որ առ
ճանապարհաւն սերմանեցաւ :

20 Եւ որ յապառածին սերմանեցաւ , այն է՝ որ
իբրև լսէ զբանն՝ և վաղվաղակի խնդութեամբ
ընդունի զնա :

21 Բայց քանզի ո՛չ ունի արմատս յինքեան ,
այլ առ ժամանակ մի է . ի լինել նեղութեան
և հալածանաց վասն բանին՝ վաղվաղակի գայ-
թակղին :

22 Իսկ որ ի մէջ փշոցն սերմանեցաւ . այն է ,
որ իբրև լսէ զբանն , և հոգք աշխարհիս , և
պատրանք մեծութեան հեղձուցանեն զբանն . և
լինի անպտուղ :

23 Իսկ որ յերկիրն բարի սերմանեցաւ . այն է ,
որ իբրև լսէ զբանն , և ի միտ առնու և տայ
զպտուղ . է՝ որ հարիւր , և է՝ որ վաթսուն
և է՝ որ երեսույն :

24 Ե՛յլ առակ էարկ առ նոսա և ասէ . Նմա-
նեցաւ արքայութիւն երկնից առն , որ սերմա-
նիցէ զսերմն բարի յազարակի իւրում :

25 Եւ ի բուն լինել մարդկան , եկն թշնամին
նորա . և ցանեաց ի վերայ զորոմն ի մէջ ցո-
րենոյն՝ և զնաց :

26 Եւ իբրև բուսաւ իստն՝ և արար զպտուղ .
ապա երևեցաւ և որոմնն :

27 Մատուցեալ ծառայք տանուտեառնն ասեն ցնա. Տէր, ո՞չ սերմն բարի սերմանե՞ր յագարակին բուժ, արդ՝ ուստի՞ ունիցի զորոմնն:

28 Եւ նա ասէ ցնոսա. Եյր թ շնամի արար զայն: Եսեն ցնա ծառայքն. Կամի՞ս, զի երթիցուք՝ քաղեսցուք զայն ի բաց:

29 Եւ նա ասէ ցնոսա՝ Մի՛ գուցէ մինչ քաղիցէք զորոմնն, և զցորեանն ընդ նմին ի բաց խլիցէք:

30 Թո՛յլ տուք երկոցունցն աճել ի միասին մինչև ի հունձս. և ի ժամանակի հնձոցն՝ ասացից ցհնձօղսն. քաղեցէ՛ք նախ զորոմնդ, և կապեցէ՛ք զայդ խնձունս առ ի յայրել. և զցորեանն ժողովեցէ՛ք ի շտեմարանս իմ:

31 Եյլ առակ էարկ առ նոսա՝ և ասէ. Կման է արքայութիւն երկնից հատոյ մանանխոյ. զոր առեալ մարդոյ սերմանեաց յագարակի իւրում:

32 Որ փոքր է քան զամենայն սերմանիս. և յորժամ աճիցի, մեծ է քան զամենայն բանջարս. և լինի ծառ՝ մինչև գալ թռչնոց երկնից և հանգչել յոսոս նորա:

33 Եյլ առակ խօսեցաւ ընդ նոսա և ասէ. Կման է արքայութիւն երկնից խմորոյ, զոր առեալ կնոջ թաղոյց ի գրիւս երիս ալեր՝ մինչև ամենայն խմորեցաւ:

34 Գայս ամենայն խօսեցաւ Յիսուս առակօք ընդ ժողովուրդսն. և առանց առակի ոչինչ խօսէր ընդ նոսա:

35 Քի լցցի ասացեալն ի մարդարէէն. բացից առակօք զբերան իմ, բղխեցից զծածկեալսն ի սկզբանէ աշխարհի:

79.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ПЕРЕВОДЪ.

1 Այն օրը Յիսուս տունէն ելնելով՝ ծովուն եղերքը նստաւ:

2 Եւ շատ ժողովուրդներ քովը ժողովեցան, այնպէս՝ որ ինքը նաւը մտաւ ու նստաւ. և բոլոր ժողովուրդը ծովեղերքը կանգնած էր:

3 Ու շատ բաներ խօսեցաւ նոցա առակներով, և ասաց.

4 Եհա սերմ ցանողը ելաւ որ սերմ ցանէ. ու երբ կցանէր՝ քանի մի հատը ճամբուն քովն ընկան, և թռչունները եկան ու կերան:

5 Եւ օւրիչը քարոտ տեղերու վերայ ընկաւ, ուր շատ քիչ հող կար. և շուտով բուսաւ՝ հողը խորունկութիւն չունենալուն համար:

1 Вышедши же въ день тотъ изъ дома, Иисусъ сѣлъ у моря.

2 И собралось къ нему множество народа, такъ что онъ вошелъ въ лодку, и сѣлъ; а весь народъ стоялъ на берегу.

3 И поучалъ ихъ много притчами, говоря:

4 Вотъ, вышелъ сѣятель сѣять; и когда онъ сѣялъ, иное упало при дорогѣ; и налетѣли птицы, и поклевали то.

5 Иное упало на мѣста каменистыя, гдѣ не много было земли; и скоро возшло, потому что земля была не глубока.

6 Սակայն արևու ծագած ժամանակը թուռեցաւ ու արմատ չունենալու համար չորացաւ :

7 Եւ ուրիշն ընկաւ փուշերու մէջ . և փուշերը ելան ու խեղդեցին նորան :

8 Եւ քանի մի հասն ալ ընկան լաւ հողի մէջ , ու պտուղ կուտային՝ որը (մէկուն տեղը) հարիւր , որը վաթսուէ և որը երեսուէ :

9 Ո՛վ որ լսելու ականջ ունի , թող լսէ :

10 Եւ աշակերտները մտանալով ասին իրեն . „Ի՞նչ պատճառաւ առականքով կհասնիս նոցա հետը“ :

11 „Այն պատճառաւ , պատասխանեց Յիսուս , որ ձեզի տրուած է գիտնալ ելկնքի թագաւորութեան խորհուրդները , իսկ նոցա՝ ոչ :

12 Վասն զի ո՛վ որ ունի՝ նորան պիտի տրուի ու պիտի աւելնայ . և ո՛վ որ չունի՝ ունեցածն ալ անկէց պիտի առնուի :

13 Այն պատճառաւ առականքով կհասնիմ նոցա հետ , որ աչք ունեն ու չեն տեսներ , ականջ ունեն ու չեն լսեր , միտք ունեն ու չեն հասկընար :

14 Եւ նոցա վերայ կկատարուի Ասայի ճարգարէութիւնը , որ

6 Когда же взошло солнце, увяло; и, какъ не имѣло корня, засохло.

7 Иное упало въ терніе; и выросло терніе, и заглушило его.

8 Иное упало на добрую землю, и принесло плодъ: одно во сто кратъ, а другое въ шестьдесятъ, иное же въ тридцать.

9 Кто имѣетъ уши слышать, да слышитъ!

10 И приступивъ, ученики сказали ему: „Для чего притчами говоришь имъ“?

11 Онъ сказалъ имъ въ отвѣтъ: „Для того, что вамъ дано знать тайны царства небеснаго, а имъ — нѣтъ.

12 Ибо кто имѣетъ, тому дано будетъ и приумножится; а кто не имѣетъ у того отнимется и то, что имѣетъ.

13 Потому говорю имъ притчами, что они видя не видятъ, и слыша не слышатъ, и не разумѣютъ.

14 И сбывается надъ ними пророчество Исаи, которое

կատէ . „Լսելով պիտի լսէք ու պիտի չիմանաք , և տեսնելով պիտի տեսնէք ու պիտի չտեսնէք :

15 Վասն զի այս ժողովուրդին սիրաբ թանձրացաւ , և իրենց ականջներովը ծանր լսեցին ու աչքերնին փակեցին , որ չլինի թէ ընաւ աչքերով տեսնեն և աւանջներով լսեն և սրտով իմանան ու դարձի դան , և ես նոցա բժշկեմ :

16 Բայց երանի ձեր աչքերուն՝ որ կտեսնեն , ու ձեր ականջներուն՝ որ կը լսեն :

17 Վասն զի ճշմարիտը կասեմ ձեզ , որ շատ մարդարէններ և արդարներ ցանկացան ձեր տեսածները տեսնելու՝ ու չտեսան , և ձեր լսածները լսելու՝ ու չը լսեցին :

18 Այժմ՝ դուք սերմ ցանդովն առակը լսեցէք :

19 Այն մարդը , որ թագաւորութեան խօսքը կը լսէ ու չհասկանար , չարը կուգայ նորա սրտին մէջ ցանուածը կյաւիշտակէ . սա այն է որ ցանուելու ժամանակ ձամբուն ընկնալով ընկաւ :

20 Եւ քարոտ տեղերու վերայ ցանուածն այն է , որ երբ կը լսէ խօսքը , շուտ մը ուրախութեամբ կընդունի այն .

говорить: Слухомъ услышите, и не уразумѣте; и глазами смотрѣть будете, и не увидите.

15 Ибо огрубѣло сердце людей сихъ, и ушами съ трудомъ слышать, и глаза свои сомкнули, да не увидятъ глазами, и не услышатъ ушами, и не уразумѣютъ сердцемъ, и да не обратятся, чтобы я исцѣлилъ ихъ.

16 Ваши же блаженны очи, что видятъ, и уши ваши, что слышатъ.

17 Ибо истинно говорю вамъ, что многіе пророки и праведники желали видѣть, что вы видите, и ни видѣли, и слышатъ, что вы слышите, и не слышали.

18 Вы же выслушайте значеніе притчи о сѣятелѣ.

19 Ко всякому, слушающему слово о царствіи и неразумѣющему, приходитъ лукавый и похищаетъ посѣянное въ сердце его: вотъ, кого означаетъ посѣянное при дорогѣ.

20 А посѣянное на каменистыхъ мѣстахъ означаетъ того, кто слышитъ слово, и тотчасъ съ радостію принимаетъ его;

21 Բայց իւր մէջը արմատ չունենալով՝ թիչ Ժամանակ կկենայ, ու երբ նեղութիւն կամ հալածանք լինի խօսքին համար, խկոյն կը դայթակղի:

22 Աւելի փուշերուն մէջ ցաւ նուածն այն է, որ երբ կը լսէ խօսքը, աշխարհիս զբաղմունքն ու ճարտութեան խարէութիւնը խօսքը կը խնդրեն ու անպատեղ կկենի:

23 Իսկ լաւ հողի մէջ ցաւ նուածն այն է, որ երբ կը լսէ խօսքը, միտք կառնէ, և պտուղ կուտայ, որը հարկւր, որը վաթսուն և որը երեսուն:

24 Մէկ ուրիշ առակ ալ մէջ բերաւ ու ասաց նոցա. „Երկնքի Թագաւորութիւնը նմանեցաւ այն մարդուն, որ իւր արտին մէջ բարի սերմ ցաննց:

25 Աւ երբ մարդիկը կը քնանային, իւր Թշնամին եկաւ ու ցորենի (արտին) մէջ որոմ ցաննց ու գնաց:

26 Արբոր խոտը բուսաւ ու պտուղ տուաւ, խկոյն որոմն ալ երեցաւ:

27 Ուստի տանախոջ ծառանները մտեցան ու ասին.

21 Но не имѣть въ себѣ корня и непостоянствѣ, когда настанетъ скорбь или гоненіе за слово, тотчасъ соблазняется.

22 А посѣянное въ тернии означаетъ того, кто слышитъ слово, но забота въѣка сего и обольщеніе богатства заглушаетъ слово, и оно бываетъ безплодно.

23 Посѣянное же на доброй землѣ означаетъ слышащаго слово и разумѣющаго, который и бываетъ плодоносенъ, такъ что иной приноситъ плодъ во сто кратъ, иной въ шестьдесятъ, и иной въ тридцать.

24 Другую притчу предложилъ онъ имъ, говоря: „Царство небесное подобно человѣку, посѣявшему доброе сѣмя на полѣ своемъ.

25 Когда же люди спали, пришелъ врагъ его, и посѣялъ между пшеницею плевелы, и ушелъ.

26 Когда взошла зелень и показался плодъ, тогда явились и плевелы.

27 Пришедши же, рабы домовладыки сказали ему:

իրեն „Տէր չէ՞ որ դուն բուսարից մէջ բարի սերմ ցաննցիր: ուրեմն որոմը ուսկից է:

28 Աւ նա Բասայ նոցա. „Թշնամի մարդու զործ է այդ: Ծառաներն ալ ասին. „Այժմ կուղեն որ երթանք բաղնիք արտէն որոմը“:

29 „Ոչ, ասաց նա, չիցէ՛ թէ որոմը քաղած ժամանակը ցորենն ալ նորա հետը փրցընէք:

30 Թողուցէք որ երկուքն ալ աճին մինչև հունձքի ժամանակ, ես այն տոնը հնձողներուն կասեմ: Առաջ որոմը բաղնիք և խորձ խորձ կպղնցէք այրելու համար. իսկ ցորենը իմ ամբարս ժողովեցէք“:

31 Մէկ ուրիշ առակ ալ մէջ բերաւ ու ասաց նոցա. „Երկնքի Թագաւորութիւնը մանանեխի հատին նման է, որ մարդուն մէկն առաւ իւր արտին մէջը ցաննց:

32 Որ ամեն սերմերէն փոքր է, ու երբ աճի՝ ամեն խոտերէններէն մեծ է ու ծառ կկենի, այնպէս՝ որ երկնքի Թագունները կուզան և նորա ճիւղերուն վերայ կհանդէն“:

Господи! не доброе-ли сѣмя сѣялъ ты на полѣ своемъ; откуда же на немъ плевелы?

28 Онъ же сказалъ имъ: Вратъ чловѣка сдѣлать это. А рабы сказали ему: Хочешь ли, мы пойдемъ, выберемъ ихъ?

29 Но онъ сказалъ: Нѣтъ; чтобы, выбирая плевелы, вы не выдергали вмѣстѣ съ ними пшеницы.

30 Оставьте расти вмѣстѣ то и другое до жатвы; и во время жатвы, я скажу жноцамъ: Соберите прежде плевелы, и свяжите ихъ въ связки, чтобы сжечь ихъ; а пшеницу уберите въ житницу мою.

31 Иную притчу предложилъ онъ имъ, говоря: „Царство небесное подобно зерну горчичному, которое человекъ взялъ и посѣялъ на полѣ своемъ.

32 Которое, хотя меньше всѣхъ сѣмянъ, но когда вырастетъ, бываетъ больше всѣхъ злаковъ, и становится деревомъ, такъ что прилетаютъ птицы небесныя, и укрываются въ вѣтвяхъ его“.

33 Աւրիշ առակ ալ ասաց թէ, Երկնքի թագաւորութիւնը խնորի կը նմանի, որ կնկան մէկն առաւ երեք չափ ալւերի մէջ պահեց, մինչև որ ամենն ալ խնորեցաւ:”

34 Յիսուս այս ամեն բաները առակներով խոսեցաւ ժողովուրդին, ու առանց առակի բան չասաց նոցա:

35 Արպէս զի կատարուի մարգարէին բերնով ասուած խօսքը թէ, Եւրակներով պիտի բանամ բերանս, և աշխարհի սկիզբէն ի վեր ծածկուած բաները յառաջ պիտի բերեմ:”

33 Иную притчу сказалъ онъ имъ: Царство небесное подобно закваскѣ, которую женщина, взявъ, положила въ три мѣры муки, доколѣ не вскисло все“.

34 Все сіе Іисусъ говорилъ народу притчами, и безъ притчи не говорилъ имъ.

35 Да сбудется реченное чрезъ пророка, который говорить: „Отверзу въ притчахъ уста мои, изреку сокровенное отъ созданія міра“.

ՅՕ:

ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԵՒ ՆՈՐԱ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՎԸ

(Մատթ. ԳԼ ԺԸ. 23-35).

23 Այսին պէսորիկ նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն թագաւորի, որ կամեցաւ համար առնուլ ի մէջ ծառայից իւրոց:

24 Եւ իբրև սկսաւ առնուլ, մատուցաւ առ նա պարտապան մի բիւր քանքարոյ:

25 Իբրև ոչ ունէր հատուցանել, հրամայեաց՝ զնա վաճառել տէրն նորա. և զկին նորա և զորդիս և զամենայն որ զինչ և ունիցի՝ և հատուցանել:

26 Եւ անկեալ ծառայն երկիրպագանէր նմա և ասէր. „Երկայնամիտ լեր առ իս՝ և զամենայն հատուցից քեզ“:

27 Գթացեալ տէր ծառային այնորիկ՝ արձակեաց զնա. և զփոխն էթող նմա:

28 Եւ ելեալ ծառայն այն եզիտ զմի ի ծառայակցաց իւրոց, որ պարտ էր նմա հարիւր դահեկան. և կալեալ զնա խեղդէր՝ և ասէր. „Հատո՛ ինձ՝ զոր պարտիսդ“:

29 Արդ՝ անկեալ ծառայակցին առ ոտս նորա, աղաչէր զնա և ասէր. „Երկայնամիտ լեր առ իս՝ և հատուցից քեզ“:

30 Եւ նա ոչ կամէր. այլ չոգաւ էարկ զնա ի բանտ՝ մինչև հատուցէ զպարտան:

31 Իբրև տեսին ծառայակիցքն նորա, որ ինչ եղևն՝ տրտմեցան յոյժ. և եկեալ ցուցին տեառըն իւրեանց զամենայն որ ինչ եղևն:

32 Յայնժամ կոչեաց զնա տէրն իւր և ասէր. „Օտառայ՝ չար, զամենայն զպարտան թողիք քեզ, վասն զի աղաչեցեր զիս.“

33 Իսկ արդ՝ ոչ էր պարտ և քեզ ողորմիլ ծառայակցին քում, որպէս և ես քեզ ողորմեցայ:”

34 Եւ բարկացեալ տէրն նորա՝ մատնեաց զնա դահճաց. մինչև հատուցէ զամենայն զպարտան:

35 Նոյնպէս և հայր իմ որ յերկինս է՝ առասցէ ձեզ, էթէ ոչ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբօր իւրում ի սրտից ձերոց զյանցանս նոցա:

անս' գննարայողիլդ միտաս յաժիմն յի. թէ
միամենայ մ' զմ. ոս. ոճի. ուղեամյակոյ. զմնա մ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ПЕРЕВОДЪ.

23 Այս պատճառաւ երկերի
արքայութիւնը նմանեցաւ մէկ
թաղաւորի, որ կուղէր իւր ծա-
ռաներէն հաշիւ առնուլ:

24 Եւ երբ սկսեց առնուլ
նորա ըովը տասը հազար քան-
քարի պարտական մի բերին:

25 Երբ չուներ որ վճարէ,
նորա տէրը հրամայեց որ վնիբը,
իւր կնիկը, նորա որդիբը և
ամեն ունեցածը ծախեն՝ որ
պարտքը վճարէ:

26 Եւ ծառան երեսի վերայ
ընկնելով՝ զլուխ կուտար նորան
և կասէր. „Միամիտ կաց ինձ
համար. ես բոլոր պարտքս կը
վճարեմ քեզ“:

27 Տէրը խղճաց այն ծառային
վերայ, արձակեց իրեն. և բոլոր
պարտքը բաշխեց նորան:

28 Եւ երբ այն ծառային
դուրս ելաւ, իւր ընկերակից
ծառաներէն մէկուն հանդիպե-
ցաւ, որ իրեն հարիւր դահե-
կան պարտական էր, և նորան
ամուր բռնելով՝ կասէր. „Վճարէ
ինձ՝ ինչ որ պարտական ես“:

23 Посему царство небес-
ное подобно царю, который
захотѣлъ сосчитаться съ ра-
бами своими.

24 Когда началъ онъ счи-
таться; приведенъ былъ къ
нему нѣкто, который дол-
женъ былъ ему десять ты-
сячъ талантовъ.

25 А какъ онъ не имѣлъ,
тѣмъ заплатить, то государь
его приказалъ продать его,
и жену его, и дѣтей, и все,
что онъ имѣлъ, и заплатить.

26 Тогда рабъ тотъ палъ,
и, кланаясь ему, говорилъ:
„Государь! потерпи на мнѣ,
и все тебѣ заплачу“.

27 Государь, умилосердив-
шись надъ рабомъ тѣмъ,
отпустилъ его, и долгъ про-
стилъ ему.

28 Рабъ же тотъ, вышед-
ши, нашелъ одного изъ то-
варищей своихъ, который
долженъ былъ ему сто ди-
наріевъ, и, схвативъ его,
душилъ, говоря: „Отдай мнѣ,
что долженъ“.

29 Այդ մասին այն ծառայա-
կիցը նորա ոտքն ընկնելով՝ կա-
ղաչէր ու կասէր. „Միամիտ
կաց ինձ համար. ես բոլոր
պարտքս կը վճարեմ քեզ“:

30 Եւ նա չյօժարացաւ.
ուստի դնաց դանդաղեցաւ ու
բանա դնել տուաւ նորան, մին-
չև որ պարտքը վճարէ:

31 Երբ տեսին նորա ընկեր
ծառաներն այն բանա, շատ
տրամեցան. և եկին ամեն եղածը՝
իրենց տիրոջը պատմեցին:

32 Այն ժամանակը նա ալ
կանչեց իւր ծառային և ասաց.
„Ով չար ծառայ, ես ամեն
պարտքդ բաշխեցի քեզ, աղա-
չածիդ համար.“

33 Ուրեմն պէտք չէր քեզ
ալ որ քո ընկեր ծառայիդ
ողորմէիր“:

34 Եւ նորա տէրը բարկացաւ.
և նորան դահիճներու ձեռքը
մատնեց, մինչև որ ամեն
պարտքը վճարէ:

35 Այսպէս կվարուի ձեզ
հետ, իմ շայրս՝ որ երկիրքն
է, թէ որ ձեզմէ ամեն մէկը իւր
եղբոր յանցանքն ի սրտէ չնորէ:

29 Тогда товарищъ его
палъ къ ногамъ его, умоляя
его и говорилъ: „Потерпи на
мнѣ, и все отдамъ тебѣ“.

30 Но тотъ не захотѣлъ,
а пошелъ, и посадилъ его
въ темницу, пока не отдастъ
долга.

31 Товарищи его, видѣвъ
происшедшее, очень огорчи-
лись, и, пришедши, расска-
зали государю своему все
бывшее.

32 Тогда государь его при-
зываетъ его, и говорить:
„Злой рабъ! весь долгъ тотъ
я простилъ тебѣ, потому что
ты упросилъ меня;“

33 Не надлежало-ли и тебѣ
помиловать товарища своего,
какъ и я помиловалъ тебя“?

34 И разгнѣвавшись, госу-
дарь его отдалъ его истяз-
ателямъ, пока не отдастъ
ему всего долга.

35 Такъ и отецъ мой не-
бесный поступитъ съ вами,
если не проститъ каждый
изъ васъ отъ сердца своего
брату своему согрѣшеній его.

82.

ՏԱՍՆ ԿՈՒՍԱՆԱՅ ԼՈՒԿԸ.

(Մ․ԳԻ․ ԳԼ․ ԻԵ․ 1-12.)

3 Երբ ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տասն կուսանաց, որոց առեալ զլապտերս իւրեանց ելին ընդ առաջ փեսայի և հարսին:

2 Հինգն ի նոցանէ յիմարք էին, և հինգն իմաստունք:

3 Յիմարքն առին զլապտերն, և ձէթ ընդ իւրեանս ո՛չ բարձին:

4 Իսկ իմաստունքն առին ձէթ ամանովք ընդ լապտերս իւրեանց:

5 Եւ ի յամել փեսային, նիրհեցին ամենքեան՝ և ի քուն մտին:

6 Եւ ի մէջ գիշերի եղև բարբառ՝ «Ահա փեսայ գայ՝ արիք ընդ առաջ նորա»:

7 Երբ ժամ յարեան ամենայն կուսանքն և կազմեցին զլապտերս իւրեանց:

8 Եսեն յիմարքն ցիմաստունսն. «Տո՛ւք մեզ յիւղոյդ ձերմէ, զի ահա շիջանին լապտերքս մեր»:

9 Պատասխանի ետուն իմաստունքն, և ասեն. «Գուցէ ոչ իցէ մեզ և ձեզ բաւական, այլ երթա՛յք ի վաճառականս՝ և գնեսճիք ձեզ»:

10 Իբրև նորա գնացին գնել, եկն փեսայն՝ և պատրաստքն մտին ընդ նմա ի հարսանիսն, և փակեցաւ դուռնն:

11 Երբ ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տասն կուսանաց, որոց առեալ զլապտերս իւրեանց ելին ընդ առաջ փեսայի և հարսին:

2 Հինգն ի նոցանէ յիմարք էին, և հինգն իմաստունք:

3 Յիմարքն առին զլապտերն, և ձէթ ընդ իւրեանս ո՛չ բարձին:

4 Իսկ իմաստունքն առին ձէթ ամանովք ընդ լապտերս իւրեանց:

5 Եւ ի յամել փեսային, նիրհեցին ամենքեան՝ և ի քուն մտին:

6 Եւ ի մէջ գիշերի եղև բարբառ՝ «Ահա փեսայ գայ՝ արիք ընդ առաջ նորա»:

7 Երբ ժամ յարեան ամենայն կուսանքն և կազմեցին զլապտերս իւրեանց:

8 Եսեն յիմարքն ցիմաստունսն. «Տո՛ւք մեզ յիւղոյդ ձերմէ, զի ահա շիջանին լապտերքս մեր»:

9 Պատասխանի ետուն իմաստունքն, և ասեն. «Գուցէ ոչ իցէ մեզ և ձեզ բաւական, այլ երթա՛յք ի վաճառականս՝ և գնեսճիք ձեզ»:

10 Իբրև նորա գնացին գնել, եկն փեսայն՝ և պատրաստքն մտին ընդ նմա ի հարսանիսն, և փակեցաւ դուռնն:

12 Երբ ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տասն կուսանաց, որոց առեալ զլապտերս իւրեանց ելին ընդ առաջ փեսայի և հարսին:

2 Հինգն ի նոցանէ յիմարք էին, և հինգն իմաստունք:

3 Յիմարքն առին զլապտերն, և ձէթ ընդ իւրեանս ո՛չ բարձին:

4 Իսկ իմաստունքն առին ձէթ ամանովք ընդ լապտերս իւրեանց:

5 Եւ ի յամել փեսային, նիրհեցին ամենքեան՝ և ի քուն մտին:

6 Եւ ի մէջ գիշերի եղև բարբառ՝ «Ահա փեսայ գայ՝ արիք ընդ առաջ նորա»:

7 Երբ ժամ յարեան ամենայն կուսանքն և կազմեցին զլապտերս իւրեանց:

8 Եսեն յիմարքն ցիմաստունսն. «Տո՛ւք մեզ յիւղոյդ ձերմէ, զի ահա շիջանին լապտերքս մեր»:

9 Պատասխանի ետուն իմաստունքն, և ասեն. «Գուցէ ոչ իցէ մեզ և ձեզ բաւական, այլ երթա՛յք ի վաճառականս՝ և գնեսճիք ձեզ»:

10 Իբրև նորա գնացին գնել, եկն փեսայն՝ և պատրաստքն մտին ընդ նմա ի հարսանիսն, և փակեցաւ դուռնն:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ПЕРЕВОДЪ.

1 Երբ ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տասն կուսանաց, որ իրենց լապտերնեան առնելով՝ դուրս եկան փեսայի ու հարսի առաջը:

2 Երկուսնէ հինգը յիմարք էին և հինգն իմաստուն:

3 Յիմարքները լապտերներն առած ժամանակ՝ ձէթ չառին հետերը:

4 Իսկ իմաստուններն իրենց լապտերներուն հետ ամաններով ձէթ ալ առին:

5 Եւ երբ փեսան ուշացաւ, ամենքը թմրեցան ու քուն եղան:

6 Այս գիշերուան միջոցին ձայն մի եկաւ որ կասէր. «Ահա փեսան կուգայ, ելէք զիմաստունցէք»:

7 Երբ ժամանակը բոլոր կուսանքն եկան ու իրենց լապտերները պատրաստեցին:

1 Тогда подобно будет царство небесное десяти девамъ, которыя, взявъ свѣтильники свои, вышли на встрѣчу жениху.

2 Изъ нихъ пять было мудрыхъ, и пять неразумныхъ.

3 Неразумныя, взявъ свѣтильники свои, не взяли съ собою масла.

4 Мудрыя же, вмѣстѣ со свѣтильниками своими, взяли масла въ сосудахъ своихъ.

5 И какъ женихъ замедлил; то задремали всѣ и уснули.

6 Но въ полночь раздался крикъ: „Вотъ женихъ идетъ, выходите на встрѣчу ему“.

7 Тогда встали всѣ дѣвы тѣ, и поправили свѣтильники свои.

8 Յիմարներն ասին իմաստուններուն թէ „Չեր իւղէն մեզ ալ տուէք. փասն զի մեր լապտերները մարիւիւ վրայ են“:

9 Իմաստունները պատասխանեցին թէ „Շատ կարելի է որ մեզ ու ձեզ ալ չբաւականանայ. ուստի գնացէք ծախողներուն մօտ ու ձեզ համար գնեցէք“:

10 Երբ նորա գնացին որ գնեն, փեսան եկաւ և պատրաստ եղողները՝ նորա հետ մէկտեղ հարսանիաց տունը մտան և դռները փակուեցաւ:

11 Յետոյ այն միւս կուսանքն ալ եկան և ասին. „Տէր, Տէր. բաց մեզ“:

12 Եւ պատասխան տուաւ ու ասաց. „Չճմարիտն ասեմ, որ ձեզ չեմ ճանչնար“:

8 Неразумный же сказали мудрымъ: „Дайте намъ вашего масла, потому что свѣтильники наши гаснутъ“.

9 А мудрыя отвѣчали: „Чтобы не случилось недостатка и у насъ и у васъ, пойдите лучше къ продающимъ, и купите себѣ“.

10 Когда же пошли онѣ покупать, пришелъ женихъ, и готовыя вошли съ нимъ на брачный пиръ, и двери затворились.

11 Послѣ приходятъ и прочія дѣвы, и говорятъ: „Господи! Господи! отвори намъ“.

12 Онъ же сказалъ имъ въ отвѣтъ: „Истинно говорю вамъ, не знаю васъ“.

84.

ԱՆԿԵԱԼ ՎԻՐԱԿՈՐԻ ԵՒ ՍԱՄԱՐԵՅԻՈՅ ԱՌԱՎԸ

30 Այր մի իջանէր յերուսաղեմէ յերիբով և անկաւ ի ձեռս աւաղակաց, որք մերկացուցին զնա՝ և վերս ի վերայ եղին. թողին կիսամահ և զնացին:

31 Դէպ եղև քահանայի միոջ իջանել ընդ նոյն ճանապարհ, և տեսալ զնա՝ զանց արար:

32 Նոյնպէս և Ղևտացի մի եկեալ ընդ նոյն տեղի, ետես և զանց արար:

33 Սամարացի ոմն ճանապարհորդեալ եկն ընդ նոյն առ նովա, և տեսալ զնա՝ զթացաւ:

34 Եւ մատուցեալ պատեաց զվերս նորա, արկեալ ի վերայ զձէթ և զգինի. և եղեալ ի վերայ զբաստու իւրոյ՝ էած զնա ի պանդոկ մի, և զարմնեաց զնա:

35 Եւ ի վաղիւ անդր իբրև ելանէր անտի, հանեալ ետ ցպանդոկապետն երկուս գահեկանս. և ասէ. Դարման տար զմա. և զոր ինչ ծախենցես ի զա, ի միւսանդամ գայտեան իմում հատուցից քեզ:

85.

ԹԱՐԳԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ — ПЕРЕВОДЪ.

30 Մարդուն մէկը Լորուսաղէմէն Լըրիքով կիջնէր ու աւաղակնիրու ձեռք ընկաւ, որոնք մերկացուցին նորան ու վերաւորելով՝ կիսամեռ թողուցին ու գնացին:

31 Եւ այնպէս պատահեցաւ որ մէկ քահանայ նոյն ճանապարհէն կիջնէր, ու նորան տեսնելով՝ անդիի կողմէն անցաւ:

32 Նոյնպէս ևս մէկ Վաւացի հարնելով այնտեղը՝ գնաց ու տեսաւ, ու անդիի կողմէն անցաւ:

33 Բայց Սամրացիին մէկը՝ որ ճամբորդութիւն կանէր, եկաւ նորա քովը ու նորան տեսնելով՝ խղճաց:

34 Եւ մտեցաւ նորա վերքերը վաթթրթեց՝ վրան ձէթ և գինի թափելով, ու իւր էշին վերայ դնելով՝ տարաւ նորան մէկ պանդոկ և ինամեց նորան:

35 Ու հետեւեալ օրը, երբ կուղէր ելնել անկէց, երկու դահիկան հաննց պանդոկապետին տուաւ ու ասաց նորան. «Ինամք տար նորա վերայ, և ի՞նչ որ աւելն ծախք անես՝ յետ դարձածովս կը վճարեմ»:

30. Нѣкоторый человекъ шелъ изъ Иерусалима въ Иерихонъ, и попался разбойникамъ, которые сняли съ него одежду, изранили его и ушли, оставивъ его едва живымъ.

31 По случаю одинъ священникъ шелъ тою дорогою, и, увидѣвъ его, прошелъ мимо.

32 Также и Левитъ, бывъ на томъ мѣстѣ, подошелъ, посмотрѣлъ и прошелъ мимо.

33 Самарянинъ же нѣкто, проѣзжая, нашель на него и, увидѣвъ его, сжалился.

34 И подошедши, перевязалъ ему раны, возливая масло и вино; и, посадивъ его на своего осла, привезъ его въ гостинницу, и позаботился о немъ.

35 А на другой день, отѣзжая, вынулъ два динарія, далъ содержателю гостинницы, и сказалъ ему: «Позаботься о немъ; и если издержишь что болѣе, я, когда возвращусь, отдамъ тебѣ».

86.

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՈՅ ԱՌԱԿԸ.

(Գլ. Գ. ԺԵ. 11—32.)

11 Ըսն միոջ էին երկու որդիք:

12 Ըսէ կրտսերն ի նոցանէ ցճայրն. «Հայր, տուր ինձ բաժին, որ անկանի յընչիցդ» և նա բաժանեաց նոցա զկեանսն:

13 Եւ յետ ոչ բազում աւուրց՝ ժողովեալ զամենայն կրտսեր որդւոյն՝ գնաց յաշխարհ հեռի. և անդ վատնեաց զինչս իւր, զի կեայր անառակութեամբ:

14 Եւ իբրև սպառեաց զամենայն, եղև սով սաստիկ յաշխարհին յայնմիկ. և սկսաւ ինքն չքաւորիլ:

15 Եւ գնացեալ յարեցաւ ի մի ոմն ի քաղաքացոց աշխարհին այնորիկ. և յղեաց զնա յազարակ իւր արածել խոզս:

16 Եւ ցանկայր շուղ զորովայն իւր յեղջերէն՝ զոր խոզըն ուտէին, և ոչ ոք տայր նմա:

17 Եւ եկեալ ի միտս իւր, ասէ. «Բանի՞ վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք. և ես աստ սովամահ կորնչիմ»:

18 Յարուցեալ գնացից առ հայր իմ, և ասացից ցնա. Հայր, մեղայ յերկինս և առաջի քո:

19 Եւ ո՛չևս եմ արժանի կոչիլ որդի քո. արա՛ զիս իբրև զմի ի վարձկանաց քոց:

20 Եւ յարուցեալ էին առ հայր իւր. և մինչդէռ հեռագոյն էր, ետես զնա հայրն՝ և զթացաւ. յարեալ, և ընթացաւ ընդառաջ. անկաւ զպարանոցաւն նորա, և համբուրեաց զնա :

21 Եւ ասէ ցնա որդին. « Հայր, մեղայ յերկինս՝ և առաջիքո՞ւ. ո՛չ ևս եմ արժանի կոչիլ որդի քո՞ւ »:

22 Եւ ասէ հայրն ցճառայս իւր. Սողվաղակի հանէք զպատմութեանն առաջին, և ազուցէք նմա. և տուէք զմատանին ի ձեռս նորա. և կոչիկս յոտս նորա :

23 Եւ ասէք զեզն պարարակ, և զենէք. կերիցուք, և ուրախ լիցուք :

24 Օ՛ի այս որդի իմ մեռեալ էր՝ և եկաց. կորուսեալ էր՝ և գտաւ. և սկսան ուրախ լինել :

25 Եւ էր երէց որդին նորա յազարակի. և մինչդէռ գայր՝ և մերձ եղև ի տունն, լուաւ զձայն երգոց և պարուց :

26 Եւ կոչեցեալ առ ինքն զմի ի ծառայիցն հարցանէր թէ զի՛նչ իցէ այն :

27 Եւ նա ասէ ցնա. Օ՛ի եղբայր քո եկեալ է. և եզեն հայր քո զեզն պարարակ. զի ողջամբ ընկալաւ զնա :

28 Բարկացաւ՝ և ո՛չ կամէր մտանել. և հայրն ելեալ արտաքս՝ աղաչէր զնա :

29 Պատասխանի ետ և ասէ ցհայրն : Եյսքանի՞ ամբ են՝ զի ծառայեմ քեզ. և երբէք զպատուի-

րանաւ քով ո՛չ անցի. ուլ մի երբէք ո՛չ ետուր ինձ՝ զի ուրախ եղեց ընդ բարեկամս իմ :

30 Յորժամ էին որդիդ քո այդ՝ որ եկեր զկեանս քո ընդ պոռնիկս, զեներ դմա զեզն պարարակ :

31 Եւ ասէ ցնա. Արդեակ, դու հանապաղ ընդ իս ես. և ամենայն որ ինչ իմ է՝ քո է :

32 Եյլ ուրախ լինել՝ և ինդալ պարտ էր. զի եղբայր քո այս մեռեալ էր՝ և եկեաց, կորուսեալ էր՝ և գտաւ :

87.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ПЕРЕВОДЪ.

11 Մարդուն մէկը՝ երկու որդի ունէր :

12 Ընտնցմէ մէկն ասաց հորը. « Հայր, քու ստացուածքէդ ինձի ընկնելու բաժինը տուր ինձի. և նա բաժնեց նորա իւր ունեցածը :

13 Քիչ ժամանակէն՝ փոքր որդին բոլոր բաները ժողովեց ու մէկ հեռու երկիր զնաց, ուր անառակութեամբ ապրելով՝ իւր ունեցածը փձացուց :

14 Եւ երբ ամենը հասցուց, այն երկրին մէջ մէկ սաստիկ սով եղաւ, ու ինքն սկսաւ աղբատանալ :

11 У не́котораго чело́вѣка было два сына.

12 И сказа́лъ мла́дший изъ нихъ отцу: Отче! дай мнѣ слѣдующую мнѣ часть имѣнія. И отецъ раздѣлилъ имъ имѣніе.

13 По проше́ствию немногихъ дней, мла́дший сынъ, собравъ все, пошелъ въ дальнюю сторону, и тамъ расточилъ имѣніе свое, живя распу́тно.

14 Когда же онъ прожилъ все, настала великі́й голо́дъ въ той странѣ, и онъ началъ нуждаться.

15 Եւ գնաց այն երկրին քաղաքացիներէն մէկուն քովը մտաւ . որով նա ալ իւր գեղը զրկեց նորան իւր խոզերն արծեցընելու համար :

16 Եւ կփափագէր խոզերուն կերած կերակուրէն ուտելու , և չէին տար իրեն :

17 Վ երջագէս խելքը գլուխը ժողովելով՝ ասաց . Ո՛րչափ բանուորներ կան իմ հօրս տունը կուշտ փորով սարող , իսկ ես այստեղ քաղցածութենէս մեռնելու վրայ եմ :

18 Եւ ընեմ երթամ իմ հօրս և ասեմ թէ՛ , „այր , մեղայ յերկինս և առաջի քօ՛ :

19 Այսուհետեւ արժանի չեմ որդիդ կոչուելու . ինձ քու ծառաններէդ մէկը հաշուէ՛ :

20 Եւ ելաւ իւր հօրը եկաւ . հայրը տեսաւ իրեն հեռուէն ու գուժը շարժեցաւ , և առաջ երթալով՝ նորա վեզովը փաթաթուեցաւ ու պագեց նորան :

21 Որդին ալ ասաց նորան . „այր , մեղանչեցի երկնից գէմ ու քու առջևդ . ուստի և արժանի չեմ այսուհետեւ որդիդ կոչուելու՛ :

15 И пошел, приставъ къ одному изъ жителей страны той; а тотъ послалъ его на поля свои пасти свиней.

16 И онъ радъ былъ наполнить чрево свое рожками, которые ѣли свиньи; но никто не давалъ ему.

17 Пришедши же въ себя, сказалъ: Сколько наемниковъ у отца моего избыточествуютъ хлѣбомъ, а я умираю отъ голода!

18 Встану, пойду къ отцу моему, и скажу ему: „Отче! я согрѣшилъ противъ неба и предъ тобою.

19 И уже недостоенъ называться сыномъ твоимъ; прими меня въ число наемниковъ твоихъ“.

20 Всталъ, и пошелъ къ отцу своему. И когда онъ былъ еще далеко, увидѣлъ его отецъ его и сжалился; и побѣжавъ, палъ ему на шею, и цѣловалъ его.

21 Сынъ же сказалъ ему: „Отче! я согрѣшилъ противъ неба и предъ тобою, и уже недостоенъ называться сыномъ твоимъ“.

22 Իսայց հայրը ասաց ծառաներուն, „չանեցէք ամենալաւ հազուսաններ ու հազոցէք նորան . և մատանի անցուցէք մատը ու կոշիկներ հազուցէք ոտքը :

23 Եւ գիրուկ եղը բերէք մորթեցէք , որ ուտենք և ուրախանանք :

24 Վ լան զի այս որդիս մեռած էր ու կենդանացաւ , կորսուած էր ու գտնուեցաւ“ . և սկսան ուրախութիւն անել :

25 Եւ նորա մեծ որդին՝ որ ազարակին մէջն էր , երբ եկաւ տունին մտեցաւ , նուազարաններու և պարերու ձայները լսեց :

26 Ու ծառաններէն մէկն իրեն մտ կանչելով՝ կհարցընէր թէ Այս ի՞նչ է :

27 „Աղբայրդ եկաւ , պատասխանեց ծառան , ու հայրդ գիրուկ եղը մորթել հրամայեց . վան զի ողջ առողջ տեսաւ նորան“ :

28 Իսկ ինքը բարկացաւ ու չէր ուզեր ներս մտնել . ուստի իւր հայրը դուրս ելնելով՝ կաղաչէր նորան .

29 Եւ նա պատասխան տալով՝ ասաց հօրը . „Ահա այսչափ տարի է որ քեզն կը ծառայեմ ու ամենեին խօսքէդ

22 А отецъ сказалъ рабамъ своимъ: „Принесите лучшую одежду, и одѣньте его, и дайте перстень на руку его, и обувь на ноги.

32 И приведите откормленнаго теленка, и заколите; станемъ ѣсть, и веселиться!

24 Ибо сей сынъ мой былъ мертвъ, и ожилъ; пропадалъ, и нашелся“ . И начали веселиться.

25 Старшій же сынъ его былъ на полѣ; и, возвращаясь, когда приблизился къ дому, услышалъ пѣніе и ликованіе.

26 И, призвавъ одного изъ слугъ, спросилъ. Что это такое?

27 Онъ сказалъ ему: „Братъ твой пришелъ; и отецъ твой закололъ откормленнаго теленка, потому что привялъ его здоровымъ“.

28 Онъ осердился, и не хотѣлъ войти. Отецъ же его, вышедши, звалъ его.

29 Но онъ сказалъ въ отвѣтъ отцу: „Вотъ, я столько лѣтъ служу тебѣ, и никогда не преступалъ приказанія

դուրս ելած չիմ, և ինձի մէկ
այծու ձագ անգամ չտուիր, որ
իմ բարեկամներու հետ ու-
րախութիւն անէի.

30 Բայց երբ դարձաւ այդ
քու որդիդ, որ քու ունեցածդ
անաստիւթեամբ կերաւ, նորա
համար գիրուկ կը մորթեցիր:

31 Եւ նա ասաց նորան.
„Որդեակ, դու միշտ իմ հետ
ես, և իմ բոլոր ունեցածս
քուկդ է:

32 Բայց պէտք էր քեզ ու-
րախանալ. փան զի այս կը լայնդ
մեռած էր ու կենդանացաւ,
կորսուած էր և գտնուեցաւ“:

твоего; но ты никогда не
далъ мнѣ и козленка, чтобы
мнѣ повеселиться съ дру-
зьями своими;

30 А когда этот сынъ
твой, расточившій имѣніе
твое съ блудницами, при-
шелъ; ты закололъ для не-
го откормленнаго теленка.

31 Онъ же сказалъ ему:
„Сынъ мой! ты всегда со
мною, и все мое, твое“.

32 А о томъ надобно бы-
ло радоваться и веселиться,
что братъ твой сей былъ
мертвъ, и ожилъ; пропалъ,
нашелся.

ՄԵՏՆԱՆ ԵՒ ԱՂ.ԲԱՏ ԴԱՋԱՐՈՒ ԱՌԱԿԸ:

(Գ.Ի. Գ. Ժ. 2. 19-31.)

19 Այր ոմն էր մեծատուն և ազանէր բե-
հեզս և ծիրանիս, և ուրախ լինէր հանապազ
աստապէս:

20 Եւ աղքատ ոմն, անուն Ղազարոս, անկեալ
ղներ առ դրան նորա վիրաւորեալ:

21 Եւ ցանկայր յազել ի փշրանացն՝ որ ան-
կանէին ի սեղանոյ մեծատանն. այլ և շունք ևս
գային և լեզուին զվերս նորա:

22 Եւ եղև մեռանել աղքատին, և տանել
հրեշտակաց զնա ի գոգն Աբրահամու. մեռաւ
և մեծատունն՝ և թաղեցաւ:

23 Եւ ի դժոխան ամբարձ գաչս իւր մինչ ի
տանջանսն էր. ետես ՂԱբրահամ ի հեռաստա-
նէ, և զՂազարոս ի գոգ նորա հանգուցեալ:

24 Եւ նա աղաղակեաց և ասէ. Հայր Աբրա-
համ, ողորմեաց ինձ. և առաքեալ զՂազարոս
զի թացեց զձագ մատին իւրոյ ի ջուր, և զո-
վացուցէ զլեզու իմ. զի պապակիմ ի տապոյ
աստի:

25 Եւ ասէ ցնա Աբրահամ. Որդեակ, յիշեա
ղի ընկալար անդէն դբարիս քո ի կեանսն քում,
և Ղազարոս նոյնպէս զչարչարանս. արդ սա
աստ մխիթարի, և դու այդը պապակիս:

26 Եւ ի վերայ այսր ամենայնի վիճ մեծ է
ընդ մեզ և ընդ ձեզ. եթէ կամիցին աստի առ
ձեզ անցանել՝ ոչ կարեն. և ոչ այտի ոք առ
մեզ անցանել:

27 Եւ ասէ. Արդ աղաչեմ զքեզ հայր, զի ար-
ձակեսցես զդա ի տուն հօր իմոյ:

28 Են իմ անդ եղբարք հինգ, որպէս զի տա-
ցէ նոցա վկայութիւն. զի մի և նոքա գայ-
ցեն յայս տեղի տանջանաց:

29 Եւ ասէ Աբրահամ . ունին զՄովսէս և զմարգարէս , նոցա լուիցեն :

30 Եւ նա ասէ . Ո՛չ հայր Աբրահամ . բայց եթէ ի մեռելոց ոք երթիցէ առ նոսա , և ապաշխարեացեն :

31 Եւ ասէ ցնա . Եթէ Մովսէսի և մարգարէից ոչ լսեն . և ո՛չ թէ ի մեռելոց ոք յանիցէ՝ հաւատացեն :

89.

ՔԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ . — ПЕРЕВОДЪ.

19 Հարուստ մարդ մի կար՝ որ ծիրանի ու բեհեզ կհագնէր , և ամենայն օր փառաւորապէս ուրախու թիւն կանէր :

20 Եւ Ղազարոս անունով աղքատ մի կար վերբով լեցուն , որ նորա դրան առջևը ընկած էր :

21 Եւ կուզէր որ այն հարուստին սեղանէն ընկած փրշրանքներէն իւր փորը կշտացընէ . և շուներն ալ կուզային ու նորա վերքերը կլեզէին :

22 Եւ այնպէս եղաւ որ այն աղքատը մեռաւ , ու հրեշտակ-

19 Нѣкоторый человекъ былъ богатъ; одѣвался въ порфиру и виссонъ, и каждый день пиршествовалъ блистательно.

20 Былъ также нѣкоторый нищій, именемъ Лазарь, который лежалъ у воротъ его въ струпьяхъ.

21 И желалъ напитаться крошками, падающими со стола богача; и псы, приходя, лизали струпья его.

22 Умеръ нищій, и отнесенъ былъ ангелами на ло-

ները Աբրահամին զողը տարին նորան . հարուստն ալ մեռաւ ու թաղուեցաւ :

23 Եւ զԺողիքին մէջը երբոր տանջանքի մէջ էր , իւր աչքերը վերցընելով՝ հեռուէն տեսաւ Ղազարոսին , որ Աբրահամու զողը հանդիստ նստած էր :

24 Եւ ինքը կանչեց ու ասաց , «Հայր Աբրահամ , ողորմէ՛ ինձ ու խրկէ Ղազարոսը , որ իւր մատին ծայրը ջուր թաթխէ ու զովացընէ իմ լեզուն , վասն զի այս կրակիս մէջը կտանջուիմ » :

25 Եւ Աբրահամն ասաց . «Որդեակ , մտաբար բեր , որ դուն քու կիանքիդ ժամանակը քու բարիքներդ առիր , նոյնպէս ալ Ղազարոս չարիքներ . հիմա նա այս տեղ կը մտիթարուի , իսկ դուն կտանջուիս :

26 Ասկէց զատ՝ մեր ու ձեր կեցած տեղին մէջը ձե՞ծ անդունդ կայ հաստատուած , այնպէս , որ ո՛չ ասկէց ձեղի գալ կարելի է , և ոչ աղկէց մեզի գալ » :

27 Եւ ալ ասաց . «Ուրեմն կաղաչեմք քեզի , հայր , որ նորան իմ հօրա տունը զրկէք .

28 Վասն զի հինգ եղբայր ունիմ . երթայ նոցա ասէ , որ

но Авраамова. Умеръ и бо- гачъ, и похоронили его.

23 И въ адѣ, будучи въ мукахъ, онъ подвизалъ глаза свои, увидѣлъ вдали Авраама, и Лазаря на лонѣ его.

24 И возопивъ , сказалъ, «Отче Авраамъ! умилосердись надо мною, и пошли Лазаря, чтобы омочилъ конецъ перста своего въ водѣ, и прохладилъ языкъ мой; ибо я мучусь въ пламени семь».

25 Но Авраамъ сказалъ: «Чудо? вспомни, что ты получилъ уже доброе свое въ жизни своей, а Лазарь злое; нынѣ же онъ здѣсь утѣшается, а ты страдаешь.

26 И сверхъ всего того, между вами и нами утверждена великая пропасть, такъ что хотящіе перейти отсюда къ вамъ не могутъ, также и оттуда къ намъ не переходятъ.

27 Тогда сказалъ онъ: Такъ прошу тебя, отче, пошли его въ домъ отца моего;

28 Ибо у меня пять братьевъ; пусть онъ засвидѣтель-

չիցէ թէ նորա աւայս տան ջանաց տեղ զան՝:

29 Աւ Աբրահամ ասաց նորան, «Նորա Մովսէսն ու մարգարէներն ունին թող նոցա լսեն՝»:

30 Նա ալ ասաց. «2է, հայր Աբրահամ, թէ որ մեռելներէն մէկը նոցա երթայ, կապաշխարեն՝»:

31 Աւ Աբրահամ պատասխանեց. «Թէ որ Մովսէսն ու մարգարէներուն չեն լսիր, զիտցած եղիր որ մեռելներէն յարութիւն առնողի խօսքերէն ալ չեն համոզուիր՝»:

отвуетъ имъ, чтобъ и они не пришли въ сіе мѣсто мученія.

29 Авраамъ сказалъ ему: «У нихъ есть Моисей и пророки: пусть слушаютъ ихъ».

30 Онъ же сказалъ: «Нѣтъ, отче Авраамъ! но если кто изъ мертвыхъ придетъ къ нимъ, покаются».

31 Тогда Авраамъ сказалъ ему: «Если Моисея и пророковъ неслушаютъ, то если бы кто и изъ мертвыхъ воскресъ, не повѣрятъ».

90.

(Մատթ. ԳԼ Ի. 1-15)

1 Քանզի նման է արքայութիւն երկնից առն տանուտեառն, որ ել ընդ առաւօտս ի վարձու ունիլ մշակս յայգի իւր:

2 Եւ էարկ վարձս մշակացն աւուրն դահեկան. և առաքեաց զնոսա յայգի իւր:

3 Եւ ելեալ զերրորդ ժամու՝ ետես այս՝ զի կային դատարակք ի հրապարակս:

4 Եւ թէ և ցնոսա. Երթայք և դուք յայգի իմ, և որ ինչ արժանի իցէ՝ տաց ձեզ:

5 Գնացին և նորա. և դարձեալ ելեալ զվեց ժամու՝ արար նոյնպէս:

6 Եւ զմետասաներորդ ժամու ելեալ եգիտայլս, զի կային դատարկք. ասէ և ցնոսա՝ Նորէր կայք աստ զօրս ցերեկ դատարկք:

7 Եւսէն ցնա՝ զի ոչ ոք կալաւ զմեզ ի վարձու. ասէ ցնոսա. Երթայք և դուք յայգին, և որ ինչ արժան է՝ առնուցուք:

8 Եւ իբրև երեկոյ եղև ասէ Տէր այգւոյն ցգաւառապետ իւր. Առչեա՛ զմշակսն՝ և տուր նոցա զվարձս՝ սկսեալ ի յետնոցն մինչև ցառաջինսն:

9 Իբրև եկին որք զմետասաներորդ ժամուն, առին մէն մի դահեկան:

10 Եկեալ և առաջինքն համարէին թէ աւելի առնուցուն. և առին մէն մի դահեկան և նորա:

11 Իբրև առին, տրտնջէին զտանուտեառնէն և ասէին:

12 Թէ դուքա յետինքդ մի ժամ գործեցին՝ և հասարակորդս մեզ արարեր զդոսա. որք զճանրութիւն աւուրն բարձաք և զտօթ:

13 Նա պատասխանի ետ միում ի նոցանէ և ասէ՝ Նսկեր, չգրկեմ՝ զքեզ. ո՞չ դահեկանի միոջ սակ արկեր ընդ իս:

14 Առ զքոյդ՝ և երթ. էթէ կամիցիմ յեանոցս տալ որպէս և քեզ:

15 Եթէ չիցէ՞ ինձ իշխանութիւն յիմս առնել զինչ և կամիմ. կամ թէ, ակն քո չար է, զի ես առատս եմ:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ—ՍԵՐԵՎՈԾ

1 Երկնքի թագաւորութիւնը այն տանուտիրոջը կը նմանի, որ մէկ առաւօտ կանուխ ելաւ որ իւր այգիին համար մշակներ բռնէ:

2 Առ բանւորներուն հետ օրը մէկ դահեկանի խօսք կապեց և յուղարկեց նոցա իւր այգիին:

3 Յետոյ ժամը երեքին միջոցները ելաւ և ուրիշ մշակներ տեսաւ, որ փողոցին մէջ պարապ կանգնած էին:

4 Առ ասաց նոցա. «Գուք ալ գնացէք իմ այգիս և ինչ որ արժէքներդ է՝ կը վճարեմ ձեզ»:

5 Նորա գնացին. ու նորէն ժամը 6-ին և 9-ին ելաւ, առաջուան պէս արաւ:

1 Царство небесное подобно хозяину дома, который вышел рано поутру нанять работников въ виноградникъ свой.

2 И договоришисъ съ работниками по динарію на день, послалъ ихъ въ виноградникъ свой.

3 Вышедши около третьяго часа, онъ увидѣлъ другихъ, стоящихъ на торжищѣ праздно.

4 И имъ сказалъ: Идите и вы въ виноградникъ мой, и что слѣдуетъ будетъ, дамъ вамъ.

5 Они пошли. Опять вышелъ около шестаго и девятаго часа, сдѣлалъ тотъ же.

6 Յետոյ ժամը տասնը մէկին ելաւ, և ուրիշ մարդիկ տեսաւ որ պարապ կանգնած էին, և ասաց նոցա. «Ինչո՞ւ հոս բոլոր օրը պարապ կեցած էք»:

7 Նորա պատասխանեցին թէ «Նորա համար որ մեզ բռնող չեղաւ: — Գուք ալ գնացէք այգիս աշխատելու, և ինչ որ ձեր վարձն է՝ կըստանաք» ասաց:

8 Արբ իրիկուն եղաւ, այգիին տէրն ասաց իւր տնտեսին, որ մշակները կանչէ ու նոցա վարձքը տայ՝ ետքիներէն սկսելով մինչև առաջինները:

9 Արբ եկան նորա, որ ժամը տասնը մէկին գնացել էին աշխատելու, մէկ մէկ դահեկան առին:

10 Առ առաջինները գալով՝ կկարծէին որ աւելի պիտի առնեն. բայց նորա ալ մէկ մէկ դահեկան առին:

11 Առ երբ առին իրենց վարձը, տանուտիրոջ զէմ՝ գանգատեցին ու առին.

12 «Գորա մէկ ժամ միայն աշխատեցին, և ի՞նչպէս հաւասար արիւր մեզի, որ ամբողջ օրուան ծանրութիւնն ու տաքութիւնը քաշեցինք»:

6 Наконецъ, вышедши около одинадцатаго часа, онъ нашель другихъ, стоящихъ праздно, и говоритъ имъ: Что вы стоите здѣсь цѣлый день праздно?

7 Они говорятъ ему: Никто насъ ни нанялъ. Онъ говоритъ имъ: Идите и вы въ виноградникъ мой, и что слѣдуетъ будетъ, получите.

8 Когда же наступилъ вечеръ, говоритъ господинъ виноградника управителю своему: Позови работниковъ, и отдай имъ плату, начавъ съ послѣднихъ до первыхъ.

9 И пришедшіе около одинадцатаго часа получили по динарію.

10 Пришедшіе же первыи думали, что они получатъ больше; но получили и они по динарію.

11 И получивъ стали роптать на хозяина дома, и говорили:

12 Сии послѣдніе работали одинъ часъ, и ты сравнялъ ихъ съ нами, перенесшими тягость дня и зной.

13 Այն պատասխան տուաւ այն գանգատող մշակներէն մէկուն որ ասաց. «Բնկեր ես քեզ չեմ զրկեր. միտքդ չէ որ դուն իմ հետ մէկ դահեկանի ծախս արիր»:

14 Առ ուրեմն քեզի պատկանելիքն ու դնա. իմ կամքս այն է որ այս ետքի եկողներուն ալ քեզի տուած խաչափ տամ:

15 Մի՞թէ ես իշխանութիւն չունիմ թիմ բաներուս վերայ, ինչ որ ուզեմ անելու. կամ թէ քու աչքդ ինչո՞ւ չի վերջըներ որ ես աւատու թիւն կանեմ»:

13 Онъ же въ отвѣтъ ска- залъ одному изъ нихъ: Другъ! я не обижаю тебя; не за динарій ли ты договорился со мною?

14 Возьми свое, и поиди; я же хочу дать этому послѣднему тоже, что и тебѣ.

15 Развѣ я не властенъ въ своемъ дѣлать, что хочу? Или глазъ твой завистливъ отъ того, что я добръ?

92.

ԱՆԻՐԱԻ ԴԱՏԱՆՈՐԻ ԱՌԱԿԸ.

(Գ. 4 ԳԼ ԺԸ. 2-5.)

2 Գատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրումն, յԱստուծոյ ո՛չ երկնչէր, և ի մարդկանէ ո՛չ ամաչէր:

3 Եւ այրի մի էր ի նմին քաղաքի, գայր առ նա և ասէր. Գատ արա ինձ յօտիսէ իմմէ:

4 Եւ ո՛չ կամէր ի բազում ժամանակս. յետ այնորիկ ասէ ի մտի իւրում. Եթէ և յԱստուծոյ ո՛չ երկնչեմ, և ի մարդկանէ ո՛չ ամաչեմ.

5 Գոնէ վանն աշխատ առնելոյ զիս այրւոյն՝ արարից նմա դատ. զի մի՛ իսպառ եկեալ թախանձիցէ զիս:

93.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ - ПЕРЕВОДЪ.

2 Ժամանակով մէկ դատաւոր կար, որ ո՛չ Աստուծմէ կվախնար ու ո՛չ մարդէ կամաչէր:

3 Նորա կեցած քաղաքին մէջ մէկ որբեւորի կին ալ կար, որ կուգար և այն դատաւորին կասէր ու կաղաչէր՝ որ իւր գործը քննէ և պէտք եղածը անորինէ:

4 Բայց նա երկար ժամանակ ուշադրութիւն չդարձուց նորա աղաչանքին. և յետոյ ասաց ինքնիրեն. «Թէև Աստուծմէ չեմ վախնար ու մարդէ չեմ ամբշնար,

5 Գոնէ այս որբեւորին ինձի անհանգիստ արածին համար՝ վճիռ տամ, վերջացընեմ սորա գործը, որ այսուհետեւ չզայ աղաչանքը կրկնելու»:

2 Въ нѣкоторомъ городѣ былъ судья, который Бога не боялся, и людей не стыдился.

3 Въ томъ же городѣ была нѣкоторая вдова; и она приходя къ нему, говорила: „Защити меня отъ соперника моего“.

4 Но онъ долгое время не хотѣлъ, А послѣ сказалъ самъ въ себѣ: „Хотя я и Бога не боюсь, и людей не стыжусь;

5 Но какъ вдова сія не дастъ мнѣ покоя, защищу ее, чтобы она не приходила больше докучать мнѣ“.

միջոցս սիր յոչմնոս ասայցա մնաի ձմոթ
 ած լաճիմ ասայոյ զՅԳ. ոտսք անձ քիցադա
 ՏԻԿՆԱՅԲ ԿԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Իսկ կանայք երանելի առաքինեացն և կապելոցն և անկելոցն ի պատերազմին՝ ընդ ամենայն աշխարհն Հայոց համօրէն համարել ես ոչ կարեմ. զի բազում այն են՝ զոր ոչ զիտեմ, քան թէ զիտիցեմ: Օ, ի հինգ հարիւրով չափ յականէ յանուանէ ճանաչեմ, ոչ որ միայն աւագագոյնքն էին, այլ զբազումս ի կրտսերագունաց անտի:

Ամենքեան միահամուռ զերկնաւոր նախանձ բերելով, ոչ ինչ ընդհատ երևեցան յայնցանէ՝ որ ոչ ճաշակեցին զաշխարհ: Բանդի եթէ աւագագոյնք էին, և եթէ մանկագոյնք, զմի առաքինութիւն հաւատոյ զգեցան: Աչ ինչ յիշեցին ամենեին զանուն փափկութեան մայրենի ազատութեանն, այլ իբրև մարդք՝ որ վշտամբերք լեալ իցեն անդատին ի շինական սովորութեանցն տանջելով վարեալ զկեանս աշխարհիս, անդրագոյնք ևս քան զնոսա յանձն առին զհամբերութիւն վշտաց:

Աչ միայն յողիսն մխիթարեալ կացին առ աներևոյթ զօրութիւնն յուսոյն յաւիտենից, այլ և մարմնոյ նեղութեամբք առաւել ևս բարձին զբեռն ծանրութեան: Օ, ի թէպէտ և

ունէին զիւրաքանչիւր ձեռնասուն սպասաւորս, ոչ ոք երևէր ի նոցանէ՝ թէ որ տիկին իցէ և կամ որ նաժիշտն. մի հանդերձ էր հասարակաց, և միապէս գետնախշտիք երկոքեան: Աչ ոք ումեք անկողնարկ լինէր. քանզի և չճանաչէին իսկ զխոռեղէնան ընտրել ի միմեանց. մի գոյն թխուլթեան փսրայիցն, և մի գոյն սեւութեան սնարից բարձիցն:

Աչ գոյր նոցա համեմ խախամօքք անուշարար առանձինն, և ոչ հացարարք օրոշեալ ի պէտս սպասու ըստ ազատաց կարգի, այլ հասարակաց էր: Շաբաթամուտն ըստ կարգի միայնակեցոց, որ յանապատ բնակեալ են: Աչ ոք ումեք ջուր ի ձեռս արկանէր, և ոչ կրթութիւնք աւագաց դաստառակս մատուցանէին. չանկաւ օշնան ի ձեռս փափկասուն կանանց, և ոչ մատուցաւ եւղ ի զուարթութիւն խրախութեան: Չեղան առաջի սուրբ սկտեղք, և ոչ անկան բաժակակալք յուրախութիւն. չեկաց ուրուք նոցա նուիրակ առ զուրս, և ոչ կոչեցան պատուականք յարանց ի տաճարս նոցա. չյիշեցան նոցա՝ թէ զուցէ ոք ամենեին ի բնականունդ դայեկաց և կամ բնաւ ի սիրելի հարազատաց:

Փոշոտեցան և ծխոտեցան սրահակք և սրսկապանք նորեկ հարսանց, և սարդի ոստայնք ձգեցան ի սենեակս առագաստաց նոցա. կոր-

ծանեցան բարձրագահք տաճարաց նոցա, և խանդարեցան սպասք երեխանաց նոցա: անկան կործանեցան ապարանք նոցա, և տապալեալ աւերեցան ամուրք ապաստանի նոցա: Չորացան ազազեցան բուրաստանք ծաղկոցաց նոցա, և դաշտախիլ եղեն որթք գինեբեր այգեաց նոցա:

Աչօք իւրեանց տեսին զյափշտակութիւն արարոց իւրեանց, և ականջօք իւրեանց լուան զչարչարանս վշտից սիրելեաց իւրեանց: առան գանձք իւրեանց յորքունիս, և ոչ մնացին ամենևին զարդք երեսաց իւրեանց:

Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհին, որ գրկեալք և զգուեալք էին յիւրաքանչիւր բաստեռունս և ի գահաւորակս, հանապազ բոկ և հետի երթային ի տունս աղօթից, անձանձրոյթ ինդրեալ ուխտիւք՝ զի համբերել կարացեն մեծի նեղութեանն: Ար ի մանկութենէ իւրեանց սնեալ էին ուղղովք զուարակաց և ամձովք էրէոց, խոտաբուտ կենօք իբրև զվայրենիս ընդունէին զկերակուրն մեծաւ խնդութեամբ, և ոչ յիշէին ամենևին զսովորական փափկութիւնն: Սեացեալ ներկան մորթք մարմնոյ նոցա. վասն զի ցերեկ արևակեզք էին և զամենայն գիշերսն գետնաբեկք:

Սաղմոսք էին մշտնջենաւորք՝ մրմունջք ի բերանս նոցա, և միտիթարութիւնք կատա-

րեալք ընթերցուածք մարդարէիցն: Միաբանեցին երկու երկու իբրև ամուրք հաւանք և հաւասարք՝ ուղիղ տանելով զակօսն արքայութեանն, զի առանց վրիպելոյ հասցեն ի նաւահանգիստն խաղաղութեան:

Մոռացան զկանացի տկարութիւն, և եղեն արուք առաքինիք ի հոգևոր պատերազմին. մարտ եղեալ կռուեցան ընդ մեղսն կարևորս, հատին կտրեցին և ընկեցին զմահաբեր արմատս նորա: Միամտութեամբ յաղթեցին խորամանկութեանն, և սուրբ սիրով լուացին զկապուտակներկուածս նախանձուն. հատին զարմատս ազահուութեան, և չորացան մահաբեր պտուղք ոստոց նոցա: Խոնարհութեամբ կռփեցին զամբարտաւանութիւն, և նովին խոնարհութեամբ հատին երկնաւոր բարձրութեանն: Աղօթիւք բացին զփակեալ դրունս երկնից, և սուրբ ինդրուածովք իջուցին զհրեշտակս ի փրկութիւն. լուան աւետիս ի հեռաստանէ, և փառաւորեցին զԱստուած ի բարձունս:

Այրիք որ ի նոսա էին՝ եղեն վերստին հարսունք առաքինութեան, և բարձին յանձանց զնախատինս այրիութեանն: Իսկ կանայք կապելոցն՝ կամօք կապեցին զմարմնաւոր ցանկութիւնս, և եղեն կցորդ չարչարանաց սուրբ կապելոցն. ի կեանս իւրեանց նմանեցին քաջ նահատակացն մահուամբ, և ի հեռաստանէ

եղեն վարդապետք մխիթարիչք բանտարգելեացն: Մատամբք իւրեանց վաստակեցին և կերակրեցան, և զկարգեալ ոռճիկ նոցա յարբունուսամ յամէ թոշակ առնէին և տային տանել նոցա ի մխիթարութիւն: Անարիւն ճպռանց նմանեցին, որ երգոյն քաղցրութեամբ առանց կերակրանաց կեան, և կենդանի են միայն զօղն ծծելով, զանմարմնոցն բերեն զնմանութիւն:

Բազում ձմերաց հալեցան սառնամանիք, եհաս զարուն և եկին նորեկ ծիծռունք. տեսին և խնդացին կենցաղասէր մարդիկ, և նոքա ոչ երբէք կարացին տեսանել զանձկալիսն իւրեանց: Ծաղիկք զարնանայինք յիշատակեցին զպսակասէր ամուսինս նոցա, և աչք իւրեանց կարօտացան տեսանել զցանկալի զեղ երեսաց նոցա: Սպառեցան բարակք որսականք, և խցեալ կուրացան արշաւանք որսորդաց: Բնագրօք յիշատակեցան նոքա, և ոչ մի տօնք տարեկանաց ոչ ածին զնոսա ի հեռաստանէ. ի ճաշակատեղս նոցա հայեցան և արտասուեցին, և յամենայն յատեանս յիշեցին զանուանս նոցա: Բազում արձանք կանգնեալ էին յանուն նոցա, և անուանք իւրաքանչիւր նշանակեալ ի նոսա:

Եւ իբրև այնպէս յամենայն կողմանց ալեկոծ լինէին միտք նոցա, ոչ ինչ կասեալ թուլացան յերկնաւոր առաքինութենէն: Արտաք-

նոցն երեւին իբրև այրիք սզաւորք և չարարեալք, և յողիս իւրեանց զարդարեալք և մխիթարեալք երկնաւոր սիրով: Աչ ևս սովորեցին հարցանել զեկեալ որ ի հեռաստանէ. եթէ երբ լինիցի մեզ տեսանել զսիրելիսն մեր. այլ այն էին իղճք աղօթից նոցա առ Աստուած, եթէ որպէս սկսանն՝ քաջութեամբ ինմին կատարեցին լի երկնաւոր սիրովս:

Եւ մեք և նոքա հասարակ ժառանգեսցուք զքաղաքամայրն բարեաց, և հասցուք խոստացելոց սիրելեացն Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր:

Եւ մեք և նոքա հասարակ ժառանգեսցուք զքաղաքամայրն բարեաց, և հասցուք խոստացելոց սիրելեացն Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Աս չեմ կարող հաշուել բոլոր Հայոց երտնելի տարբրեաց, կապեալների և պատերազմի մէջ սպանուածների բոլոր կանայքը. փասն զի ինձ անձանթները աւելի շատ են՝ բան թէ ծանօթները: Հինգ հարիւրի չափ անձամբ կրճանաչեմ, որոց մեծ մասը մեծամեծներ են, իսկ մնացածը՝ հասարակ ժողովուրդ:

Նոքա ամենը միասին երկնաւոր նախանձով վառուած ոչինչ պակաս չք մնացին այն աղջիկներէն, որք աշխարհ չէին մտած: Մասն զի թէ՛ մեծերը և թէ՛ փոքրերը առ հասարակ մէկ սուրբ հաւատոյ առաքինութեամբ զինուորուեցան: Նոքա ամենէին չիշեցին մայրենի աղատութեան փափկութիւնը, այլ ինչպէս զեղև մէջ մեծցած մարդիկ, սրբ սովոր են իրենց

տղայութեան ժամանակէն չարչարանք ու տանջանք կրելով անցընել իրենց կեանքը . նոյնպէս և նորա յանձն առին ի նոցանէ առաւել ևս համբերութեամբ զխնանալ ցաւերին :

Նորա ո՛չ միայն իրենց հոգւոյ մէջը կը մխիթարուէին յաւիտեանական աներևոյթ յուսովը , այլև մարմնոյ նեղութիւններովը աւելի ևս հեռացուցին իրենցմէ ծառայութեան բնուր : Թէպէտ նոցա ամեն մէկը ձեռնաստեն սպասաւորներ ունէր , բայց բոլորովին չէր կարելի նշմարել թէ ո՞րն է տիկինը և ո՞րը աղախինը . ամենուն հազուադէպ միակերպ էին և ամենքն ալ հաւասարապէս չոր գետնի վերայ կպառկէին : Մէկը միւսի համար անկողին չէր պատրաստեր . փասն զի նորա չգիտէին խոտերէնները մէկմէկէ զանազանելը , այն պատճառաւ որ բոլոր խտրները մէկմէկու նման թուիս գոյն ունէին . խկ նոցա զլիւի տակի բարձերը՝ մէկմէկու նման սև :

Չկային նոցա համար առանձին խոհանոցներ անուշ կերակուր պատրաստելու , և ոչ յատուկ հացթուխներ նշանաւոր գերդաստանաց սպորութեանց համեմատ . այլ ամենի ուտելիքը միևնոյն էր : Նոցա շաքաթամուտը կանցնէր այն ճրգնաւորաց պէս , որք անապատներու մէջ կը բնակին : Չկար մէկը որ միւսի ձեռքին ջուր լեցընէր , և փոքրերը մեծերուն երեսօրբիչ չէր տային : Մապուն չգիտաւ այն փափկասուն կանանց ձեռքերուն և հոտաւէտ խղ չգործադրուեցան նոցա զուարթութեան համար : Նոցա առջևը չգրքուեցան մաքուր ամաններ և չգործածուեցան ուրախութեան բաժակակալներ , մէկը չկեցաւ նոցա զուարթ հիւրեր ընդունելու և նոցա հոյակապ տուների գոնիքը չբացուեցան պատուական հիւրերի առջև . մէկն ի նոցանէ չխիչեց թէ ունեցած է մէկ ժամանակ ընտանեկան սիրով մեծցընող զայեակներ կամ սիրելի հարազատներ :

Փոշոտուեցան ու ծխոտուեցան նորահարսանց սենեակներն ու փարպոցորները , և մամուկը բոյն դրաւ նոցա հարսանեաց սենեակներուն մէջ : Աործանուեցան նոցա աները զարդարող աթոռները և կտարրուեցան նոցա սեղանները զարդարող ստանները . բնկան ու քանդուեցան նոցա մեծաչէն տները և

աւերակ դարձան նոցա ապահովութեան ամրոցները : Չորայան , ոչընչացան նոցա ծաղիկայ բուրաստանները , և արմատէն դուրս հանուեցան նոցա այգիներն զինի բերող խաղողի որթերը :

Նորա իրենց աչքովը տեսան իրենց կայքի յափշտակութիւնը և իրենց ականջովը լսեցին իրենց սիրելիներու ցաւալից չարչարանքի հառաչանքը . նոցա փողերը առնուեցան յոգուս թաղաւորի , և նոցա զլիւի զարդարանքներէն ոչ մէկ բան չը մնաց նոցա քովը :

Մայրն ահա շայոյ աշխարհի փափուկ մեծցած խաթուները , որք զգուած ու զրկուած էին ամեն մէկը կակուղ ու փափուկ նստարաններու վերայ , միշտ բազիկ ոտքով եկեղեցի կերթային , ուրախութեամբ խնդրելով Մատուծմէ՛ որ կարողութիւն տայ իրենց համբերութեամբ տանել այն մեծ նեղութիւնները : Նորա՝ որ իրենց մանկութենէն ի վեր մեծցած էին հորթերի ուղեղներովն ու թուչնոց փափուկ միտքովը , վայրենեաց նման ուրախութեամբ կուտէին խոտերէն կերակուրները , այնպէս՝ որ կարծես թէ մուսկուտ էին իրենց առաջուան սովորական փափուկութիւնը : Աւնալով ներկուեցան նոցա մարմնոյ կաշիները , փասն զի ցորեկը արևու սաստիկ տաքութիւնը կննրգործէր , խկ զիշերը գետնի վերայ պառկած ժամանակ՝ բաց օդը :

Մազմուններն էին նոցա ամենօրեայ ցաւերը թեթեւցընող երգերը . և մարգարէից գրուածներն էին նոցա կատարեալ մխիթարութիւնները : Նորա երկերիւս հատ միացան իբրև հաւասար լծակիցներ արքայութեան ճանապարհին մէջ , որ պաւանց սխալուելու հասնեն խաղաղութեան նաւահանգիստը :

Նորա մոռացան իրենց կանացի տկարութիւնը և առաքինի տղամարդիկ դարձան հոգեւոր պատերազմին մէջ . սաստկութեամբ կուռեցան մեղքերու դէմ , և քաջութեամբ ջարդեցին ու դուրս ձգեցին նորա մահաքեր արմատները : Միամտութեամբ յաղթեցին խորամանկութեանը , և սուրբ սիրովը լուացան նախանձու կապոյտ ներկերը . կտրեցին ազահութեան արմատները , և չորցուցին նոցա ճիւղերու մահաքեր պատու-

ները խոնարհութեամբ ջարդեցին ամբարտաւանութեան գլուխը ու նոյն խոնարհութեամբ հասան երկնաւոր բարձրութեանը : Իրենց աղօթքովը բացան երկնքի փակուած դռները , և սուրբ խնդրուածքովը հրեշտակներ իջուցին փրկութեան համար : — Հեռաւոր տեղէ ուրախացուցիչ համբաւ լսեցին , և փառք սուին Աստուծոյ բարձրելոյն :

Նոցա մէջ գտնուած այրի կանայքը կրկին առաքինութեան հարսուէք դարձան , որով իրեցնմէ հեռացուցին այրիութեան նախաախըր : Իսկ բանտի մէջ եղողներու կանայքը ժուժկալութեամբ կապեցին իրենց մարմնաւոր ցանկութիւնները , որպէս զի մանակից լինին սուրբ կապուածների տարած չարչարանքին : Նոքա իրենց խիստ կեանքովը քաջութեամբ մեռնող նահատակներու նմանեցան , և բանտարկուածներու համար հեռուէն մխիթարիչ քարոզիչներ դարձան : Իրենց ապրուստը՝ քրտինքով վաստակեցան , և իրենց համար տէրութենէն նշանակուած ուժիկները տարուէ տարի բանտարկուածներուն յուղարկեցին՝ նոցա սիրտը շահելու համար : Նոքա անարիւն ճպուռներուն նմանեցան , որ քաղցրութեամբ կ'երգեն և առանց կերակուրի կապրեն միայն օդը ծծելով , անմարմին հոգիներու նմանելով :

Շատ ձմեռներու սառոյցներ հալեցան . հասաւ գարունը և եկան նոր ծիծեռնակներ , կեանք սիրող մարդիկը տեսան նոցա և ուրախացան . բայց նոքա երբէք չկարողացան տեսնել իրենց սիրելիները : Գարնան ծաղիկները Հայոց խաթուններու միաբերին նոցա երիտասարդ ամուսինները , և նոցա աչքը կարօտացաւ տեսնելու նոցա երեսի ցանկալի գեղեցկութիւնը : Մէկմէկու ետեւէ անհետացան որսի գնացող թաղիները (շունները) , և դադարեցան որսորդներու արշաւանքները : Խեղճ կանայքն ուրիշ յիշատակ մի չունեցան իրենց մարդիկներէն , բայց ի նոցա կենդանադրերէն (պատկերներէն) . տարւոյն հանդիսաւոր օրերն ու մեծ տօներն անցան , ու հայ կանանց աչքը ճանապարհի մնաց թէ արդեօք ե՞րբ կգառնան իրենց սիրելիներն այն հեռաւոր երկրէն : Խեղճ կանայքն արտասուք

թափեցին՝ տեսնելով նոցա պարպուած դահլիճները , որոց մէջ արձաններ դրել և ի յիշատակ նոցա իրենց անուճները գրած էին :

Չնայելով որ ամենայն կողմանէ այն քաջասիրտ կանանց մարերն այսպիսի կերպով կը պղտորուէին , նոքա երբէք չթուլացան ու Հհեռացան երկնաւոր առաքինութենէն : Զիրաւի , թէպէտև արտաբուստ տեսողներու աչքին նոքա սգաւորի պէս կերեւէին . բայց ի ներքուստ սրտապնդուած ու քաջալիրուած էին աստուածային սիրով : Նոքա վերջապէս դադարեցան հարցանել հեռու տեղէ եկողներէն՝ թէ ,,Ե՛րբ պիտի տեսնենք մեր սիրելիները“ : Ե՛լլ նոցա առ Աստուած աղօթելու գլխաւոր նպատակն այն էր , որ ինչպէս սկսան , նոյն երկնաւոր սիրովը լըուած՝ քաջութեամբ մեռնեն :

Աշխատենք ուրեմն , որ մենք ալ նոցա նման կարողանամք ժառանգել երկնային երջանկութիւնը , որ խոստացուած է Աստուծոյ ճշմարիտ ծառաներուն , մեր Փրկչին ողորմութեամբը :

96.

ՄԵԿԵՆԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ . — ТОЛКОВЫЙ ПЕРЕВОДЪ.

Եւ չեմ կարող մէկմէկ յիշել այն քաջասիրտ կանանց անուճները , որոց էրկիներէն ոմանք բանտարկուած՝ և ոմանք Հայաստանին խեղճութիւն պատճառող մեծ պատերազմին մէջը սպանուած էին :

Հինգհարիւրի չափ անձամբ կճանաչեմ , բայց կան և շատերը , որոց ես չեմ ճանաչեր :

Ճանչցածներուս մէջէն մեծ մասը միծամեծներ են . իսկ

Мнѣ невозможно назвать поименно доблестныхъ женъ пленниковъ, павшихъ въ великомъ сраженіи, столь пагубномъ для Арменіи.

Я знаю поименно около пяти сотъ, но есть еще множество, которыхъ я не знаю.

Между тѣми, которыхъ я знаю, большую часть со-

մնացածները ստոր աստիճանի մարդիկ :

Նորա ամենը միասին երկնային նախանձով վառուելով՝ աշխարհիս փառքն ու գուարձութիւնը ոչինչ համարեցին, որով թէ մեծամեծաց և թէ հասարակ մարդկանց կանայքը քաջութեան յատուութիւն սեպհականելով իրենց, առհասարակ հաւատոյ առաքինութեամբ զինուորուեցան :

Նորա իրենց մարէն ջնջելու կաշխատէին այն յիշատակները որ կարող էին մարբերին բերել իրենց առաջուան ձոխութիւնը :

Նորա կտանէին իրենց կենաց ծանր բեռը, ինչպէս աշխատութեան վարժած կոշտ երկրագործներ, այնպէս՝ որ կարծես թէ իրենց մանկութենէն ի վեր սովորած էին աղքատութեան զրած ծանր զրկանքներուն համբերելով :

Արքան որ այն առաքինի կանանց հոգիքն ամրցած էին յաւիտենական սիրովն ու յուսով, այնքան ալ նոցա մարմինները լքուած էին իրենց անասնի կեանքին ծանրութեամբը :

ставляют знатныя, другія же принадлежатъ классу низшему.

Всѣ онѣ были объаты ангельскимъ соревнованіемъ отказать отъ благъ и удовольствій мира, и жены благородныя, и жены простолюдиновъ облеклись въ одно мужество вѣры и въ одно терпѣніе добродѣтели.

Онѣ изгладили изъ своей памяти все, что могло напоминать имъ прежнюю пышность.

Онѣ несли бремя своей жизни, какъ закосяѣлыя въ трудахъ земледѣльцы, и какъ будто съ самаго младенчества привыкли выносить тяжкія лишенія, налагаемыя бѣдностью.

Сколько душъ этихъ добродѣтельныхъ женъ были подкрѣпляемы благодатью и надеждою на вѣчность, столько же и тѣла ихъ удручены были бременемъ жизни, которое имъ было тяжело выносить.

Ամեն մէկ տիկին, ըստ սովորութեան երկրին քովը աղախին կպահէր, որ ի մանկութենէ հետէ իրենց մեծաչէն սուներուն մէջ կբաստիարակէին. այժմ կարելի էր զանազանն աղախինը տիկինէն, վասն զի նորա հաւասարապէս միեւնոյն կուպիտ հագուստները կհագնէին. և երկուքին մէկը միւսին անկողին էր պատրաստեր, այն պատճառաւ որ նոցա հասարակաց անկողինը չորութենէն սեցած խոտն էր :

Նոցա հագուստը մէկ հասու սե ծածկոց էր, և զուտներուն տակը կարծր բարձր կը դնէին :

Մէկ չկար այն համով եփուած բնակը կերակուրները, որ նոցա համար կպատրաստուէր. չկար նոցա քովը նաև սոսնձին հացթուխներ, որոց պահելը սովորական բան դարձած էր այոց տիկիններուն :

Մյն կանանց ամեն մէկը, առանց մեծ ու պզտիկի զանազանութեան, սուներն մէջ իրեն կամքովը կշարժէր, կիրակի օրերը պահեցողութիւն կանէր, ինչպէս որ ճղնաւորներն անաստի մէջ :

Չկար մէկը որ այն տիկիններուն ձեռքին ջուր լեցընէր. և

Каждая знатная госпожа, по обычаю страны, держала при себѣ женщинъ, съ дѣтскихъ лѣтъ въ великолѣпномъ домѣ ея воспитанныхъ; теперь нельзя было отличить служанокъ отъ госпожъ; онѣ носили всѣ одинаково грубое платье и вечеромъ никто не стлалъ постели для другой: нельзя было различить общую ихъ постель — черное сѣно.

Онѣ одѣвались однимъ жесткимъ чернымъ покрываломъ и клали свои головы на одно жесткое изголовье.

Не было болѣе изысканныхъ блюдъ, для нихъ приготовляемыхъ, не было при нихъ особыхъ хлѣбниковъ, по обычаю знатныхъ домовъ,

Каждая изъ этихъ женщинъ, безъ всякаго различія званій, имѣла свою долю въ хозяйствѣ, соблюдала въ дни воскресныя воздержаніе, какъ монахи пустынные.

Никто не подносилъ воды знатымъ господамъ, чтобъ

արակուած էին ճոխ բազմոցներու և փափուկ բարձրութեամբ արայ այժմ իրենց թաց բնակարաններէն բոսիկ ոտքով կեղեցի կամ աղթատուն կերթային ջերմեռանդ սրտով Աստուծակն խնդրելու որ կարողութիւն տայ ինչպէս համբերութեամբ օտանել իրենց թշուառ կեանքի վիշտն ու չարչարանքը :

Նորքա, որք իրենց մանկութենէն ի վեր սովորած էին բնախորհրդաբար կերակուրներու տեսլու, այժմ մոռացութեան տալով իրենց առաջուան փարթամութիւնը, վայրենեաց պէս ուրախութեամբ կուտէին խոտեղէն կերակուրները :

Թոռմեցաւ նոցա երեսներուն գոյնը և կոպիտ ձև ստացաւ նոցա կերպարանքը . ցերեկը՝ աշխատանքի ժամանակ՝ արևուտաբութենէն, և գիշերը՝ որովհետև բաց օդի մէջ աղտոտ խոտերու վերայ կպառկէին, հարաւային քամիներէն սևցան նոցա մարմինները :

Նոցա շրթանց գլխաւոր դործը սաղմոսերգութիւնն էր, և նոցա միայնակ միթարութիւնը մարգարէից գրուածքը :

Նորքա շատ անգամ մէկմէկուհետ կմիանային, որպէս զի

теперь изъ сырыхъ жилищъ своихъ босыми въ церковь Божию или моленную — испрашивать у Бога пламенными молитвами благодатную силу выносить терпѣливо тяжкое горе жизни.

Тѣ, которыя съ юныхъ лѣтъ привыкли къ изысканной пищѣ, съ радостью утоляли свой голодъ травами и овощами, вовсе не вспоминая о прежнихъ вкусныхъ блюдахъ.

Увяль цвѣтъ лица ихъ и загрузѣла кожа, цѣлый день подвергались онѣ загару на солнцѣ, а ночью склоняли головы на грязное сѣно, брошенное на землю.

Уста ихъ произносили только стихи псалмовъ, и единственнымъ утѣшеніемъ ихъ было чтеніе пророковъ.

Онѣ сходились часто между собою, чтобы вѣрно нести

հաւատարմութեամբ իրենց լուծը արքայութեան ճանապարհին մէջ, առանց սխալուելու հասնին խաղաղութեան նաւահանգիստը :

Նորքա կամաւ մոռացան իրենց կանացի տխրութիւնը, և այն հոգեւոր պատերազմին մէջ մէկմէկ ջաջամարտիկ զինուորներ դարձան :

Նորքա առաքինութեան սրով կուտէր այն մեղքերուն դէմ, որոց մէջ կրկնին մարդկանց շատերը, բարոյական բաջութեամբ դուրս ձգեցին նոցա մահաբեր արմատները :

Նշանակալից միամտութեամբ յաղթեցին նորքա իրենց հանդիպող խորամանկները և սուրբ սիրով լուացան նահանձու սեբիծերը :

Նորքա կտրեցին աղահուստութեան արմատները և չորացրցին նոցա ճիւղերու թուխաւոր պտուղները :

Նորքա իրենց խոնարհութեամբը ամօթով թողուցին հպարտութեան գլուխը, և այն առաքինութեամբը հասան երկնաւոր բարձրութեանը :

Իրենց աղթովը բացան նորքա երկնքի փակուած դռները, և փրկարար Հրէշտակներ իջու-

свое иго, идти по одному пути въ рай и достичь, не сбиваясь съ пути, обители мира и покоя.

Онѣ сбросили слабость пола своего и стали доблестными воинами на духовной войнѣ.

Онѣ боролись съ грѣхами, къ которымъ клонила ихъ невольно природная слабость и вырывали ихъ съ смертоноснымъ корнемъ.

Онѣ побѣдили обманъ простотою голубя и святою любовью своею выбѣлили багровыя пятна ревности.

Онѣ срѣзали корни скуности и ядовитые плоды ихъ высохли на отрѣзанныхъ вѣтвяхъ.

Онѣ простыдили гордость своимъ смиреніемъ и этою добродѣтелью возвысились до небесъ.

Своими молитвами онѣ отверзли замкнутыя врата неба, и ангелы спасители

ցին իրենց սուրբ մաղթանքներովը :

Նորա վերջապէս հեռաւոր տեղերէ ուրախացուցիչ լուրեր առին, որուն անհամբուր թեամբ կըրպատէին . և փառք սուին ամենողորմ Աստուծուն :

Նոցա մէջը զանուող այրիները՝ առաքինութեան մէկմէկ հարսուէր դարձան :

Իսկ բանտարկուած մեծանուն իշխանաց կանայքն ինքնակամ յօժարութեամբ արհամարհելով իրենց մարմնաւոր ցանկութիւնը, իրաւամբ մասնակից եղան իրենց բաջահամբաւ էրիկներուն չարչարանացը :

Նորա իրենց ժուժկալութեամբը սուրբ նահատակներուն մանեցան, որք մինչև իրենց վերջին շունչը կուռելով՝ յաւերտեանական երանութեան արժանացան :

Նորա հեռուէն կը մտիթարէին բանտարկուածները . իրենց ճակատի քրտինքովը կվատակէին իրենց ապրուստին պէտք եղածները . և այն չնչին ուժիկը, որ թագաւորէն կտունէին, առանց վրայէն բան պակսեցնելու կը պահէին, որպէս զի իբրև նիւթական օգնութիւն տարէց տարի իրենց էրիկներուն յուղարկին :

сошли на землю, привлеченные ихъ мольбами.

Наконецъ онѣ получили добрыя вѣсти, которыхъ ожидали нетерпѣливо изъ далекихъ странъ, и прославили милосерднаго Бога.

Вдовы, находившіяся между ними, сдѣлались супругами добродѣтели.

Жены именитыхъ князей — пленниковъ добровольно заглашали желанія плоти, изнуряли и умерщвляли свое тѣло и причастились мукъ доблестныхъ супруговъ своихъ.

Жизнью своею онѣ уподобились святымъ мученикамъ, борющимся до послѣдняго мгновенія жизни.

Изъ далека утѣшали онѣ плѣнныхъ и трудами рукъ своихъ выработывали средства для пропитанія; и ничтожное жалованье, получаемое ими отъ царя, берегли, ничего для себя не истрачивали, чтобы ежегодно посылать его въ помощь своимъ супругамъ.

Նորա անարիւն ճպուռներու նման միայն օդով ու երգերով ապրելով, մեր զիմացը մէկմէկ անմարմին հրեշտակներու նմանեցան :

Շատ ձմեռներու սառոյցներ հալեցան . բռնի մի դարուն անցաւ և նոր նոր ծիծեռնակներ եկան ու կենցաղաւոր մարդկանց որտեք փառաւորեցին . բայց բանտարկեալ քրիստոնէից կանայքն ի զսուր պատեցին իրենց ամենասիրելի էրիկներու ուրախութիւն վերադարձին :

Գարնան ծաղիկներու գեղալուարճերէն շայ տիկիններու միտքը բերաւ իրենց հոգեկից ամուսինները, որոց աչքը կարօտ մնաց տեսնելու նոցա ցանկալի կերպարանքը :

Ազնուական մեծամեծներու որսորդ թագիկները (շուները)՝ մէկմէկու ետեւ անհետացան, իրենց տէրերու բացակայութեան պատճառաւ, և նոցա ամեհի ձիերուն ետեւն վեր վար վազելով յիտորդարար հասկէն դադրեցան :

Այն իեղճ քրիստոնէից կանայքը՝ իրենց էրիկներէն ուրիշ յիշատակ մի չունէին, բայց ի նոցա կենդանադրերը :

Онѣ походили на стрекозы, не имѣющихъ въ себѣ крови, которыя живутъ воздухомъ и мелодіей, онѣ представляютъ намъ собою образъ духовъ безтѣлесныхъ.

Ледъ многихъ зимъ растаялъ: весна нѣсколько разъ уже возвращала ласточекъ и все радовало сердце чловѣка; но жены плѣнныхъ христіанъ тщетно ждали радостнаго возврата возлюбленныхъ своихъ супруговъ.

Видъ цвѣтговъ весеннихъ напоминалъ имъ ангельскую нѣжность святой любви возлюбленныхъ и взоры ихъ жаждами отдохнуть на прекрасныхъ ихъ образахъ.

Охоничы гончія собаки благородныхъ вельможъ погибли одна за другой въ отсутствіи своихъ господъ, и перестали ржать борзые кони ихъ.

Вѣдныя жены христіанскія не имѣли другихъ воспоминаній о супругахъ своихъ, кромѣ ихъ портретовъ.

Մեծահասակներն ու մեծամեծ տաներն անցան, և շայ կանանց աչքը ճանապարհի մնաց՝ թէ արդեօք երբ կտեսնեն իրենց սիրելիներուն այն հեռուոր երկրէն վերադարձած:

Արասուաց աղբիւր կհոսէր նոցա անսխիթար աչքերէն՝ երբ իրենց աւերակի նմանած դահլիճներէն անցնելով՝ իրենց սիրելիաց անունները կշիշէին: Այն դահլիճներու մէջ ի յիշատակ նոցա անդրիներ դրուած էին. և ամեն մէկուն վերայ նոցա անունները դրուած:

Այսպէս ահա, չնայելով որ ամենայն կողմանէ այն քաջասիրտ կանանց մտքերը կը սրըտտորուէին, նոքա երբէք չթուլացան իրենց առաքինական պարտաւորութիւնը կատարելու սրբազան դիտաւորութենէն:

Նոքա դրէն ուրիշներու աչքին տխուր ու սեւազգեստ որբւարիներու կը նմանէին. բայց ներսէն երկնային սիրովը վառուած՝ յաւիտենական երանութեան յուսովը սրտապնդած էին:

Նոքա վերջապէս դադարեցան հարցանել հեռու տեղերէ կողներէն՝ թէ „Ա՛խ, երբ կլինի այն ժամանակը, յորում կտեսնեմք մեր հոգեկիցները“:

Торжественныя собрания, дни великихъ праздниковъ, проходили и не приносили имъ свиданія съ милыми и возврата ихъ изъ земли отдаленной.

Вѣдныя проливали слезы, проходя опустѣлыя залы, и звали ихъ по именамъ. Въ этихъ залахъ поставлены были статуи въ память ихъ, и на каждой было вырѣзано имя отсутствующаго.

И такъ, все волновало тоскою убійственной душу этихъ доблестныхъ женъ; но онѣ неумоимо исполняли святой долгъ добродѣтели.

Въ глазахъ другихъ онѣ казались печальными вдовами въ траурѣ и унылыми; но внутренно были утѣшены любовью божественною.

Онѣ, наконецъ, перестали спрашивать путешественниковъ, возвращавшихся изъ земель дальнихъ. „Увы, когда увидимъ мы прекрасныхъ друзей нашихъ!“

Մէկ էր նոցա գլխաւոր ուխտը, և մէկ բանի համար կաղաչէին առ Աստուած, որ իրենց երկնային լիեալ սիրովը կարողանան դիմնալ աշխարհիս անցաւոր խեղճութիւններուն մինչև իրենց անորեայ կենաց վերջին շունչը:

Աշխատենք ուրեմն և մենք, որ նոցա նման արժանանամք երկնային երջանկութեան և ջանամք անդադար հասանել այն երանութեանը, որ Քրիստոսի Տեառն մերոյ անսուտ բերնովը խոստացուած է Աստուծոյ ձշմարիտ ծառաներուն:

Одно было предметомъ ихъ обътовъ, объ одномъ молили онѣ Бога, чтобы онѣ, исполненныя небесной любви, терпѣливо вынесли до конца свои мученія.

Постараемся же и мы, подобно имъ, быть достойными блаженства небеснаго. Будемъ и мы непрерывно трудиться, чтобы достичь покоя, обѣщаннаго вѣрнымъ служителямъ Божиимъ, милостью Господа нашего Иисуса Христа.

2001

0024060

12013 6418

« Ազգային գրադարան »

NL0024060

